

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2015-2018

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Lucie Kratochvílová

**Vzdělávání seniorů a možnosti vzdělávání seniorů
v Ústeckém kraji**

Praha 2018

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Bohumír Fiala

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED (PART TIME) STUDIES

2015-2018

BACHELOR THESIS

Lucie Kratochvílová

**Senior citizens education and possibilities of senior citizens
education in the Ústí nad Labem region**

Prague 2018

The Bachelor Thesis Work Supervisor: PhDr. Bohumír Fiala

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 5. 2. 2018

Lucie Kratochvílová

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu bakalářské práce PhDr. Bohumíru Fialovi za cenné rady při vedení mé bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat účastníkům vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji, kteří mi poskytli rozhovor a přispěli tak svými názory k danému tématu.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou vzdělávání seniorů s bližším zaměřením na možnosti vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji. Samotná práce je rozdělena do několika částí. V teoretické části práce je věnován prostor základním pojmům souvisejícím s daným tématem, dále pak historii vzdělávání seniorů, obecným možnostem vzdělávání seniorů a následnému porovnání možností v oblasti vzdělávání seniorů v České republice a v dalších zemích Evropy. Praktická část práce je poté tvořena vedle charakteristiky Ústeckého kraje s důrazem na věkové složení obyvatelstva v návaznosti na téma bakalářské práce také podrobným přehledem možností vzdělávání, které jsou seniorům na území Ústeckého kraje k dispozici. Blíže jsou představeny možnosti vzdělávání seniorů nesoucí prvky formálního i neformálního vzdělávání a též další možnosti vzdělávání seniorů. Po praktické stránce je práce doplněna také o rozhovory, které byly pořízeny se seniory, kteří možnostmi vzdělávání seniorů na území Ústeckého kraje sami aktivně využívají. Pro větší přehlednost obsahuje práce tabulky, grafy, mapové výstupy, ilustrace či fotografie, z nichž některé jsou společně s dalšími materiály obsahem příloh bakalářské práce.

Klíčová slova

Historie vzdělávání seniorů, možnosti vzdělávání seniorů, možnosti vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji, senioři, Ústecký kraj, vzdělávání, vzdělávání seniorů.

Annotation

This bachelor thesis is aimed on problematics of senior citizens education with closer focus on possibilities of senior citizens education in the Ústí nad Labem region. The bachelor thesis is made of several parts. The theoretical part contains basic concepts of the topic, also history of senior citizens education, general possibilities of senior citizens education with subsequent comparison of the possibilities of senior citizens education in the Czech Republic and other European countries. The practical part of thesis is formed by characteristics of the Ústí nad Labem region with emphasis on age composition of the population following the topic of the bachelor thesis, next is detailed overview of possibilities of senior citizens education in the Ústí nad Labem region. The overview includes formal and informal education possibilities and also other possibilities of senior citizens education. The practical part is complemented by interviews with senior citizens, who are active participants of senior citizens education in the Ústí nad Labem region. For the better clarity the thesis includes tabs, graphs, maps, illustrations and photos, which are together with other materials content of annexes.

Keywords

Education, history of senior citizens education, possibilities of senior citizens education, possibilities of senior citizens education in the Ústí nad Labem region, senior citizens, senior citizens education, Ústí nad Labem region.

OBSAH

ÚVOD.....	8
1 SOUČASNÝ STAV VĚDĚNÍ.....	10
TEORETICKÁ ČÁST.....	14
2 VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ.....	14
2.1 Základní pojmy.....	14
2.2 Historie vzdělávání seniorů.....	21
2.3 Obecné možnosti vzdělávání seniorů.....	24
2.4 Porovnání vzdělávání seniorů v České republice a v dalších zemích Evropy....	35
PRAKTICKÁ ČÁST.....	40
3 MOŽNOSTI VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ V ÚSTECKÉM KRAJI.....	40
3.1 Možnosti formálního vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji.....	46
3.2 Možnosti neformálního vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji.....	50
3.3 Další možnosti vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji.....	62
3.4 Řízené rozhovory s aktivními účastníky vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji .	66
3.4.1 Použitá metodika.....	66
3.4.2 Vyhodnocení pořizovaných rozhovorů.....	67
4 ZHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ PRÁCE.....	70
ZÁVĚR.....	79
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	81
SEZNAM ZKRATEK.....	91
SEZNAM MAP, TABULEK A GRAFŮ.....	92
SEZNAM PŘÍLOH.....	93

ÚVOD

Proces vzdělávání provází člověka v určitých formách prakticky celým jeho životem, obohacuje jej a přispívá k jeho rozvoji. Je také nezpochybnitelné, že lidský život si zaslouží rozvoj a obohacení ve všech jeho fázích, s ní nevyjímaje. Společně s demografickým vývojem a rozrůstající se seniorskou populací je proto otázka vzdělávání seniorů diskutovaným a častým námětem na téma závěrečných prací. Stejně tak je tomu i u předkládané bakalářské práce, která přináší vedle základních informací k problematice vzdělávání seniorů také nemálo užitečných poznatků k otázkám historie vzdělávání seniorů či obecným možnostem vzdělávání seniorů a to nejen v České republice, ale také v dalších zemích Evropy. Zásadním přínosem bakalářské práce je potom provedený přehled konkrétních možností vzdělávání seniorů, které jsou v Ústeckém kraji dostupné a to včetně rozhovorů, které byly vedeny se seniory, kteří se těchto možností sami aktivně účastní.

Samotná volba tématu bakalářské práce byla ovlivněna několika faktory. Prvotním impulsem k zadání bakalářské práce na uvedené téma byl zájem autorky o problematiku vzdělávání seniorů, který vyvstal z osobní zkušenosti, při které byla autorka svojí babičkou požádána, zda neví o tom, jestli existují v okolí jejího bydliště nějaké možnosti trávení volného času pro seniory s možností získání nových znalostí, vědomostí, zkušeností s moderní technikou a poznání nových přátel. Z uvedeného důvodu se tedy autorka rozhodla se na problematiku vzdělávání seniorů zaměřit.

Dalším argumentem k volbě daného tématu byla, vzhledem k demografickému vývoji nejen v České republice, zjevná aktuálnost dané problematiky a s ní spojený poměrně vysoký počet témat, na která je možné se při zpracovávání dané problematiky orientovat.

Důvodem ke zvolení daného tématu bakalářské práce byl v neposlední řadě studovaný obor autorky a dále také seminární práce, kterou autorka zpracovávala v rámci svého studia a ve kterém se okrajově vzděláváním seniorů rovněž zabývala.

Pro bakalářskou práci bylo stanoveno několik cílů, přičemž hlavním z nich bylo zanalyzovat a následně podat ucelený přehled o vzdělávání seniorů s bližším zaměřením na možnosti vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji. Mezi dílčí cíle této práce lze zařadit definování základních pojmů, přiblížení vybraných možností vzdělávání seniorů či

nalezení konkrétních možností vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji, a to nejen pouhou lokalizací daných institucí, které seniorům možnosti vzdělávání v rámci Ústeckého kraje nabízejí, ale také jejich praktickým bližším představením či zmíněním jejich přínosu.

Cílem práce bylo k danému tématu přispět po praktické stránce také za pomoci řízených rozhovorů se seniory, kteří se do seniorského vzdělávání zapojují.

Před zahájením tvorby této bakalářské práce bylo stanoveno několik výzkumných otázek, na které by měly být touto prací nalezeny odpovědi. Jedná se o otázky:

1. Jaké obecné možnosti vzdělávání seniorů existují?
2. Jaké jsou současné konkrétní možnosti vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji?
3. Jak hodnotí možnosti vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji sami senioři, kteří těchto možností aktivně využívají?

Při tvorbě bakalářské práce bylo použito několika metod, kdy stěžejní aplikovanou metodou byla kompilace tištěných a elektronických zdrojových materiálů. Jako další z metod použitých v teoretické části práce lze uvést metodu komparační. Velmi přínosným byl rovněž sběr statistických dat, která byla dále analyzována a zapracována do podoby tabulek, grafů a mapových výstupů. V praktické části byly dále provedeny výše zmíněné řízené rozhovory, jejichž metodika je blíže popsána v samostatné kapitole. Bakalářská práce je rovněž vhodně doplněna o fotodokumentaci.

1 SOUČASNÝ STAV VĚDĚNÍ

Problematika vzdělávání je v současnosti velmi diskutovaným tématem, přičemž ani vzdělávání seniorů není žádnou výjimkou. Není tak divu, že je zmíněné téma obsahem mnoha publikací a předmětem studia řady odborníků. Vzhledem k obsáhlosti by však zřejmě nebylo možné zmínit všechny autory, kteří se ve svých dílech buď jen okrajově daného tématu dotýkají, a tak následující odstavce přináší přehled autorů, kteří k uvedené problematice přispívají a jejichž díla byla zásadním přínosem při tvorbě této práce.

Na úvod by bylo na místě zmínit práci Pavla Mühlpachra, konkrétně knihu „Gerontopedagogika“¹ v jejím 2. vydání z roku 2009, která vedle obecného úvodu do problematiky obsahuje například historický vývoj gerontopedagogiky, význam a formy vzdělávání seniorů či pohled na stáří a změny s ním spojené.

Velmi obsáhlou a pro tuto práci stěžejní se stala publikace s názvem „Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika.“² z roku 2015 od Naděždy Špaténkové a Lucie Smékalové. V úvodní části publikace jsou uvedeny základní výzkumné otázky jako např. „Kdo je vlastně aktérem edukace seniorů“ nebo „Jaká jsou specifika vzdělávání seniorů“. V jednotlivých kapitolách pak autorky přinášejí odpovědi na stanovené otázky. V publikaci jsou mimo jiné vymezeny základní pojmy problematiky, současné způsoby a možnosti vzdělávání seniorů v České republice nebo specifika vzdělávání seniorů, motivace seniorů k dalšímu vzdělávání či bariéry bránící seniorům v dalším vzdělávání. Jako výborný zdroj informací za účelem komparace situace v oblasti vzdělávání seniorů v České republice a v dalších zemích posloužila kapitola, která představuje systémy vzdělávání seniorů tak, jak fungují a jsou nastaveny v zahraničí. V prakticky zaměřené části publikace se autorky detailně věnují gerontodidaktice (cílům, metodám, zásadám a jednotlivým fázím gerontodidaktického procesu) a také postavení lektora ve vzdělávání seniorů.

Jako další zdroj, který přináší řadu důležitých poznatků ke zmíněnému tématu, je třeba uvést knihu od Anny Petřkové a Rozálie Čornaničové s názvem

¹ MÜHLPACHR, P. *Gerontopedagogika*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-5029-7.

² ŠPATENKOVÁ, N. a L. SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-5446-8.

„Gerontagogika: Úvod do teorie a praxe vzdělávání seniorů“³. Tato publikace, vydaná v roce 2004, obsahuje vedle vybraných aspektů vzdělávání seniorů nebo cenných informací k tématu vzdělávání seniorů v zahraničí také například část zacílenou na představení nejrozšířenějších vzdělávacích programů, které jsou seniorům v České republice k dispozici.

V komplexní publikaci „Gerontagogika - vybrané kapitoly“⁴, jež vznikla pod hlavičkou UJAK v roce 2014 jakožto studijní text oboru Andragogika, rozebírá Dana Benešová danou problematiku z poměrně široké perspektivy, navíc kromě dalších zdrojových materiálů zde pracuje i s daty publikovanými statistickými úřady, které dále zpracovává a hodnotí. Z těchto důvodů tak lze zmíněnou knihu zcela po právu označit za přínosnou a to nejen pro tvorbu této bakalářské práce.

Mezi další užitečné zdroje, které se na danou problematiku zaměřují a byly při psaní této práce použity, lze zařadit například publikace „Fenomén stáří“⁵ z roku 2010 od Heleny Haškovcové, „Zájmové vzdělávání dospělých“⁶ z roku 2009, jejíž autorem je Michal Šerák nebo také knihu „Učíme se po celý život? O vzdělávání dospělých v České republice“⁷ publikovanou v roce 2008, jejíž hlavními editory jsou Ladislav Rabušic a Milada Rabušicová. První uvedená publikace obsahuje kromě informací k otázce historie vzdělávání seniorů také řadu poznatků k tématu možností vzdělávání seniorů, zmíněnému tématu je pak věnován značný prostor i v ostatních dvou výše uvedených knihách.

Jako informační zdroje pro tuto bakalářskou práci nebyly ale použity pouze knižní publikace, bylo čerpáno také například z odborných článků. Za všechny lze jmenovat článek s názvem „Možnosti informatické výuky seniorů v ČR a EU“⁸ zaměřený na problematiku programů vzdělávání seniorů v oblasti informativní výuky

³ PETŘKOVÁ, A. a R. ČORNANIČOVÁ. *Gerontagogika: úvod do teorie a praxe edukace seniorů: studijní texty pro distanční studium*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN 80-244-0879-1.

⁴ BENEŠOVÁ, D. *Gerontagogika: vybrané kapitoly*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2014. ISBN 978-80-7452-039-6.

⁵ HAŠKOVCOVÁ, H. *Fenomén stáří*. 2. vyd. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. ISBN 978-80-87109-19-9.

⁶ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.

⁷ RABUŠICOVÁ, M. a L. RABUŠIC (Eds.). *Učíme se po celý život?: O vzdělávání dospělých v České republice*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4779-2.

⁸ BENÁČOVÁ, H. a M. VALENTA. *Možnosti informatické výuky seniorů v ČR a EU*. Systémová integrace 04/2009 [online]. © 2009 [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <http://www.cssi.cz/cssi/system/files/all/0benca.pdf>

nejen v České republice. Zmíněný článek vyšel v časopisu „Systémová integrace“ (konkrétně ve 4. čísle roku 2009) a jeho autory jsou Helena Benáčánová a Martin Valenta.

Teoretický základ pro tvorbu řízených rozhovorů pak poskytla publikace „Úvod do kvalitativního výzkumu“⁹ z roku 1999 napsaná Janem Hendlem. Kniha obsahuje řadu cenných rad a postřehů týkajících se otázek kvalitativního výzkumu, jako například přehled jednotlivých fází výzkumu, sběru a následné analýzy dat.

V otázce získávání informací nelze v současné době opomíjet ani elektronické zdroje, které byly při tvorbě této práce hojně využívány. Velmi přínosné byly články publikované na informačních portálech¹⁰, dále také informace z oficiálních stránek vzdělávacích institucí¹¹ či jiných organizací¹², případně servery, které jsou přímo zaměřeny na podávání informací ohledně vzdělávání seniorů¹³. Na místě je také zmínit přínos statistických dat, která jsou dostupná na stránkách statistických úřadů. Vedle Českého statistického úřadu (dále jen ČSÚ), který publikuje statistické údaje například skrze statistiky Veřejné databáze ČSÚ¹⁴, tak lze zmínit i přínosné informace dostupné ze stránek Eurostatu¹⁵. Mimo zmíněného statistického úřadu Evropské unie je možné z dalších zahraničních zdrojů zmínit například portál Senior.sk¹⁶ nebo server

⁹ HENDL, J. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-246-0030-7.

¹⁰ např. MF DNES. *Senioři převzali diplomy za studium na Univerzitě třetího věku* [online]. © 25. 6. 2015 [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: https://plzen.idnes.cz/senior-univerzita-tretiho-veku-studium-fdn-/plzen-zpravy.aspx?c=A150625_091309_plzen-zpravy_pp

¹¹ např. UJEP. *Univerzita třetího věku* [online]. [cit. 2017-09-11]. Dostupné z: <https://www.ujep.cz/cs/univerzita-tretiho-veku>

¹² např. ASOCIACE UNIVERZIT TŘETÍHO VĚKU. *Poslání a vize* [online]. [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: <http://www.au3v.org/home/podani-a-vize/poslani>

¹³ např. ČZU. *E-SENIOR: Portál vzdělávání seniorů* [online]. [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: <https://e-senior.czu.cz/course/index.php?categoryid=3> nebo AKTIVNÍSTÁŘÍ.EU. *Centrum celoživotního vzdělávání (CCV)* [online]. © 2012 [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: <http://www.aktivnistari.eu/56-centrum-celozivotniho-vzdelavani-ccv>

¹⁴ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Veřejná databáze: Počet a věkové složení obyvatel k 31. 12. v Ústeckém kraji* [online]. © 2017 [cit. 2017-10-22]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&z=T&f=TABULKA&katalog=30845&pvo=DEM02&str=v67&c=v3~3__RP2016&u=v67__VUZEMI__100__3069#w=

¹⁵ EUROSTAT. *Population structure and ageing: Statistics explained* [online]. © 31. 10. 2017 [cit. 2017-11-17]. Available from: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Population_structure_and_ageing

¹⁶ SENIOR.SK. *Predstavujeme Jednotu dôchodcov* [online]. © 27. 2. 2006 [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <http://www.senior.sk/view.php?cislocianku=2006022711>

U3A.ORG.UK¹⁷, který kromě cenných informací ohledně studia na univerzitách třetího věku ve Spojeném království obsahuje také interaktivní mapu s jednotlivými pobočkami těchto vzdělávacích institucí.

Z řádků výše je tedy patrné, že téma vzdělávání seniorů je tématem živým a aktuálním, o čemž svědčí vysoký počet informačních zdrojů, které se danou tematikou zabývají. Z pochopitelných důvodů nebylo možné v rámci této kapitoly zmínit všechny informační zdroje použité při tvorbě této bakalářské práce, nicméně veškeré použité zdroje jsou napříč celou prací vždy řádně ocitovány a následně zařazeny v seznamu použitých zdrojů.

¹⁷ U3V.ORG.UK. *Find a U3V* [online]. © 2000-2015 [cit. 2017-09-10]. Available from: <https://www.u3a.org.uk/find-a-u3a/map-of-all-uk-u3as>; https://maps.esp.tl/maps/_New-Map-of-UK-U3As/pages/map.jsp?geoMapId=89689&TENANT_ID=125703

TEORETICKÁ ČÁST

Obsahem následující části bakalářské práce jsou kapitoly pohlízející na problematiku vzdělávání seniorů v teoretické rovině.

2 VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ

Níže uvedené kapitoly se věnují obecným otázkám vzdělávání seniorů a jejich obsah je zaměřen na objasnění základních pojmů problematiky, historický vývoj vzdělávání seniorů, obecné možnosti vzdělávání seniorů a porovnání možností v oblasti vzdělávání seniorů v České republice a v dalších zemích Evropy.

2.1 ZÁKLADNÍ POJMY

Ke správnému pochopení a orientaci v problematice bezesporu přispívá vymezení základních pojmů. Ne jinak je tomu i u této bakalářské práce, a proto jsou následující odstavce zaměřeny na objasnění základních pojmů týkajících se zvoleného tématu.

Jak již název samotné bakalářské práce napovídá, základním pojmem a stěžejním tématem je vzdělávání seniorů. Na tuto problematiku se soustředí i řada odborníků, přičemž například Palán charakterizuje vzdělávání seniorů jako „*vzdělávání občanů v důchodovém věku*“¹⁸. Podle zmíněného autora se dále mohou lišit formy takového vzdělávání, kdy aktivity v rámci vzdělávání seniorů mohou být realizovány buď v rámci institucí přímo zaměřených na vzdělávání seniorů, nebo může docházet také k začleňování a zapojování seniorů do standardního vzdělávacího systému.¹⁹ V případě termínu vzdělávání seniorů Veteška upozorňuje na fakt, že zejména v posledních letech bývá toto označení často nahrazováno pojmem edukace seniorů, který je obsahově širší a vedle zmíněných vzdělávacích činností zahrnuje i činnosti výchovné²⁰. Dle Špaténkové a Smékalové lze edukaci chápat jako „*záměrné*

¹⁸ PALÁN, Z. *Andragogický slovník: Vzdělávání seniorů* [online]. [cit. 2017-11-17]. Dostupné z: <http://www.andromedia.cz/andragogicky-slovník/vzdelavani-senioru>

¹⁹ Tamtéž

²⁰ VETEŠKA, J. *Přehled andragogiky: úvod do studia vzdělávání a učení se dospělých*. Praha: Portál, 2016, s. 150-155. ISBN 978-80-262-1026-9.

*a cílevědomé formování člověka, jeho výchovu a vzdělávání*²¹, zmíněné autorky ve své publikaci přitom chápou a používají výrazy edukace seniorů a vzdělávání seniorů jako synonyma.²² Vzhledem k výše uvedenému a také ke zvolenému tématu bakalářské práce je v rámci edukačního procesu věnována pozornost zejména oblasti vzdělávání.

Zcela jednoznačná pak není ani definice pojmu senior, zvláště pak není určena věková hranice, od které hovoříme o člověku jako o seniorovi. Obecně bez návaznosti na dosažení konkrétní věkové hranice je možné seniora charakterizovat jako člověka věkem se nacházejícího v období sénia.²³ Šerák k této problematice uvádí věkovou hranici pro označení člověka za seniora na 65 let, přičemž několik let nazpět to bylo dle uvedeného autora o 5 let méně.²⁴ Věkovou hranici 65 let v řadě svých statistik k otázce problematiky seniorů uvádí také ČSÚ²⁵ či Eurostat²⁶ a proto je věková hranice 65 let pro určení seniorů použita i v této bakalářské práci.

Otázce vzdělávání seniorů, potažmo výchově a péči o občany v senu, jejich přípravě na stáří a prohlubování mezigeneračních vztahů se věnuje rovněž vědní disciplína, která ovšem dle Benešové nemá jednotné označení. V různých zdrojích se tak můžeme setkat s rozličnými označeními této vědní disciplíny, kdy například Benešová hovoří o gerontagogice, jakožto o aplikované poddisciplíně androgogiky vycházející z praktických potřeb edukace lidí v seniorském věku. Samotný název gerontagogika pak vychází z řečtiny, kde výraz „gerón“ označuje starce a pojem „agógé“ lze přeložit jako někoho vést.²⁷ Špaténková a Smékalová zmiňují celkem 9 označení vědních disciplín dotýkajících se vzdělávání seniorů (kromě výše uvedené gerontagogiky hovoří dále například o gerontopedagogice, gerontogogice, geragogice, geragogii či o vzdělávání seniorů). Dle zmíněných autorek, které samy používají výraz

²¹ ŠPATENKOVÁ, N. a L. SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015, s. 19. ISBN 978-80-247-5446-8.

²² Tamtéž, s. 71

²³ Tamtéž, s. 48

²⁴ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009, s. 183. ISBN 978-80-7367-551-6.

²⁵ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Seniři v krajích: Seniři v Ústeckém kraji 2015* [online]. © 2015 [cit. 2017-11-17]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20540365/33014315u.pdf/19522d30-48f6-4315-a7a8-7ede8073cc90?version=1.7>

²⁶ EUROSTAT. *Population structure and ageing: Statistics explained* [online]. © 31. 10. 2017 [cit. 2017-11-17]. Available from: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Population_structure_and_ageing

²⁷ BENEŠOVÁ, D. *Gerontagogika: vybrané kapitoly*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2014, s. 15. ISBN 978-80-7452-039-6.

geragogika, jakožto označení vědní disciplíny zabývající se starými a staršími lidmi, se jedná o poměrně mladou (i když první zmínky o nutnosti vzdělávání v každém věku je možné datovat do poloviny 16. století²⁸) a formující se vědní disciplínu, což může do jisté míry vysvětlovat vysoký počet použité terminologie pro samotné pojmenování tohoto oboru.²⁹ Prvním, kdo užil výrazu geragogika, měl být v roce 1952 Ferdinand Adalbert Kehrer, o deset let později pak přišel Otto Friedrich Bollnow s konceptem výzkumné disciplíny s cílem vzdělávání starších lidí pod názvem gerontogogika. V roce 1979 se pak Emil Livečka zmiňuje o nové pedagogické subdisciplíně, zaměřené na přípravu osob na stáří, která vychází z konkrétních výchovných a vzdělávacích potřeb a je aplikovaná nejen teoretickou formou, ale i praktickou realizací.³⁰ K otázce rozvoje gerontagogiky přispívá i Šerák, který uvádí, že značný rozvoj tohoto oboru byl v důsledku pochopení seniorů jako specifické edukační skupiny zaznamenáván od 60. let 20. století.³¹ K výrazným změnám v oblasti vzdělávání seniorů pak dochází právě od 60. let 20. století³² až do současnosti. Petřková a Čornaničová dodávají, že nejprve bylo nutné získat dostatečné množství podkladových informací k dané problematice, které se následně staly základem pro vytvoření dané disciplíny.³³ Podrobnější nástin rozvoje oblasti vzdělávání seniorů je obsahem samostatné kapitoly s názvem Historie vzdělávání seniorů.

Důležité je také zmínit, že vědní disciplíny věnující se vzdělávání seniorů, potažmo samotné vzdělávání seniorů, je nutné chápat jako mezidisciplinární obor, který vychází a čerpá z řady dalších věd, jako jsou v první řadě pedagogika a andragogika, dále je možné spatřovat součinnost a přejímání inspirace, určitých metod či zásad z psychologie, sociologie a filozofie.³⁴

Samotným předmětem věd zabývajících se edukací seniorů je dle Petřkové a Čornaničové studium a systémové třídění poznatků souvisejících se vzděláváním

²⁸ ŠPATENKOVÁ, N. a L. SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015, s. 82-86. ISBN 978-80-247-5446-8.

²⁹ Tamtéž, s. 17-18

³⁰ Tamtéž

³¹ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009, s. 189. ISBN 978-80-7367-551-6.

³² Tamtéž

³³ PETŘKOVÁ, A. a R. ČORNANIČOVÁ. *Gerontagogika: úvod do teorie a praxe edukace seniorů: studijní texty pro distanční studium*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, s. 18. ISBN 80-244-0879-1.

³⁴ ŠPATENKOVÁ, N. a L. SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015, s. 20-24. ISBN 978-80-247-5446-8.

a výchovou osob v seniorském věku. V souvislosti s tzv. „generačně-cílovým“ zaměřením edukačních aktivit hovoří výše zmíněné autorky o preseniorské edukaci, proseniorské edukaci a vlastní seniorské edukaci. První zmíněný pojem zahrnuje aktivity spojené s přípravou na stáří, proseniorská edukace je naopak orientována na společenskou mezigenerační součinnost. Vlastní seniorskou edukaci lze potom označit za hlavní oblast zkoumání věd zaměřených na edukaci seniorů.³⁵

Jak již bylo výše uvedeno, úplně jednoznačně nelze vymezit objekt vzdělávání seniorů. Z logiky věci vyplývá, že hlavním objektem vzdělávání seniorů budou právě senioři. Špaténková a Smékalová však upozorňují na fakt, že termín „senior“ není legislativně a ani odbornou literaturou přesně definován a proto výše uvedené autorky doporučují ve spojení s objektem vzdělávání seniorů hovořit spíše o posluchačích či účastnících vzdělávání. Tyto účastníky můžeme rozdělit dle jejich věku, resp. jejich aktivního zapojení do vzdělávacího procesu, kdy nejaktivnější jsou tzv. mladí senioři ve věku 65-74 let, výrazně méně aktivní jsou starší senioři ve věkovém rozmezí 75-84 let a nejméně aktivními v oblasti vzdělávání seniorů jsou tzv. velmi staří senioři, tedy osoby starší 85 let. Ve spojení vzdělávání seniorů s konceptem celoživotního vzdělávání obecně bývá často užíván pojem „třetí věk“, pro který je charakteristický přechod z produktivní (zejména ekonomicky) fáze života do fáze postproduktivní, která může přinášet nové možnosti, oproštění se od pracovního shonu a dozajista představuje značný potenciál, který je vhodné využít právě v oblasti vzdělávání i v této pokročilejší etapě života.³⁶

Na místě je blíže představit také cíle a funkce vzdělávání seniorů. Valná většina autorů se shoduje na faktu, že jedním z hlavních cílů vzdělávání seniorů, případně seniorské edukace, je zkvalitnění života seniorům, kteří se rozhodnou do edukačního procesu vstoupit. Veteška dále ve vzdělávacích aktivitách určených seniorům vidí nástroj ke zvládnání nových úkolů a potřeb, případně cestu k integraci daného seniora do společnosti.³⁷ Šauerová spatřuje cíl edukace seniorů v rozvíjení potenciálu každého

³⁵ PETŘKOVÁ, A. a R. ČORNANIČOVÁ. *Gerontagogika: úvod do teorie a praxe edukace seniorů: studijní texty pro distanční studium*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, s. 19. ISBN 80-244-0879-1.

³⁶ ŠPATENKOVÁ, N. a L. SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015, s. 47-55. ISBN 978-80-247-5446-8.

³⁷ VETEŠKA, J. *Přehled andragogiky: úvod do studia vzdělávání a učení se dospělých*. Praha: Portál, 2016, s. 159. ISBN 978-80-262-1026-9.

jedince. Toto rozvíjení má pak zabezpečit soběstačnost i v pokročilejším věku.³⁸ Jako další cíle edukace seniorů je možné zmínit kultivaci a obohacování života seniorů či zachovávání duševní i tělesné aktivity.³⁹ Problematice funkcí edukace seniorů se velmi široce věnují Petřková a Čornaničová, které funkce rozdělují na dvě roviny a to podle zaměření edukace (do této skupiny řadí autorky např. funkci preventivní, anticipační, rehabilitační, adaptační a další) a dále dle primárních cílů vzdělávání a výchovy (tuto kategorii autorky dále dělí na funkce čistě vzdělávací, kulturně-kultivační a sociálně psychologické).⁴⁰ Samotný význam vzdělávacích aktivit pro seniory spatřuje potom Mühlpachr v předkládání nové životní perspektivy a pomoci při orientaci v postproduktivní etapě lidského života.⁴¹

V případě vzdělávání seniorů je nutné, stejně jako v běžných oblastech lidského života (jako vhodný příklad lze uvést například mobilní telefon pro seniory, který je zpravidla opatřen větší a čitelnější klávesnicí), pamatovat na určitou specifčnost seniorské skupiny obyvatelstva. Špaténková a Smékalová uvádějí, že při předávání informací seniorům v rámci jejich vzdělávání, by neměl být kladen důraz na rychlost a množství předaných informací, ale spíše na přesnost, jistotu a vzbuzení dostatečné motivace seniora k dalšímu vzdělávání.⁴² Důležité jsou podle Šeráka vedle srozumitelnosti výkladu také další aspekty, které nemusí být pro jiné vzdělávající se skupiny tolik podstatné jako právě pro seniory (např. vyhovující hlasitost výkladu, dostatečná dostupnost místa konání vzdělávacího programu či vhodně zvolená velikost a grafické provedení studijních materiálů).⁴³ Oblast vzdělávání seniorů je třeba přizpůsobovat specifickým požadavkům vzdělávané cílové skupiny a to jak ve volených formách či metodách vzdělávání, tak probíraných tématech. K této problematice Petřková a Čornaničová uvádí, že výběr metod je ovlivněn zejména vzdělávacím cílem

³⁸ ŠAUEROVÁ, M. In ŠAUEROVÁ, M. a K. M. VADÍKOVÁ (Eds.) a kol. *Specifika edukace seniorů: úvod do studia vzdělávání a učení se dospělých*. Praha: Vysoká škola tělesné výchovy a sportu Palestra, 2013, s. 20. ISBN 978-80-87723-09-8.

³⁹ PETŘKOVÁ, A. a R. ČORNANIČOVÁ. *Gerontagogika: úvod do teorie a praxe edukace seniorů: studijní texty pro distanční studium*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, s. 64-65. ISBN 80-244-0879-1.

⁴⁰ Tamtéž

⁴¹ MÜHLPACHR, P. *Gerontopedagogika*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 144. ISBN 978-80-210-5029-7.

⁴² ŠPATENKOVÁ, N. a L. SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015, s. 72. ISBN 978-80-247-5446-8.

⁴³ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009, s. 196. ISBN 978-80-7367-551-6.

či obsahem, ochotou a přístupem seniorů ke vzdělávání nebo složením vzdělávaných skupin. Na základě vyhodnocení těchto kritérií jsou pak voleny příslušné metody, mezi které dle zmíněných autorek patří metody výkladové (nejčastěji formou přednášek), dialogické (formou vedených diskuzí a rozhovorů), metody spolupráce a řešení problémů v malých skupinách (často formou zvládnutí zátěžových situací či řešení společného problému) a metody výcvikové (formou osvojování si nových dovedností). Samostatnou skupinu pak vzhledem k vývoji v dané oblasti tvoří nové metody využívající výpočetní techniku a moderní technologie.⁴⁴ Probíraná témata by měla zejména reflektovat zájmy seniorů a být jim dostatečnou motivací k tomu, aby měli zájem se do vzdělávacích programů zapojovat⁴⁵ (kupříkladu kurzy v rámci virtuálních univerzit třetího věku jsou často zaměřeny na dějiny, umění, zdraví, vážnou hudbu či přírodní vědy⁴⁶). Konkrétní vzdělávací možnosti v rámci vzdělávání seniorů jsou blíže rozebrány v samostatných kapitolách.

Jak již bylo výše zmíněno, poměrně důležitou součástí oblasti vzdělávání seniorů tvoří motivace. Dle Šeráka jsou hlavními motivy seniorů k jejich vzdělávání poměrně rozličné, kdy se může jednat například o snahu dalšího rozvoje zájmu, který byl seniorovi blízký již dříve. Dalším motivem může být zachování soběstačnosti, psychické a fyzické kondice či snaha o pokles pocitu osamělosti za pomoci integrace do určité sociální skupiny.⁴⁷ Šauerová vidí motiv ke vzdělávání seniorů v prevenci proti pasivitě a následné izolaci seniorů.⁴⁸ Špaténková a Smékalová upozorňují při tématu motivace na tzv. vnitřní motivaci, která hraje v případě vzdělávání seniorů prim, neboť pokud samotní senioři nebudou vnitřně pociťovat potřebu svého dalšího rozvoje, vnější motivace od okolí k takovému kroku zpravidla nepřichází, a když ano, tak pouze v omezené míře ve formě doporučení, které samozřejmě nemusí být samotným

⁴⁴ PETŘKOVÁ, A. a R. ČORNANIČOVÁ. *Gerontagogika: úvod do teorie a praxe edukace seniorů: studijní texty pro distanční studium*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, s. 70-72. ISBN 80-244-0879-1.

⁴⁵ ŠPATENKOVÁ, N. a L. SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015, s. 86. ISBN 978-80-247-5446-8.

⁴⁶ ČZU. *E-SENIOR: Portál vzdělávání seniorů: přehled virtuálních kurzů* [online]. [cit. 2017-11-15]. Dostupné z: <https://e-senior.czu.cz/course/view.php?id=12>

⁴⁷ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009, s. 193-194. ISBN 978-80-7367-551-6.

⁴⁸ ŠAUEROVÁ, M. In ŠAUEROVÁ, M. a K. M. VADÍKOVÁ (Eds.) a kol. *Specifika edukace seniorů: úvod do studia vzdělávání a učení se dospělých*. Praha: Vysoká škola tělesné výchovy a sportu Palestra, 2013, s. 20. ISBN 978-80-87723-09-8.

seniorem reflektováno, pokud nebude senior dostatečně vnitřně motivován.⁴⁹ Podle Petřkové a Čornaničové vychází motivace seniorů ke vzdělávání z potřeb, které mají být účastí na vzdělávání naplněny, kdy uvedené autorky zmiňují potřeby kognitivní (rozšíření poznatků), sociální (kontakt s vrstevníky), produktivní (naplnit svůj volný čas smysluplnou činností) a kompenzační (doplnění pocíťovaných nedostatků).⁵⁰

Samozřejmě i v oblasti vzdělávání seniorů existují určité problémové oblasti a bariéry, se kterými je třeba počítat, zaměřit se na ně a pokusit se o jejich bezproblémové řešení či překonávání. Mezi problémové oblasti zařazuje Benešová samotné vymezení cílové skupiny vzdělávání seniorů (vzhledem k odlišnosti každého jedince) a s tím spojené definování vzdělávacích metod a postupů. Dalším úskalím je rozdílná kvalita v nabízených možnostech vzdělávání seniorů, kdy se zmíněná autorka pozastavuje nad některými podnikatelskými záměry zacílenými právě na oblast vzdělávání seniorů, které nejsou vždy vedeny tak, jak by měly být, v důsledku čehož není vždy zajištěna potřebná kvalita výuky.⁵¹ Petřková a Čornaničová hovoří v případě překážek v edukaci seniorů o bariérách dvojího druhu. První skupinu tvoří bariéry vyvstávající ze subjektivních podmínek učení, kdy mají senioři pocit nedůvěry ve svoje schopnosti, strach a trému z nového prostředí nebo mají obavu z toho, že se přecení. Do druhé skupiny je možné zařadit bariéry objektivního rázu jako je například nedostatečná informovanost o možnostech vzdělávání seniorů, špatná dostupnost místa konání vzdělávacích akcí nebo časová a finanční náročnost účasti na vzdělávací akci.⁵² Otázku překážek a problémových oblastí vzdělávání seniorů uzavírají Špaténková a Smékalová, které spatřují značnou bariéru rozvoje vzdělávání seniorů v přetrvávajících předsudcích a stereotypech, které pasují seniory do pozice osob, které již nelze vzdělávat a vychovávat. Uvedený názor bohužel sdílí i řada samotných seniorů, což samozřejmě bariéru v procesu jejich edukace ještě posiluje. S ohledem na proces celoživotního

⁴⁹ ŠPATENKOVÁ, N. a L. SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015, s. 72. ISBN 978-80-247-5446-8.

⁵⁰ PETŘKOVÁ, A. a R. ČORNANIČOVÁ. *Gerontagogika: úvod do teorie a praxe edukace seniorů: studijní texty pro distanční studium*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, s. 68. ISBN 80-244-0879-1.

⁵¹ BENEŠOVÁ, D. *Gerontagogika: vybrané kapitoly*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2014, s. 14-15. ISBN 978-80-7452-039-6.

⁵² PETŘKOVÁ, A. a R. ČORNANIČOVÁ. *Gerontagogika: úvod do teorie a praxe edukace seniorů: studijní texty pro distanční studium*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, s. 69. ISBN 80-244-0879-1.

vzdělávání je dle uvedených autorek třeba reflektovat změny vzdělanostní struktury a životních podmínek současné seniorské populace a v důsledku reflexe těchto změn zavedené stereotypy postupně odbourávat.⁵³

Z řádků výše vyplývá, že ač mohou být vědy zaměřené na vzdělávání seniorů nazývány různě, mají určitá specifika a také společný cíl, kterým je zejména zvýšení kvality života občanům, kteří vstupují nebo se již nacházejí v období sénia.

2.2 HISTORIE VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ

Ačkoliv by se možná mohlo zdát, že historie vědní disciplíny zabývající se vzděláváním seniorů (ať už bude označována jako gerontagogika či geragogika)⁵⁴ nesahá nikterak hluboko, není tomu úplně tak. Například Špaténková a Smékalová uvádějí, že na edukaci osob všech věkových kategorií, včetně té seniorské, poprvé upozorňoval již v roce 1551 ve své práci „De scholis seu academiis duo“ právník a filolog Simon Mauricius Pilsnensis. Zásadní přínos v oblasti vzdělávání seniorů přisuzují výše zmíněné autorky také Janu Amosi Komenskému, který se tématem vzdělávání ve stáří zabývá nejen ve své „Velké Didaktice“, ale zejména pak v díle „Pampaedia“, ve kterém Komenským upozorňuje na nutnost vzdělávání nejen v mládí a dospělosti, ale také ve stáří. Stáří je dále Komenským vnímáno jako rovnocenná část lidského života, která si stejně jako jiné etapy života zaslouhuje podporu a rozvoj a to prostřednictvím tzv. „školy stáří“ (Schola Senii), jež by měla být chápána jako vrchol lidské vzdělanosti a moudrosti⁵⁵ a jejíž hlavním smyslem by mělo být moudré využívání nabytých znalostí ve zbylé etapě života.⁵⁶

Do historického vývoje procesu vzdělávání seniorů zasáhli svými teoretickými úvahami o nutnosti vzdělávání v každém věku také další autoři. Za všechny lze uvést například Ruth Benedictovou, Ralpha Lintona či Ericha Fromma.⁵⁷

⁵³ ŠPATENKOVÁ, N. a L. SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015, s. 82-86. ISBN 978-80-247-5446-8.

⁵⁴ BENEŠOVÁ, D. *Gerontagogika: vybrané kapitoly*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2014, s. 11. ISBN 978-80-7452-039-6.

⁵⁵ ŠPATENKOVÁ, N. a L. SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015, s. 26. ISBN 978-80-247-5446-8.

⁵⁶ MÜHLPACHR, P. *Gerontopedagogika*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 132. ISBN 978-80-210-5029-7.

⁵⁷ ŠPATENKOVÁ, N. a L. SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015, s. 27. ISBN 978-80-247-5446-8.

Dříve vyslovené myšlenky nutnosti vzdělávání ve stáří byly směřovány spíše na teoretickou stránku věci a na praktické řešení otázky edukace seniorů se dostalo až v druhé polovině 20. století, počínaje lety 60.⁵⁸ a hlavně pak v 70. letech, kdy se na mezinárodních gerontologických kongresech začala skloňovat nutnost zapojení praktických výchovně-vzdělávacích aktivit, které by byly určeny seniorům. Právě v průběhu 70. let došlo také k rozvoji poznatků o procesu stárnutí a rovněž začal být kladen zřetel na aktivizaci seniorů a na obecné zvyšování kvality jejich života, ve kterém hrál proces jejich vzdělávání jednu z hlavních rolí.⁵⁹ Na tom, že 70. léta 20. století přinesla zlom v oblasti vzdělávání seniorů, se významnou měrou dále podílel francouzský profesor Pierre Vellas, který v roce 1973 zakládá ve francouzském městě Toulouse vůbec první univerzitu třetího věku (dále jen U3V).⁶⁰ Benešová dále v souvislosti s vývojem procesu vzdělávání seniorů v 70. letech zmiňuje přínos doktora Emila Livečky a jeho díla „Úvod do gerontopedagogiky“.⁶¹ Nutno také dodat, že právě na přelomu let 70. a následně v průběhu let 80. začaly i u nás vznikat první organizované příležitosti ke vzdělávání seniorů.⁶²

Na počátku 80. let proběhlo ve Vídni Světové shromáždění o stárnutí, jehož hlavním výstupem bylo přijetí Mezinárodního plánu aktivit ke stárnutí. V duchu závěrů z uvedeného plánu byly v průběhu 80. let zejména v ekonomicky vyspělých zemích postupně zaváděny programy zaměřené na zkvalitnění života osob v pokročilém věku, postupnou přípravu na stáří, přijetí důchodu jako výzvy a chápání jej jako nové šance. V 90. letech pak došlo k rozvoji programů směřujících k optimálnímu stárnutí a také k podpoře mezigenerační solidarity.⁶³

Poměrně značný rozvoj v oblasti aktivizace seniorů a s ní spojeným vzděláváním seniorů byl pak zaznamenán po přelomu tisíciletí a také v letech následujících a to

⁵⁸ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009, s. 189. ISBN 978-80-7367-551-6.

⁵⁹ Tamtéž

⁶⁰ HAŠKOVCOVÁ, H. *Fenomén stáří*. 2. vyd. Praha: Havlíček Brain Team, 2010, s. 127. ISBN 978-80-87109-19-9.

⁶¹ BENEŠOVÁ, D. *Gerontagogika: vybrané kapitoly*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2014, s. 11. ISBN 978-80-7452-039-6.

⁶² ŠERÁK, M. In ADAMEC, P. (Ed). *Současná role celoživotního učení v životě seniorů z multidisciplinární perspektivy: sborník příspěvků ke konferenci konané u příležitosti 25. výročí založení Univerzity třetího věku na Masarykově univerzitě dne 16. září 2015*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 93. ISBN 978-80-210-7940-3.

⁶³ PETŘKOVÁ, A. a R. ČORNANIČOVÁ. *Gerontagogika: úvod do teorie a praxe edukace seniorů: studijní texty pro distanční studium*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, s. 8, 18-19. ISBN 80-244-0879-1.

z důvodu silícího trendu stárnutí evropské populace a stále rostoucímu počtu seniorů v evropských zemích⁶⁴ (řady seniorů se začaly rozrůstat o osoby narozené v poválečném „baby boomu“⁶⁵). V souvislosti s výše uvedeným tak není divu, že se na otázku aktivizace seniorů svojí činností začala soustředit celá řada nejrůznějších institucí v čele s OSN (viz např. Madridský mezinárodní akční plán pro problematiku stárnutí z roku 2002⁶⁶) či Evropskou unií. Právě z činnosti Evropské komise vyvstává každé tři roky Zpráva o stárnutí evropské populace⁶⁷, na základě které je dále otevřena diskuze a případně i navrhována další opatření, která mohou být přijímána na úrovni celé unie (viz např. Dokument Rady EU o stárnutí⁶⁸), tak na úrovni jednotlivých členských států. O tom, že je otázka aktivizace seniorů a zkvalitnění jejich života skutečně aktuální, svědčí vedle vyhlášení roku 2012 jako Evropského roku aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity⁶⁹ také řada projektů, které jsou na tuto problematiku zaměřeny (v případě České republiky je možné jmenovat např. projekt Zdravé stárnutí⁷⁰ či řadu jiných projektů, které jsou spolufinancovány z dotačních programů, přičemž některé projekty se věnují čistě otázce vzdělávání seniorů).⁷¹ Za zmínku jistě stojí také fakt, že Česká republika pravidelně přijímá Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí a v roce 2006 byla zřízena Rada vlády pro seniory a stárnutí populace.⁷²

⁶⁴ EUROSTAT. *Population structure and ageing: Statistics explained* [online]. © 31. 10. 2017 [cit. 2017-11-17]. Available from: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Population_structure_and_ageing

⁶⁵ ŠERÁK, M. In ADAMEC, P. (Ed). *Současná role celoživotního učení v životě seniorů z multidisciplinární perspektivy: sborník příspěvků ke konferenci konané u příležitosti 25. výročí založení Univerzity třetího věku na Masarykově univerzitě dne 16. září 2015*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 94. ISBN 978-80-210-7940-3.

⁶⁶ MPSV ČR. *Oficiální stránky: Madridský mezinárodní akční plán pro problematiku stárnutí z roku 2002* [online]. [cit. 2017-09-09]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/1205/madrid.pdf>

⁶⁷ DĚDEK, O. *Zpráva o stárnutí evropské populace* [online]. © 27. 5. 2015 [cit. 2017-09-09]. Dostupné z: <http://www.zavedenieura.cz/cs/narodni-koordinacni-skupina/tiskove-centrum/aktuality/2015/zprava-o-starnuti-evropske-populace-2441>

⁶⁸ JANATOVÁ, H. a E. ULÍČNÁ. *Zdravé stárnutí I.,II. - aktivizace seniorů v regionech* [online]. © 17. 8. 2011 [cit. 2017-09-09]. Dostupné z: <http://www.szu.cz/tema/podpora-zdravi/zdrave-starnuti-i-ii-aktivizace-senioru-v-regionech>

⁶⁹ MPSV ČR. *Oficiální stránky: Senioři a politika stárnutí* [online]. © 26. 10. 2017 [cit. 2017-09-09]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/2856>

⁷⁰ JANATOVÁ, H. a E. ULÍČNÁ. *Zdravé stárnutí I.,II. - aktivizace seniorů v regionech* [online]. © 17. 8. 2011 [cit. 2017-09-09]. Dostupné z: <http://www.szu.cz/tema/podpora-zdravi/zdrave-starnuti-i-ii-aktivizace-senioru-v-regionech>

⁷¹ TOMČÍKOVÁ, L. *Dotace na seniory* [online]. © 2017 [cit. 2017-09-09]. Dostupné z: <http://www.dotacni.info/tag/dotace-na-seniory/>

⁷² MPSV ČR. *Oficiální stránky: Senioři a politika stárnutí* [online]. © 26. 10. 2017 [cit. 2017-09-09]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/2856>

Současná doba, ve které se dříve nové metody vzdělávání, jako je např. e-learning, staly zcela běžnými součástmi procesu vzdělávání seniorů, přináší v rychlém sledu řadu změn, na které je třeba reagovat a kterým je třeba se přizpůsobovat. Právě v souvislosti s adaptací změn u seniorů upozorňují Špaténková a Smékalová na nutnost pomoci seniorům s přijímáním těchto změn a jejich implementací do běžného života.⁷³ Šerák dále zmiňuje, že vzdělávací programy pro seniory jsou v současnosti často zaměřovány na přípravu seniorů na stáří a to jak po psychické, zdravotní i sociální stránce a dále pak na prodlužování aktivního života seniorů, hledání nových sociálních kontaktů či předmětů seberealizace. Jako možná úskalí současného stavu v oblasti vzdělávání seniorů uvádí zmíněný autor rozdílnou kvalitu vzdělávacích možností či nestejnou dislokaci jednotlivých vzdělávacích příležitostí v rámci České republiky. Pozitivně naopak Šerák hodnotí rostoucí zájem o vzdělávání seniorů ze strany médií, který přináší kromě finanční podpory také rozšiřování nabídky možností vzdělávání pro seniory.⁷⁴

Vzhledem k demografickému vývoji a již několikrát zmiňovanému stárnutí populace lze do budoucna očekávat ještě silící tendence v oblasti aktivizace seniorů, kdy je možné vzdělávání seniorů bezpochyby označit za účinný nástroj k uskutečnění této aktivizace. Taktéž lze predikovat určitou expanzi celého odvětví vzdělávání seniorů zapříčiněnou silící poptávkou po kvalitních možnostech vzdělávání seniorů.⁷⁵

2.3 OBECNÉ MOŽNOSTI VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ

V oblasti vzdělávání seniorů panují značné rozdíly a to nejen v možnostech a systémech vzdělávání napříč jednotlivými zeměmi (viz kapitola Porovnání vzdělávání seniorů v České republice a v dalších zemích Evropy), ale také ve výčtu možností vzdělávání seniorů, který je uváděn jednotlivými zainteresovanými autory. Z uvedeného důvodu vznikly následující řádky syntézou řady zdrojů, které se možnostmi vzdělávání seniorů zabývají a jelikož jsou jednotlivé možnosti a systémy vzdělávání seniorů

⁷³ ŠPATENKOVÁ, N. a L. SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015, s. 28. ISBN 978-80-247-5446-8.

⁷⁴ ŠERÁK, M. In ADAMEC, P. (Ed). *Současná role celoživotního učení v životě seniorů z multidisciplinární perspektivy: sborník příspěvků ke konferenci konané u příležitosti 25. výročí založení Univerzity třetího věku na Masarykově univerzitě dne 16. září 2015*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 98. ISBN 978-80-210-7940-3.

⁷⁵ Tamtéž

v zahraničí blíže popsány ve výše odkazované kapitole, jsou níže uvedené řádky věnovány představení obecných možností vzdělávání seniorů v České republice.

Senioři, stejně jako většina občanů naší republiky, mají po splnění určitých podmínek možnost zapojit se do studia v rámci aktivit běžného formálního vzdělávání, po jehož úspěšném absolvování získají vyšší stupeň vzdělání deklarovaný určitým oficiálním dokladem (maturitním vysvědčením či vysokoškolským diplomem).⁷⁶ K tématu formálního vzdělávání dospělých Rabušicová a Rabušic na základě údajů z Eurostatu uvádí, že možnosti zvýšení stupně svého vzdělání skrze studium formálních vzdělávacích programů využívá jen velmi malé procento obyvatel České republiky ve věku 25-64 let.⁷⁷ Valná většina programů formálního vzdělávání navíc zpravidla nebývá uzpůsobena pro seniory, což s sebou nese jistá úskalí, kdy právě nevyhovující tempo, obsah učiva či forma a místo výuky mohou stát za tím, že namísto možností formálního vzdělávání preferují čeští senioři programy v rámci neformálního vzdělávání, které sice účastníkům nezajišťuje zisk vyššího stupně vzdělání⁷⁸, na druhou stranu ale dokonale reflektuje potřeby a specifika vzdělávání seniorů.⁷⁹ Tento fakt potvrzuje i Haškovcová, která uvádí, že možnosti doplnění vzdělání a zisku akademického titulu využilo jen zanedbatelné množství českých seniorů.⁸⁰

V oblasti neformálního vzdělávání mají senioři v České republice na výběr z níže uvedených možností:

a) Univerzity třetího věku (dále jen U3V)

Historie těchto institucí, které svou formou nabízejí vzdělávání seniorům v rámci vysokých škol, sahá až do první poloviny 70. let 20. století, kdy byla na Univerzitě společenských věd ve francouzském Toulouse založena první U3V, jejímž primárním

⁷⁶ PRŮCHA, J. a J. VETEŠKA. *Andragogický slovník*. Praha: Grada, 2012, s. 105. ISBN 978-80-247-3960-1.

⁷⁷ RABUŠICOVÁ, M. a L. RABUŠIC (Eds.). *Učíme se po celý život?: O vzdělávání dospělých v České republice*. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 58. ISBN 978-80-210-4779-2.

⁷⁸ PRŮCHA, J. a J. VETEŠKA. *Andragogický slovník*. Praha: Grada, 2012, s. 181. ISBN 978-80-247-3960-1.

⁷⁹ ŠPATENKOVÁ, N. a L. SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015, s. 89. ISBN 978-80-247-5446-8.

⁸⁰ HAŠKOVCOVÁ, H. *Fenomén stáří*. 2. vyd. Praha: Havlíček Brain Team, 2010, s. 137. ISBN 978-80-87109-19-9.

cílem bylo vytvořit vzdělávací příležitost vhodnou pro starší populaci.⁸¹ Tato myšlenka se v následujících letech rozšířila i za hranice Francie, přičemž první U3V na našem území byla založena v roce 1986 v Olomouci. V roce 1987 došlo k založení U3V také v Praze, konkrétně při 1. lékařské fakultě Univerzity Karlovy.⁸²

Jako cíle fungování U3V uvádí Mühlpachr hlavně seznámení seniorů s nejnovějšími vědeckými poznatky, prohloubení jejich dosavadních znalostí nebo také snahu o vytvoření prostředí, ve kterém se budou moci setkávat a vyměňovat svoje zkušenosti lidé různých generací, což přispěje k rozvoji všech zúčastněných. Hlavním cílem U3V je ale především zkvalitnění a zpestření života seniorům, kteří se pro tuto formu studia rozhodnou.⁸³

Nutno také dodat, že podobně jako způsob studia jsou i podmínky pro přijetí ke studiu na U3V upraveny tak, aby vyhovovaly co největší skupině zájemců z řad seniorů. Jako podmínky přijetí ke studiu tak většina U3V uvádí zpravidla dosažení určité věkové hranice uchazeče (hranice bývá individuálně nastavena univerzitou zhruba v rozmezí 50⁸⁴ - 55⁸⁵ let, případně se musí jednat o osoby pobírající starobní důchod; výjimku tvoří občané v invalidním důchodu, kteří jsou většinou přijímáni bez ohledu jejich stáří)⁸⁶, dále pak dosažené vzdělání uchazeče o studium (většina U3V vyžaduje středoškolské vzdělání zakončené maturitou) a vedle včasné podané přihlášky musí žadatelé také uhradit poplatek za studium.⁸⁷ V některých případech, kdy je zájem o studium na U3V velký, sehrává určitou roli v přijetí dalších zájemců také kapacita poslucháren.⁸⁸

⁸¹ PETŘKOVÁ, A. a R. ČORNANIČOVÁ. *Gerontagogika: úvod do teorie a praxe edukace seniorů: studijní texty pro distanční studium*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, s. 76. ISBN 80-244-0879-1.

⁸² MÜHLPACHR, P. *Gerontopedagogika*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 139-141. ISBN 978-80-210-5029-7.

⁸³ Tamtéž

⁸⁴ UJEP. *Univerzita třetího věku* [online]. [cit. 2017-09-11]. Dostupné z: <https://www.ujep.cz/cs/univerzita-tretiho-veku>

⁸⁵ FF UK. *Univerzita třetího věku* [online]. © 2017 [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: <http://www.ff.cuni.cz/studium/dalsi-vzdelavani/univerzita-tretiho-veku/>

⁸⁶ UTB. *Univerzita třetího věku* [online]. © 2000-2017 [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: <http://www.utb.cz/chci-studovat/univerzita-tretiho-veku?lang=1>

⁸⁷ UJEP. *Univerzita třetího věku* [online]. [cit. 2017-09-11]. Dostupné z: <https://www.ujep.cz/cs/univerzita-tretiho-veku>

⁸⁸ FF UK. *Univerzita třetího věku* [online]. © 2017 [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: <http://www.ff.cuni.cz/studium/dalsi-vzdelavani/univerzita-tretiho-veku/>

V současné době je v České republice v rámci procesu celoživotního vzdělávání seniorům k dispozici více než 40 univerzit třetího věku⁸⁹, v řadě menších měst pak navíc fungují pobočky některých U3V (např. Západočeská univerzita nabízí seniorům studium U3V nejen v Plzni, ale také v dalších deseti městech západních Čech⁹⁰). Také u nás již od roku 1993 funguje Asociace univerzit třetího věku, což je organizace sdružující vysoké školy, které poskytují seniorům vzdělávání prostřednictvím U3V.⁹¹ Posláním této organizace je vedle posilování významu a propagace U3V také zajištění garance kvality výuky na U3V v České republice.⁹²

Jak je patrné z řádků výše, čeští senioři, kteří mají zájem o studium na U3V, mají v dnešní době v rámci těchto institucí široké možnosti studia nejrůznějších studijních programů a přestože po úspěšném zakončení studia, které probíhá nejčastěji formou několika semestrálních kurzů, získají absolventi pouze certifikát či osvědčení, které jim nepřináší akademický titul, je tato možnost vzdělávání seniorů v současné době velmi populární a to i přesto, že je samotnými studenty částečně financována. O výše zmíněné popularitě této možnosti vzdělávání seniorů svědčí i fakt, který uvádí Vavřín, a sice, že v letech 2011/2012 bylo do kurzů v rámci U3V registrováno více než 36 tisíc studentů.⁹³ Další zdroje uvádějí, že kupříkladu v letech 2014/2015 navštěvovalo U3V při Západočeské univerzitě (včetně jejích poboček) na 1800 posluchačů, přičemž v létě roku 2015 získalo 160 z nich certifikát o úspěšném absolvování programu U3V.⁹⁴

b) Virtuální univerzity třetího věku (dále jen VU3V)

VU3V představují alternativu k tradiční formě studia U3V, přičemž jsou určeny seniorům, kteří se z nějakého důvodu nemohou výuky osobně účastnit. Studium v rámci

⁸⁹ ASOCIACE UNIVERZIT TŘETÍHO VĚKU. *Členové* [online]. [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <http://www.au3v.org/home/clenove>

⁹⁰ MF DNES. *Senioři převzali diplomy za studium na Univerzitě třetího věku* [online]. © 25. 6. 2015 [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: https://plzen.idnes.cz/senior-univerzita-tretiho-veku-studium-fdn-/plzen-zpravy.aspx?c=A150625_091309_plzen-zpravy_pp

⁹¹ ASOCIACE UNIVERZIT TŘETÍHO VĚKU. *Dlouhodobý záměr AU3V ČR 2016-2020* [online]. © 29. 1. 2016 [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: <http://docs.google.com/viewer?a=v&pid=sites&srcid=ZGVmYXVsdGRvbWFpbXhdTN2b3JnfGd4OmYzYTlmODY4Njk2MTBkOA>

⁹² ASOCIACE UNIVERZIT TŘETÍHO VĚKU. *Poslání a vize* [online]. [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: <http://www.au3v.org/home/podani-a-vize/poslani>

⁹³ VAVŘÍN, P. *Vzdělávání pro seniory v České republice*. [online]. [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14187/Vzdelavani_pro_seniory_U3V_EY2012.ppt

⁹⁴ MF DNES. *Senioři převzali diplomy za studium na Univerzitě třetího věku* [online]. © 25. 6. 2015 [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: https://plzen.idnes.cz/senior-univerzita-tretiho-veku-studium-fdn-/plzen-zpravy.aspx?c=A150625_091309_plzen-zpravy_pp

VU3V nese prvky distančního vzdělávání, které je založeno na studiu pomocí moderních komunikačních technologií se zřejmými prvky e-learningu.⁹⁵ Studium probíhá nejčastěji v prostorách místních institucí (knihovny, městské úřady, informační centra apod.), které jsou označovány jako konzultační střediska. Výuka je vedena zpravidla prostřednictvím natočených přednášek, které jsou studujícím v konzultačním středisku prezentovány (často společně se studijním textem, slovníčkem pojmů nebo ověřovacími a následně závěrečnými testy). Studium na VU3V probíhá po semestrech (každý semestr je zakončen závěrečnými testy a celodenním seminářem), přičemž po úspěšném absolvování šesti semestrů obdrží účastníci osvědčení o úspěšném absolvování U3V.⁹⁶ Forma studia využívající moderní technologie s sebou přináší jistá pozitiva i negativa. Pozitivně lze bezesporu hodnotit zpřístupnění studia seniorům i v místech, kde nemohou navštěvovat standardní U3V, dále pak zdokonalení práce seniorů s moderními technologiemi a využívání výhod těchto technologií při studiu (opakování přednášek, vzdálený přístup ke studijním materiálům apod.) nebo přínos sociálního charakteru, který spočívá v setkávání seniorů při prezentacích vzdělávacích přednášek. Na druhou stranu tato studijní možnost nemusí všem seniorům vyhovovat (někteří mohou mít problémy s elektronickou formou výuky například kvůli fyzické absenci přednášejícího), a tak se tyto senioři musí zaměřit na nalezení pro ně vhodnější možnosti vzdělávání.⁹⁷

V souvislosti s existencí VU3V je na místě zmínit přínos Provozně ekonomické fakulty České zemědělské univerzity, která má jakožto organizační garant⁹⁸ kurzů VU3V na svých stránkách k dispozici interaktivní mapu znázorňující jednotlivá konzultační střediska i s doplňujícími údaji o každém středisku.⁹⁹ Vedle zmíněné fakulty se do provozování VU3V zapojují i jiné fakulty z několika dalších univerzit.¹⁰⁰

⁹⁵ ČZU. *U3V, VU3V* [online]. © 2016 [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: <https://www.pef.czu.cz/cs/r-7008-studium/r-7023-u3v-vu3v>

⁹⁶ ČZU. *E-SENIOR: Portál vzdělávání seniorů* [online]. [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: <https://e-senior.czu.cz/course/index.php?categoryid=3>

⁹⁷ ŠPATENKOVÁ, N. a L. SMĚKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015, s. 96-99. ISBN 978-80-247-5446-8.

⁹⁸ KNIHOVNA LIBEREC. *VU3V* [online]. [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: <http://www.kvkli.cz/sluzby/vzdelavaci-a-kulturni/virtualni-univerzita-3-veku.html>

⁹⁹ ČZU. *U3V, VU3V* [online]. © 2016 [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: <https://www.pef.czu.cz/cs/r-7008-studium/r-7023-u3v-vu3v>

¹⁰⁰ ŠPATENKOVÁ, N. a L. SMĚKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015, s. 99. ISBN 978-80-247-5446-8.

c) Akademie třetího věku (dále jen A3V)

První A3V začaly v Československu fungovat již v 80. letech minulého století a jejich činnost se často odehrávala ve spolupráci s místními gerontologickými pracovišti.¹⁰¹ Historicky první A3V byla dle Benešové založena v roce 1983 v Přerově, v následujících letech vznikaly A3V i v dalších, zejména menších městech, jako např. v Jihlavě, Prostějově či Bechyni.¹⁰² Mühlpachr k činnosti A3V uvádí, že se jedná o možnost vzdělávání seniorů zejména v oblastech, kde neexistují vysoké školy.¹⁰³ Na tomto místě je ale nutné zmínit fakt, že v současné době již existují pobočky některých vysokých škol, potažmo U3V, i v řadě menších, zejména okresních měst.

A3V fungují pod záštitou nejrůznějších organizací či institucí (muzea měst, kulturní domy, střední školy, Červený kříž atd.)¹⁰⁴ a v rámci svého fungování přinášejí zájemcům o studium vzdělávací cykly zaměřené na řadu rozdílných odvětví (medicínsko-gerontologicky orientované přednášky; přednášky z oblasti občansko-sociálního vzdělávání; cykly zaměřené na historii, kulturu nebo ekologii; kurzy zaměřené na hobby aktivity případně cvičení nebo jógu).¹⁰⁵ Na rozdíl od U3V jsou ale kurzy pořádané na A3V vedeny spíše jako méně náročné kurzy zájmového vzdělávání.¹⁰⁶ Další rozdíl mezi A3V a U3V uvádí Haškovcová, podle které se studenti U3V do studia zapojují aktivně nejen v rámci přednášek na univerzitě, ale studiu se věnují také doma ve svém volném čase, kdežto posluchači A3V jsou v rámci přednášek seznámeni s určitými informacemi, které mají možnost s přednášejícím dále probrat, ale nejsou nuceni se jimi dále zabývat ve svém volnu, zpracovávat seminární práce atd.

¹⁰¹ PETŘKOVÁ, A. a R. ČORNANIČOVÁ. *Gerontagogika: úvod do teorie a praxe edukace seniorů: studijní texty pro distanční studium*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, s. 78. ISBN 80-244-0879-1.

¹⁰² BENEŠOVÁ, D. *Gerontagogika: vybrané kapitoly*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2014, s. 111. ISBN 978-80-7452-039-6.

¹⁰³ MÜHLPACHR, P. *Gerontopedagogika*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 139. ISBN 978-80-210-5029-7.

¹⁰⁴ BENEŠOVÁ, D. *Gerontagogika: vybrané kapitoly*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2014, s. 111. ISBN 978-80-7452-039-6.

¹⁰⁵ PETŘKOVÁ, A. a R. ČORNANIČOVÁ. *Gerontagogika: úvod do teorie a praxe edukace seniorů: studijní texty pro distanční studium*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, s. 78-79. ISBN 80-244-0879-1.

¹⁰⁶ Tamtéž

Srovnání A3V a U3V Haškovcová uzavírá s tím, že obě vzdělávací příležitosti jsou organizovány pro rozdílné skupiny seniorské populace.¹⁰⁷

Jak již bylo uvedeno, v současné době jsou A3V organizovány nejrůznějšími institucemi a fungují nejen v menších městech, jak tomu bývalo dříve. V Brně kupříkladu působí Brněnská A3V, na jejímž pořádání se podílí hned několik institucí (Biskupství brněnské, Centrum pro rodinu a sociální péči a další).¹⁰⁸ Příkladem A3V působící na menším městě může být například A3V v Kopřivnici pořádaná tamějším kulturním domem¹⁰⁹, poměrně propracovaný systém A3V nabízí seniorům ve Středočeském kraji od roku 2012 Vzdělávací institut Středočeského kraje, který přináší vzdělávací cykly v rámci A3V prakticky do každého města ve Středočeském kraji.¹¹⁰

Závěrem ještě nutno podotknout, že jistou zahraniční obdobou A3V jsou hlavně v Německu tzv. lidové vysoké školy¹¹¹ (viz kapitola Porovnání vzdělávání seniorů v České republice a v dalších zemích Evropy).

d) Univerzity volného času

Další možností vzdělávání seniorů představují univerzity volného času, které jakožto projekt zájmového vzdělávání u nás existují již od roku 1993. Univerzity volného času fungují převážně pod záštitou dalších institucí (např. domovů důchodců, kulturních domů či knihoven) a nabízejí vzdělávací příležitost všem zájemcům bez ohledu na jejich předchozí dosažené vzdělání. Přestože věková hranice pro zapojení se do programů univerzit volného času je limitována na minimální hranici dosaženého věku 18 let, jsou senioři vedle studentů vysokých škol a matek na mateřské dovolené nejčastějšími účastníky tohoto vzdělávacího projektu.¹¹²

¹⁰⁷ HAŠKOVCOVÁ, H. *Fenomén stáří*. 2. vyd. Praha: Havlíček Brain Team, 2010, s. 136. ISBN 978-80-87109-19-9.

¹⁰⁸ A3VBRNO. *Akademie třetího věku v Brně: Základní informace* [online]. © 2014-2017 [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: <http://www.a3vbrno.cz/>

¹⁰⁹ A3VK. *Akademie třetího věku Kopřivnice* [online]. [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: <http://www.kdk.cz/a3vk/>

¹¹⁰ VZDĚLÁVACÍ INSTITUT STŘEDOČESKÉHO KRAJE. *A3V* [online]. [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: <http://www.visk.cz/a3v-akademie-tretiho-veku>

¹¹¹ ŠPATENKOVÁ, N. a L. SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015, s. 107. ISBN 978-80-247-5446-8.

¹¹² ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009, s. 199-200. ISBN 978-80-7367-551-6.

Mezigenerační koncept fungování univerzit volného času se může na jednu stranu jevit jako přínosný, nicméně přináší i svá úskalí v podobě nedostatečného reflektování specifík vzdělávání jednotlivých zúčastněných skupin studujících.¹¹³

Jak již bylo uvedeno, univerzity volného času jsou pořádány zpravidla dalšími organizacemi, kdy například univerzita volného času pořádaná městskou knihovnou v Tišnově nabízela v letním semestru 2017 čtyři vzdělávací kurzy zaměřené na dějiny umění, přírodní vědy nebo náboženství.¹¹⁴ Přestože po absolvování vzdělávacích kurzů neobdrží studující žádný certifikát (na druhou stranu ale nemusí nijak dokazovat kurzem získané znalosti¹¹⁵), těší se tato možnost vzdělávání seniorů dnes značné oblibě, o čemž svědčí i vysoký počet a široké spektrum kurzů, které je možné v rámci univerzit volného času navštěvovat.¹¹⁶

Na závěr by bylo na místě v souvislosti s činnostmi univerzit volného času zmínit také činnost tzv. Seniorského nulťáku nebo Centra zdravého stárnutí, o jejichž existenci se zásadní měrou zasadila Ing. Dana Steinová.¹¹⁷ V současnosti působí v pražských Holešovicích Centrum celoživotního vzdělávání Ing. Dany Steinové, které vedle programu zmíněného Centra zdravého stárnutí zajišťuje také vzdělávací kurzy univerzity volného času nebo se podílí na fungování experimentálních univerzit pro prarodiče a vnoučata (viz dále).¹¹⁸

e) Experimentální univerzity pro prarodiče a vnoučata

Poměrně mladou a bezesporu zajímavou možností vzdělávání seniorů představuje studium v rámci experimentálních univerzit pro prarodiče a vnoučata, které je koncipováno, jak již samotný název napovídá, jako vzdělávací mezigenerační projekt určený seniorům a jejich vnoučatům ve věku 6-12 let. Experimentální univerzity pro prarodiče a vnoučata jsou organizovány konkrétními fakultami vysokých škol a již od

¹¹³ ŠPATENKOVÁ, N. a L. SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015, s. 94. ISBN 978-80-247-5446-8.

¹¹⁴ MĚSTSKÁ KNIHOVNA TIŠNOV. *Univerzita volného času* [online]. © 2017 [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: <http://www.mktisnov.cz/univerzita-volneho-casu/>

¹¹⁵ ŠPATENKOVÁ, N. a L. SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015, s.94-95. ISBN 978-80-247-5446-8.

¹¹⁶ AKTIVNÍSTÁŘÍ.EU. *Centrum celoživotního vzdělávání (CCV)* [online]. © 2012 [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: <http://www.aktivnistari.eu/56-centrum-celozivotniho-vzdelavani-ccv>

¹¹⁷ HAŠKOVCOVÁ, H. *Fenomén stáří*. 2. vyd. Praha: Havlíček Brain Team, 2010, s. 134-135. ISBN 978-80-87109-19-9.

¹¹⁸ AKTIVNÍSTÁŘÍ.EU. *Centrum celoživotního vzdělávání (CCV)* [online]. © 2012 [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: <http://www.aktivnistari.eu/56-centrum-celozivotniho-vzdelavani-ccv>

školního roku 2004/2005 přináší seniorům a jejich vnoučatům možnost zúčastnit se vzdělávacích přednášek na akademické půdě a za účasti řady odborníků v daném oboru. Účastníci tohoto projektu si na jednu stranu odnesou cenné informace a poznatky, na stranu druhou jim projekt nabízí možnost prohloubení vzájemných vztahů a vyzkoušení si jiných rolí, než pouze prarodič a vnouče (např. roli kolegů, kteří musí v rámci studia spolupracovat).¹¹⁹

Studium v rámci experimentálních univerzit probíhá formou přednášek během školního roku (zpravidla jednou do měsíce), přičemž studium je během daného roku orientováno vždy na konkrétní téma. Kupříkladu ve školním roce 2004/2005, kdy probíhal tento projekt úplně poprvé a to na Matematicko-fyzikální fakultě Univerzity Karlovy ve spolupráci s Centrem zdravého stárnutí, byl cyklus přednášek zaměřen na téma „Astronomie“. V letech následujících, kdy se na organizaci projektu podílely např. Lesnická fakulta České zemědělské univerzity nebo Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, byly hlavními tématy „Krajina a les“ nebo „Ekologie“. Jistě vítaným zpestřením tohoto projektu jsou i letní tábory pořádané pro studující prarodiče a vnoučata, které celé studium na experimentální univerzitě vhodně doplňují.¹²⁰

f) **Rozhlasová akademie třetího věku**

Rozhlasová akademie třetího věku byla jakožto soubor vzdělávacích cyklů zaměřených na přednášky z řady oborů vysílána od roku 1997 do ledna roku 2010 na vlnách Českého rozhlasu.¹²¹ Posлуhači rozhlasové akademie třetího věku se navíc do jednotlivých cyklů aktivně zapojovali skrze písemné práce, které byly zasílány lektorům, kteří práce následně vyhodnotili a úspěšní posluchači poté obdrželi diplom o absolvování daného cyklu rozhlasové akademie třetího věku.¹²² Přestože tento projekt

¹¹⁹ ŠPATENKOVÁ, N. a L. SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015, s. 95. ISBN 978-80-247-5446-8.

¹²⁰ HAŠKOVCOVÁ, H. *Fenomén stáří*. 2. vyd. Praha: Havlíček Brain Team, 2010, s. 138-139. ISBN 978-80-87109-19-9.

¹²¹ ČESKÝ ROZHLAS. *Rozhlasová akademie třetího věku* [online]. © 1999-2017 [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/dvojka/porady_nevysilane/_porad/460

¹²² ČESKÁ ALZHEIMEROVSKÁ SPOLEČNOST. *Rozhlasová akademie třetího věku* [online]. © 2015 [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: <http://www.alzheimer.cz/databaze-sluzeb/812-rozhlasova-akademie-tretiho-veku/>

již v současnosti není aktivní, na stránkách Českého rozhlasu je pro případné zájemce volně dostupný archiv přednášek z vysílání rozhlasové akademie třetího věku.¹²³

g) Kluby seniorů, kluby aktivního stáří, kluby zájmového vzdělávání seniorů a ostatní možnosti institucionalizovaného vzdělávání seniorů

Velmi populární jsou v současné době díky svým aktivitám nejrůznější kluby zaměřené na zájmové vzdělávání seniorů. Vedle klubů seniorů a klubů aktivního stáří u nás dále fungují také kluby důchodců či kluby dříve narozených. Uvedené kluby, které jsou často zřizovány orgány místní správy, domovy důchodců či jinými institucemi¹²⁴, poskytují seniorům poněkud „volnější“ alternativu k výše uvedeným možnostem vzdělávání. Náplň činnosti uvedených klubů zahrnuje širokou paletu aktivit od pořádání vzdělávacích besed, přednášek, jazykových kurzů, zdravotních kurzů, kurzů v oblasti počítačové gramotnosti až po naučné exkurze, výlety nebo cvičení. Z výše uvedeného je zřejmé, že kromě vzdělávání jsou senioři v rámci navštěvování těchto klubů vedeni hlavně ke spokojenému a plnohodnotnému trávení volného času v seniorském věku.¹²⁵ Dle Šeráka představují výše uvedené kluby dokonce nejrozšířenější podobu institucionalizovaného sdružování osob seniorského věku v České republice.¹²⁶

Mezi ostatní institucionalizované možnosti vzdělávání seniorů u nás lze bezesporu zahrnout pravidelné programy knihoven nebo muzeí (například v rámci programu akademií volného času¹²⁷), senioři mohou dále využívat nabídek poskytovaných soukromými vzdělávacími agenturami, popřípadě kulturními centry a podobnými institucemi, které se svou činností více či méně do programu celoživotního vzdělávání zapojují (ať už se jedná o počítačové či jazykové kurzy pro seniory, organizování poznávacích zájezdů a exkurzí nebo programu na trénování

¹²³viz ČESKÝ ROZHLAS. *iRadio: Audioarchiv Rozhlasové akademie třetího věku* [online]. © 1999-2015 [cit. 2017-09-28]. Dostupné z:

[http://hledani.rozhlas.cz/iRadio/?stanice\[\]=%C4%8CRo+Dvojka&porad\[\]=Rozhlasov%C3%A1+akademie+t%C5%99et%C3%ADho+v%C4%9Bku&zobrazNevysilane=0](http://hledani.rozhlas.cz/iRadio/?stanice[]=%C4%8CRo+Dvojka&porad[]=Rozhlasov%C3%A1+akademie+t%C5%99et%C3%ADho+v%C4%9Bku&zobrazNevysilane=0)

¹²⁴ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009, s. 199. ISBN 978-80-7367-551-6.

¹²⁵ ŠPATENKOVÁ, N. a L. SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015, s. 99. ISBN 978-80-247-5446-8.

¹²⁶ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009, s. 199. ISBN 978-80-7367-551-6.

¹²⁷ MUZEUM HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY. *Akademie volného času* [online]. © 2017 [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: <http://www.muzeumprahy.cz/akademie-volneho-casu/>

paměti seniorů).¹²⁸ Do procesu vzdělávání seniorů a zkvalitňování jejich života se dále zapojují také organizace často založené na dobrovolnické bázi (např. sdružení Život 90 nebo Centrum sociální pomoci a služeb Svazu důchodců ČR), řada aktivit na zkvalitnění života seniorů, včetně zvyšování jejich vzdělanosti, je zastřešována Radou seniorů v České republice.¹²⁹ Za zmínku pak jistě stojí i projekty zaměřené na zvyšování úrovně počítačové gramotnosti seniorů. Tyto projekty mohou probíhat na národní úrovni (v roce 2006 se u nás takto uskutečnil projekt Senioři k počítačům, jehož hlavním cílem bylo zvýšení internetové gramotnosti seniorů), v minulosti jsme však byli svědky i takto zaměřených mezinárodních projektů, do kterých se vedle seniorů z České republiky zapojili i senioři z dalších evropských států (např. program Seniors in Network).¹³⁰ Díky takto získané počítačové gramotnosti navíc mohou senioři následně aktivně využívat jim určené webové portály (velmi přínosné jsou např. E-senior.czu.cz, Aktivnistari.eu, Třetivěk.cz nebo Seniorum.cz).

Na závěr této kapitoly je třeba zmínit také fakt, že čeští senioři mají k dispozici také vzdělávací možnosti nesoucí informální prvky, tedy takové, které nejsou institucionálně organizovány, jejich primárním cílem není vzdělávání a v mnoha případech se jedná o aktivity každodenního života.¹³¹ Mezi takové možnosti vzdělávání lze bezesporu zařadit vedle sebevzdělávání¹³² či využívání masmédií¹³³ také například návštěvy akcí, které nejsou primárně koncipovány jako vzdělávací, nicméně senior je jejich návštěvou do jisté míry vzděláván. V souvislosti s výše uvedeným je na místě třeba zmínit přínos státních i městských muzeí, knihoven a dalších zařízení.

Jak je z výše uvedených odstavců patrné, senioři usilující o zapojení se do vzdělávacích programů mají dnes k dispozici nepřeberné množství alternativ, a to od

¹²⁸ ŠPATENKOVÁ, N. a L. SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015, s. 99-104. ISBN 978-80-247-5446-8.

¹²⁹ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009, s. 199-201. ISBN 978-80-7367-551-6.

¹³⁰ BENÁČOVÁ, H. a M. VALENTA. *Možnosti informatické výuky seniorů v ČR a EU*. Systémová integrace 04/2009 [online]. © 2009 [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <http://www.cssi.cz/cssi/system/files/all/0benca.pdf>

¹³¹ RABUŠICOVÁ, M. a L. RABUŠIC (Eds.). *Učíme se po celý život?: O vzdělávání dospělých v České republice*. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 77-78. ISBN 978-80-210-4779-2.

¹³² PETŘKOVÁ, A. a R. ČORNANIČOVÁ. *Gerontagogika: úvod do teorie a praxe edukace seniorů: studijní texty pro distanční studium*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, s. 82. ISBN 80-244-0879-1.

¹³³ ŠPATENKOVÁ, N. a L. SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015, s. 100. ISBN 978-80-247-5446-8.

možností čistě formálních přes méně formální až po zájmové. Právě vzhledem ke zjevné obsáhlosti tématu není zcela možné se blíže zmínit o všech možnostech, které by byly jen okrajově souvisely se vzděláváním seniorů a proto necht' výše uvedené řádky slouží jako přehled vybraných možností vzdělávání seniorů u nás.

2.4 POROVNÁNÍ VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ V ČESKÉ REPUBLICĚ A V DALŠÍCH ZEMÍCH EVROPY

Postupné stárnutí populace a s ním spojené následky nejsou přirozeně tématem pouze v České republice, ale prakticky v celé Evropě.¹³⁴ Na tento fakt svou činností reagují kromě celé řady evropských institucí i členské země Evropské unie a tak není divu, že stejně jako u nás fungují i v dalších zemích Evropy různé programy a instituce věnující se vzdělávání seniorů. Ne všechny státy však přistupují ke vzdělávání seniorů stejným způsobem, a proto jsou následující odstavce zaměřeny na komparaci systémů a dostupných možností vzdělávání seniorů ve vybraných evropských zemích.

Obdobné možnosti vzdělávání seniorů, jako existují v České republice, jsou zavedeny u našich východních sousedů na Slovensku, kde podobně jako u nás mají senioři nemálo možností ke vzdělávání. Předně na Slovensku funguje celá řada univerzit třetího věku. Dle oficiálních stránek Asociácie univerzít tretieho veku na Slovensku v současné době na Slovensku funguje 18 U3V¹³⁵, přičemž první z nich - U3V na Univerzitě Komenského v Bratislavě - byla na území dnešního Slovenska založena již v roce 1990.¹³⁶ Zdroje dále uvádějí, že obory na zmíněné U3V do jisté míry korespondují se zaměřením samotné univerzity.¹³⁷ Pro porovnání je dobré uvést, že dle informací z webu Asociace univerzit třetího věku České republiky u nás v současnosti funguje přes 40 U3V¹³⁸ (některé zdroje uvádí dokonce 45 takových institucí¹³⁹),

¹³⁴ EUROSTAT. *Population structure and ageing: Statistics explained* [online]. © 31. 10. 2017 [cit. 2017-11-17]. Available from: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Population_structure_and_ageing

¹³⁵ ASUTV.SK. *Asociácia univerzít tretieho veku na Slovenku: Členovia* [online]. [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <http://asutv.sk/clenovial/>

¹³⁶ ŠPATENKOVÁ, N. a L. SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015, s. 105. ISBN 978-80-247-5446-8.

¹³⁷ ČORNANIČOVÁ, R. *Edukácia seniorov: vznik, rozvoj, podnety pre geragogiku*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1998, s. 92. ISBN 80-223-1206-1.

¹³⁸ ASOCIACE UNIVERZIT TŘETÍHO VĚKU. *Členové* [online]. [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <http://www.au3v.org/home/clenove>

¹³⁹ MÜHLPACHR, P. *Gerontopedagogika*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 140. ISBN 978-80-210-5029-7.

přičemž do tohoto počtu nejsou zahrnuty všechny „pobočky“ jednotlivých U3V, které bývají často provozovány hlavně v menších městech. Stejně jako na Slovensku jsou i u nás všechny U3V organizovány jako forma vzdělávání pro seniory při vysokých školách.¹⁴⁰ Vedle zmíněných U3V mohou slovenští senioři, podobně jako ti čeští, využívat služeb, které jim poskytují akademie třetího věku či seniorská centra nebo seniorské kluby¹⁴¹, kdy nejaktivnějším z nich je dle zdrojů Jednota důchodcov na Slovensku¹⁴², která měla v roce 2006 více než 70 tisíc členů a její strukturu tvořilo na 800 menších organizací napříč celým Slovenskem.¹⁴³ Vzhledem k výše uvedenému lze tvrdit, že v oblasti vzdělávání seniorů jsou si Česká a Slovenská republika, zřejmě v důsledku zjevných historických vazeb obou zemí, velmi blízké.

Na vzdělávání seniorů je ale pamatováno i u našich dalších sousedů, a tak například v Polsku funguje celá řada U3V, přičemž ta ve Varšavě, hlavním městě Polska, byla založena již v roce 1975¹⁴⁴, a to jako v první ze zemí střední Evropy patřící do bývalého východního bloku.¹⁴⁵ Velký důraz na vzdělávání seniorů je pak kladen také v Německu, kde je toto vzdělávání uskutečňováno na jedné straně prostřednictvím U3V (velmi známá je například U3V ve městě Ulm, kde některé kurzy probíhají společně se žáky základních škol¹⁴⁶) a dále pak skrze tzv. lidové vysoké školy, které by se daly přirovnat k našim akademiím třetího věku. Němečtí senioři mohou k dalšímu vzdělávání využít také činnost seniorských klubů, z nichž některé přenesly svoji činnost na internet a jsou tak schopny oslovit širší okruh zájemců o vzdělání (mezi nejznámější patří například SeniorenNet).¹⁴⁷ V Rakousku je kromě aktivit U3V podporován i model,

¹⁴⁰ ASOCIACE UNIVERZIT TŘETÍHO VĚKU. *Členové* [online]. [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <http://www.au3v.org/home/clenove>

¹⁴¹ ČORNANIČOVÁ, R. *Edukácia seniorov: vznik, rozvoj, podnety pre geragogiku*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1998, s. 97-98. ISBN 80-223-1206-1.

¹⁴² ŠPATENKOVÁ, N. a L. SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015, s. 106. ISBN 978-80-247-5446-8.

¹⁴³ SENIOR.SK. *Predstavujeme Jednotu dôchodcov* [online]. © 27. 2. 2006 [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <http://www.senior.sk/view.php?cislocianku=2006022711>

¹⁴⁴ MÜHLPACHR, P. *Gerontopedagogika*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 139. ISBN 978-80-210-5029-7.

¹⁴⁵ WORLDU3V.ORG. *A University of the Third Age in Warsaw, Poland* [online]. © 5/2003 [cit. 2017-09-10]. Available from: <http://www.worldu3a.org/resources/u3a-poland.htm>

¹⁴⁶ BENÁČOVÁ, H. a M. VALENTA. *Možnosti infromatické výuky seniorů v ČR a EU*. Systémová integrace 04/2009 [online]. © 2009 [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <http://www.cssi.cz/cssi/system/files/all/0benca.pdf>

¹⁴⁷ ŠPATENKOVÁ, N. a L. SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015, s. 106-107. ISBN 978-80-247-5446-8.

ve kterém senioři navštěvují běžné vysoké školy společně s mladými studenty¹⁴⁸ a dochází tak k interakci obou skupin. Vedle této příležitosti mohou rakouští senioři využít i služeb tzv. Bildungsfora¹⁴⁹, které funguje v několika rakouských městech a které přináší nejen seniorům řadu seminářů a kurzů.¹⁵⁰

Zdroje dále uvádějí, že ze zemí střední Evropy je odlišná situace v otázce vzdělávání seniorů pouze v Maďarsku, kde na rozdíl od výše uvedených zemí není zcela zaveden „systém“ vzdělávání seniorů, a tak kromě programů pro osoby starší 50 let, které pořádá budapešťská univerzita Zsigmond Király Egyetem - The King Sigismund University¹⁵¹, obdobných kurzů připomínající koncept U3V na univerzitě v Gyóru a několika programů v soukromých institucích nemají maďarští senioři příliš jiných možností dalšího rozvoje v oblasti vzdělávání.¹⁵²

Asi nebude žádným velkým překvapením, že na poměrně vysoké úrovni jsou v problematice vzdělávání seniorů rozvinuty země západní Evropy a dále také země skandinávské. Zemí s tradičně vysokou úrovní vzdělávání seniorů je Francie, kde byla v roce 1973 založena vůbec první U3V, konkrétně ve městě Toulouse na jihu Francie.¹⁵³ Zde také od svého založení v roce 1977 sídlí Mezinárodní sdružení univerzit třetího věku, přičemž jedním z jeho hlavních cílů je podpora stávajícím U3V a snaha o růst a vznik dalších takovýchto institucí po celém světě.¹⁵⁴

Poměrně zajímavý je i systém vzdělávání seniorů ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irsku, kde již od roku 1969 fungují tzv. Open University, na kterých mohou zájemci nejen z řad seniorů získat akademické vzdělání.¹⁵⁵ Ve Spojeném království, obdobně jako v pevninské části Evropy, funguje množství U3V. Jejich

¹⁴⁸ PETŘKOVÁ, A. a R. ČORNANIČOVÁ. *Gerontagogika: úvod do teorie a praxe edukace seniorů: studijní texty pro distanční studium*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, s. 81. ISBN 80-244-0879-1.

¹⁴⁹ ŠPATENKOVÁ, N. a L. SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015, s. 107. ISBN 978-80-247-5446-8.

¹⁵⁰ BILDUNGSFORUM.AT. *Seminare und Kurse* [online]. © 2011 [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <http://www.bildungsforum.at/>

¹⁵¹ KING SIGIMUND UNIVERSITY. *About the University* [online]. [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <http://www.uni-zsigmond.hu/>

¹⁵² ŠPATENKOVÁ, N. a L. SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015, s. 107. ISBN 978-80-247-5446-8.

¹⁵³ MÜHLPACHR, P. *Gerontopedagogika*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 140. ISBN 978-80-210-5029-7.

¹⁵⁴ PALÁN, Z. *Základy andragogiky*. Praha: Vysoká škola J.A. Komenského, 2003, s. 175. ISBN 80-867-2303-8.

¹⁵⁵ ŠPATENKOVÁ, N. a L. SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015, s. 109. ISBN 978-80-247-5446-8.

koncept je ale na rozdíl od U3V tak, jak je známe z České republiky, jiný v tom, že zatímco v naší zemi se k výuce na U3V přistupuje velmi profesionálně a garanty výuky jsou zpravidla fundovaní odborníci z oboru, ve Spojeném království jsou tyto instituce založeny spíše na dobrovolnické bázi¹⁵⁶ a jejich náplň by se spíše než za odbornou či univerzitní dala označit za zájmovou (dle zdrojů jsou některé kurzy věnovány například čtení knih, ochutnávce vín nebo pozorování ptactva).¹⁵⁷ Tento přístup k „výuce“ na U3V může být do jisté míry osvětlením značného počtu U3V, které se na území tohoto ostrovního státu nacházejí. Dle oficiálních stránek U3V ve Spojeném království je pouze v Londýně a jeho bezprostředním okolí přes 40 institucí označených jako U3V (v podstatě počet shodný s počtem U3V v celé České republice), v celé zemi to pak může být přes tisíc takovýchto institucí.¹⁵⁸ Jiné zdroje se drží více při zemi a uvádějí, že v celém Spojeném království funguje jen něco málo přes 200 U3V.¹⁵⁹ Je tedy otázkou, jak se liší metodika citovaných zdrojů v otázce rozlišování toho, zda se jedná o U3V či nikoliv. Rozdílná situace je také v otázce financování těchto institucí, kdy na ostrovech jsou U3V financovány často z členských poplatků, případně občasných grantů¹⁶⁰, v České republice je fungování těchto institucí z velké části finančně podporováno státem (prostřednictvím Ministerstva školství či Ministerstva práce a sociálních věcí).¹⁶¹

Vedle programů vzdělávání seniorů v jednotlivých zemích probíhají některé programy i na evropské úrovni. Tyto programy, jejichž cílem je aktivizace evropských seniorů, se vyznačují tím, že se do nich zapojují senioři z většího množství evropských států najednou a jsou zaměřeny na rozvíjení znalostí a dovedností v nejrůznějších oblastech života seniorů, přičemž nezděná kdy probíhá výuka v rámci těchto programů

¹⁵⁶ ŠPATENKOVÁ, N. a L. SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015, s. 109. ISBN 978-80-247-5446-8.

¹⁵⁷ BENÁČOVÁ, H. a M. VALENTA. *Možnosti inforatické výuky seniorů v ČR a EU*. Systémová integrace 04/2009 [online]. © 2009 [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <http://www.cssi.cz/cssi/system/files/all/0benca.pdf>

¹⁵⁸ U3V.ORG.UK. *Find a U3V* [online]. © 2000-2015 [cit. 2017-09-10]. Available from: <https://www.u3a.org.uk/find-a-u3a/map-of-all-uk-u3as>; https://maps.esp.tl/maps/_New-Map-of-UK-U3As/pages/map.jsp?geoMapId=89689&TENANT_ID=125703

¹⁵⁹ PETŘKOVÁ, A. a R. ČORNANIČOVÁ. *Gerontagogika: úvod do teorie a praxe edukace seniorů: studijní texty pro distanční studium*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, s. 77. ISBN 80-244-0879-1.

¹⁶⁰ ŠPATENKOVÁ, N. a L. SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015, s. 109. ISBN 978-80-247-5446-8.

¹⁶¹ BENÁČOVÁ, H. a M. VALENTA. *Možnosti inforatické výuky seniorů v ČR a EU*. Systémová integrace 04/2009 [online]. © 2009 [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <http://www.cssi.cz/cssi/system/files/all/0benca.pdf>

formou e-learningu. Kupříkladu v oblasti počítačové gramotnosti se v minulosti uskutečnilo několik kurzů, do kterých se vedle seniorů z České republiky zapojili i senioři z dalších evropských států. Za všechny je možné jmenovat např. Seniors in Network (SEN-NET), e-Learning in Later Life (eLiLL) nebo European Computer Network (EuCoNet).¹⁶²

Pro úplnost by bylo na místě krátce se zmínit také o systému vzdělávání seniorů ve Spojených státech amerických, Kanadě a Austrálii. Ve všech těchto zemích fungují nejrůznější instituce, které se náplní svojí činnosti podobají U3V, přičemž stejně jako ve Spojeném království je fungování těchto institucí založeno spíše na činnosti dobrovolníků, převážně z řad bývalých pedagogů.¹⁶³ Společným znakem v systémech vzdělávání seniorů ve zmíněných zemích je také vyšší míra využívání nástroje e-learningu, zejména pak vzdělávání pomocí kurzů vedených na internetu. Tento fakt je vcelku pochopitelný vzhledem k rozlehlosti daných států, kdy by pravidelné dojíždění do místa pořádání jednotlivých vzdělávacích kurzů bylo pro řadu seniorů žijících v odlehlých částech země takřka nemožné. Díky moderním technologiím se však mohou i tito senioři dále vzdělávat. V tomto případě by se dalo s nadsázkou tvrdit, že to co rozděluje vzdálenost, spojují moderní technologie. Jako nejvyužívanější seniorské vzdělávací weby zdroje uvádí např. Elderweb nebo SeniorNet.¹⁶⁴

Jak je z výše uvedené komparace zřejmé, na oblast vzdělávání seniorů je kladen důraz nejen v České republice, ale i v dalších zemích, a byť jsou formy, míra odbornosti či financování vzdělávání seniorů v jednotlivých zemích značně odlišné, můžeme v systémech vzdělávání seniorů napříč zeměmi najít několik společných znaků. Mezi ně patří například fungování U3V či institucí založených na podobných principech, v řadě zemí světa dále fungují i jiné organizace, ať už se jedná o ekvivalenty našich akademií třetího věku či nejrůznější seniorské kluby poskytující širokou paletu vzdělávacích kurzů. Sílícím trendem, který se promítl i do oblasti vzdělávání seniorů, je pak zapojování nových metod v oblasti vzdělávání (např. e-learning).

¹⁶² BENÁČOVÁ, H. a M. VALENTA. *Možnosti informatické výuky seniorů v ČR a EU*. Systémová integrace 04/2009 [online]. © 2009 [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <http://www.cssi.cz/cssi/system/files/all/0benca.pdf>

¹⁶³ ŠPATENKOVÁ, N. a L. SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015, s. 110. ISBN 978-80-247-5446-8.

¹⁶⁴ Tamtéž

PRAKTICKÁ ČÁST

Ačkoliv je předkládaná bakalářská práce zaměřena spíše teoreticky, obsahuje i část praktickou, která svým obsahem zasazuje některá fakta uvedená v teoretické části do konkrétní praktické roviny, a část teoretickou tak vhodně doplňuje. Praktická část je vedle charakteristiky zkoumaného území tvořena přehledem možností vzdělávání, které mají senioři k dispozici na území Ústeckého kraje. Tento rozsáhlý přehled do značné míry vychází z poznatků uvedených v teoretické části a byl vytvořen na základě aktivního přístupu autorky a širokého spektra dostupných informací, které se k danému tématu vztahují. Po praktické stránce je bakalářská práce navíc doplněna o rozhovory, které byly pořízeny se seniory aktivně využívajícími možností vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji.

3 MOŽNOSTI VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ V ÚSTECKÉM KRAJI

Na úvod této kapitoly by bylo na místě krátce přiblížit oblast, která bude předmětem zkoumání praktické části, a sice Ústecký kraj. Níže uvedená charakteristika je zacílena převážně na statistiky ohledně věkového složení obyvatelstva a to zejména pro přiblížení a představení kraje z hlediska možných potenciálních zájemců, kteří by mohli možností vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji využívat.

Z pohledu základní geografické charakteristiky se Ústecký kraj nachází na severozápadě naší republiky, je tvořen celkem 7 okresy, a díky své rozloze 5 339 km² se řadí spíše mezi menší kraje, přičemž svoji rozlohou je tento kraj srovnatelný s Moravskoslezským či Olomouckým krajem.¹⁶⁵

Na začátku roku 2017 žilo na území Ústeckého kraje přes 820 tisíc obyvatel, což činilo z Ústeckého kraje pátý nejlidnatější kraj České republiky.¹⁶⁶

¹⁶⁵ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Demografická příručka 2016: Území a obyvatelstvo: Rozloha území, počet obyvatel, hustota obyvatelstva a počet obcí podle krajů a okresů k 1. 1. 2016* [online]. © 24. 11. 2017 [cit. 2017-12-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/45948568/130055170101.pdf/f6a2849d-8915-49d6-814b-ce161482acb1?version=1.0>

¹⁶⁶ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Počet obyvatel v obcích k 1.1.2017* [online]. © 28. 4. 2017 [cit. 2017-12-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/45964084/1300721701.pdf/d9337f5b-a803-492e-acad-6311764fc8b4?version=1.0>

Následující řádky jsou, jak již bylo avizováno, zaměřeny na věkové složení obyvatelstva Ústeckého kraje a to ve spojitosti a s důrazem na vzdělávání seniorů (přinášejí například údaje o potenciálním počtu zájemců o vzdělávání seniorů). Jak již bylo uvedeno v kapitole Základní pojmy, věková hranice pro označení za seniora byla pro účely této práce stanovena na 65 a více let. Přehled věkového složení obyvatelstva Ústeckého kraje je tedy obsahem níže uvedené Tabulky 1. Zde je třeba upozornit na to, že nejaktuálnější statistika věkové struktury je dostupná bohužel jen k 31. 12. 2016.

Tabulka 1: Věková struktura obyvatelstva Ústeckého kraje (k 31. 12. daného roku)

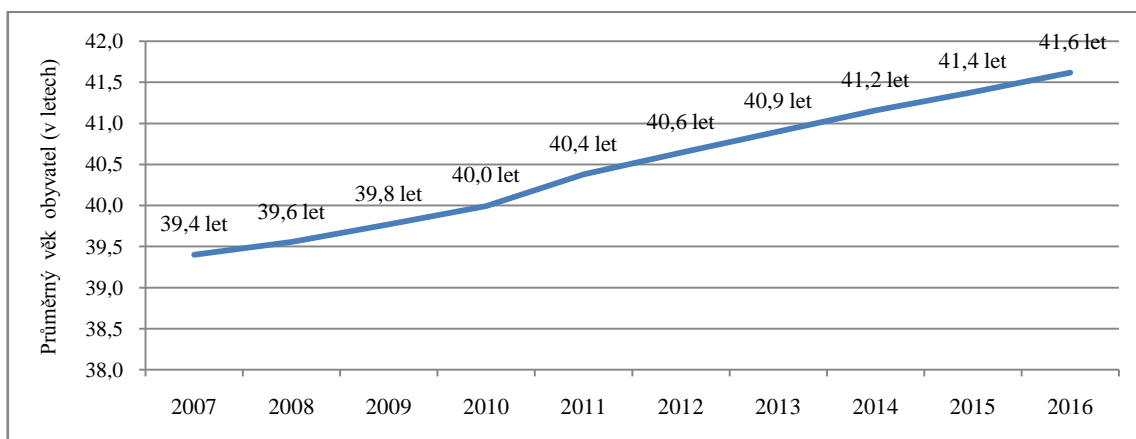
	2013	2014	2015	2016
celkový počet obyvatel	825 120	823 972	822 826	821 377
z toho ve věku:				
0-14 let	128 800	129 480	130 213	130 785
15-64 let	560 986	553 949	547 147	540 254
65 a více let	135 334	140 543	145 466	150 338
z toho ve věku (%):				
0-14 let	15,6	15,7	15,8	15,9
15-64 let	68,0	67,2	66,5	65,8
65 a více let	16,4	17,1	17,7	18,3
průměrný věk obyvatel kraje (v letech)	40,9	41,2	41,4	41,6
index stáří	105,1	108,5	111,7	114,9

Vytvořila autorka na základě zdroje¹⁶⁷

Z Tabulky 1 lze udělat několik závěrů, přičemž tím nejzásadnějším je fakt, že populace Ústeckého kraje postupně stárne. O stárnutí obyvatel kraje svědčí zvyšující se podíl osob starších 65 let na celkovém počtu obyvatel v kraji nebo rostoucí průměrný věk obyvatelstva v kraji. Dle výše odkazovaných statistik ČSÚ se průměrný věk obyvatel Ústeckého kraje zvýšil za 9 let o více než dva roky. Bližší vývoj průměrného věku obyvatelstva Ústeckého kraje je obsahem níže uvedeného Grafu 1.

¹⁶⁷ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Veřejná databáze: Počet a věkové složení obyvatel k 31. 12. - územní srovnání* [online]. © 2017 [cit. 2017-12-07]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&z=T&f=TABULKA&katalog=30845&pvo=DEM01a&pvoch=3069&sp=A&skupId=606&filt r=G~F_M~F_Z~F_R~F_P~_S~_U~301_null_&pvokc=100&c=v3~2

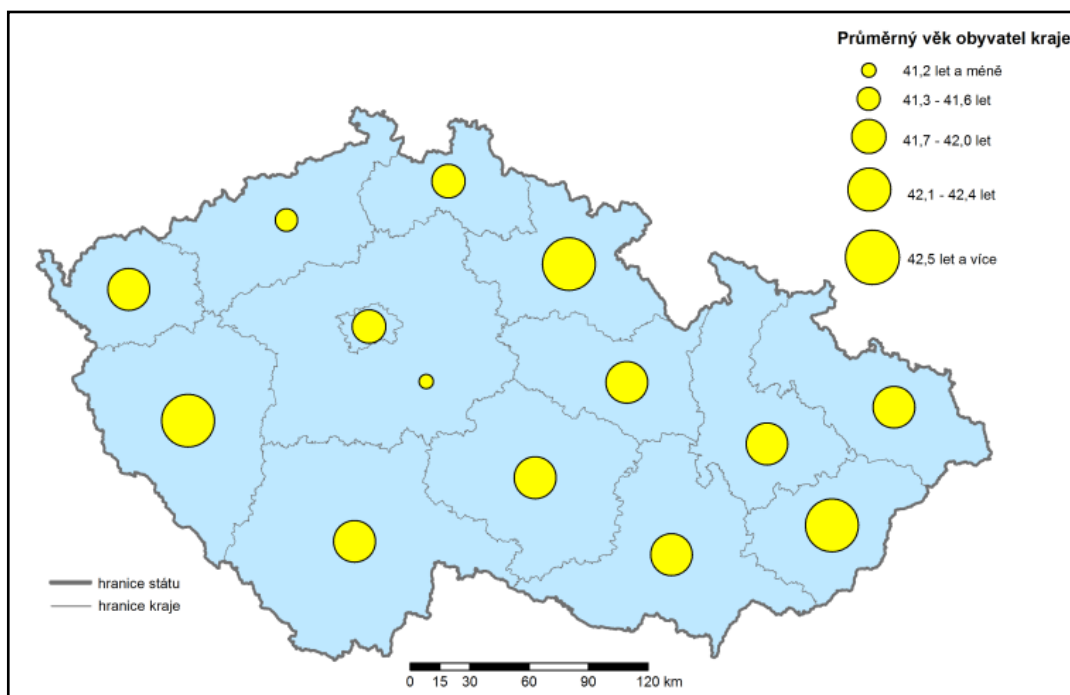
Graf 1: Vývoj průměrného věku obyvatelstva Ústeckého kraje (období 2007 - 2016)

Vytvořila autorka na základě zdroje¹⁶⁸

Zajímavé je také porovnání průměrného věku obyvatelstva v rámci jednotlivých krajů České republiky (viz Mapa 1).

Mapa 1: Průměrný věk obyvatel v krajích České republiky (k 31. 12. 2016)

Vytvořila autorka na základě zdrojů¹⁶⁹

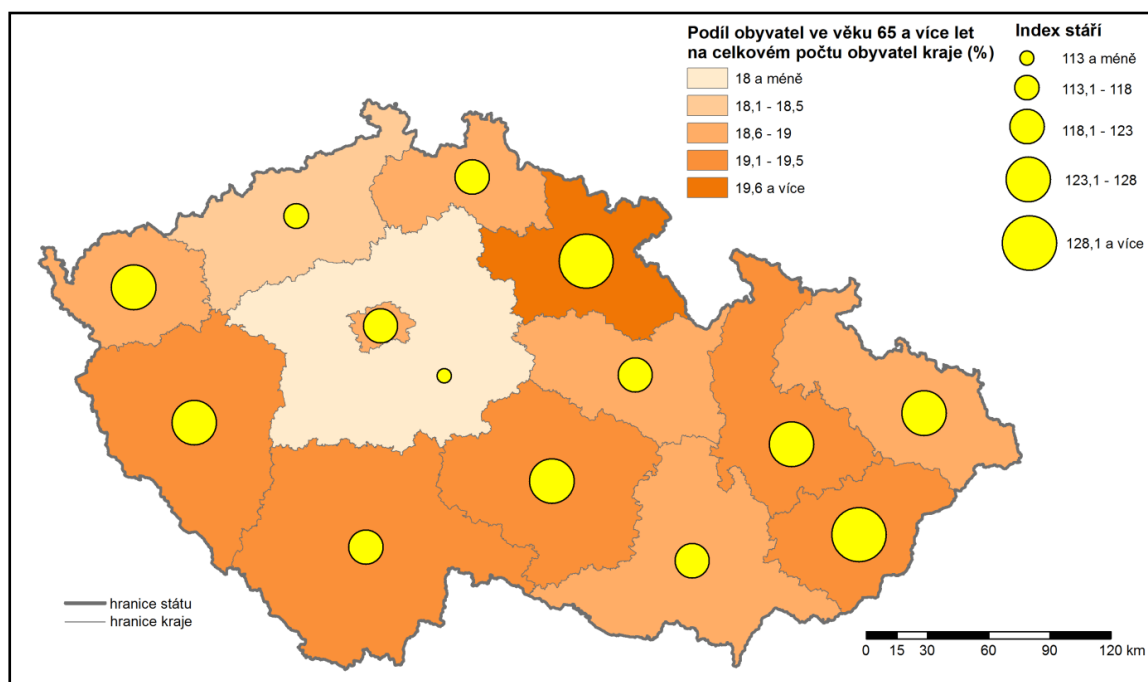
¹⁶⁸ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Veřejná databáze: Počet a věkové složení obyvatel k 31. 12. - územní srovnání* [online]. © 2017 [cit. 2017-12-07]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&z=T&f=TABULKA&katalog=30845&pvo=DEM01a&pvoch=3069&sp=A&skupId=606&filter=G~F_M~F_Z~F_R~F_P~_S~_U~301_null_&pvokc=100&c=v3~2

¹⁶⁹ Zdroj prostorových dat: ArcČR® 500; Zdroj atributových dat: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Veřejná databáze: Počet a věkové složení obyvatel k 31. 12. - územní srovnání* [online]. © 2017 [cit. 2017-12-07].

Vezmeme-li v potaz, že k 31. 12. 2016 byl průměrný věk občana České republiky 42 let, můžeme Ústecký kraj označit za kraj poměrně mladý. Průměrný věk obyvatelstva v Ústeckém kraji (41,6 let) byl totiž k uvedenému datu druhý nejnižší a to hned po kraji Středočeském (41 let). Naopak průměrně nejstarší obyvatelé žijí ve Zlínském (42,7 let), Královéhradeckém (42,7 let) a Plzeňském kraji (42,5 let).¹⁷⁰

Jak již bylo výše uvedeno, populace postupně stárne a dochází k narůstání podílu osob ve věku 65 a více let na celkovém počtu obyvatel. Podíl obyvatel ve věku 65 a více let na celkovém počtu obyvatel jednotlivých krajů je společně s indexem stáří jednotlivých krajů znázorněn níže v Mapě 2.

Mapa 2: Podíl obyvatel ve věku 65 a více let na celkovém počtu obyvatel krajů a index stáří v krajích České republiky (k 31. 12. 2016)

Vytvořila autorka na základě zdrojů¹⁷¹

2017-12-07]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&z=T&f=TABULKA&katalog=30845&pvo=DEM01a&pvoch=3069&sp=A&skupId=606&filtr=G~F_M~F_Z~F_R~F_P~_S~_U~301_null_&pvokc=100&c=v3~2; Zobrazení: Albersovo

¹⁷⁰ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Veřejná databáze: Počet a věkové složení obyvatel k 31. 12. - územní srovnání* [online]. © 2017 [cit. 2017-12-07]. Dostupné z:

https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&z=T&f=TABULKA&katalog=30845&pvo=DEM01a&pvoch=3069&sp=A&skupId=606&filtr=G~F_M~F_Z~F_R~F_P~_S~_U~301_null_&pvokc=100&c=v3~2

¹⁷¹ Zdroj prostorových dat: ArcCR® 500; Zdroj atributových dat: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Veřejná databáze: Počet a věkové složení obyvatel k 31. 12. - územní srovnání* [online]. © 2017 [cit. 2017-12-07]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt->

K 31. 12. 2016 tvořili obyvatelé ve věku 65 let a více celkem 18,8 % z celkové populace České republiky, přičemž nejvyšší podíl zmíněné věkové skupiny na celkovém počtu obyvatel kraje byl zaznamenán v Královéhradeckém kraji (20,2 %), Zlínském (19,4 %) a Olomouckém (19,3 %) kraji. Naopak nejnižší podíl osob ve věku 65 a více na celkové populaci kraje byl zaznamenán ve Středočeském kraji (17,5 %), dále právě v kraji Ústeckém (18,3 %) a v Hlavním městě Praze (18,6 %).¹⁷²

Jistým znakem stárnutí populace je i stoupající index stáří, který je rovněž znázorněn v Mapě 2. Zmíněný index je dán podílem počtu osob ve věku 65 let a více a osob ve věku 0-14 let, přičemž výsledné číslo je vynásobeno 100. Index stáří tedy určuje počet osob ve věku 65 let a více, který v daném území připadá na 100 osob ve věku 0-14 let.¹⁷³ Při pohledu do Tabulky 1 je zřejmé, že za tři roky stoupl index stáří v Ústeckém kraji o takřka 10 bodů na celkovou hodnotu indexu 115 (počet osob ve věku 65 a více let tedy roste výrazně rychleji, než počet obyvatel ve věku 0-14 let). Zmíněná hodnota indexu stáří zařazuje Ústecký kraj na druhou příčku v komparaci krajů s nejnižším indexem stáří v České republice (průměrný index stáří České republiky byl k 31. 12. 2016 na hodnotě 120,7). Pro doplnění se sluší dodat, že absolutně nejnižší index stáří měl k uvedenému datu kraj Středočeský (101,5), na opačném konci pomyslného žebříčku se nacházel kraj Královéhradecký (132).¹⁷⁴

Na místě by bylo zmínit se také o naději dožití obyvatelstva Ústeckého kraje. Tento ukazatel, který bývá označován též jako střední délka života, uvádí dobu, po kterou je pravděpodobné, že bude osoba v určitém věku ještě žít, přičemž se dále rozlišuje, zda se jedná o muže či ženu.¹⁷⁵ Pro účely této kapitoly byly brány v potaz

parametry&z=T&f=TABULKA&katalog=30845&pvo=DEM01a&pvoch=3069&sp=A&skupId=606&filt
r=G~F_M~F_Z~F_R~F_P~_S~_U~301_null_&pvokc=100&c=v3~2; Zobrazení: Albersovo

¹⁷² ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Veřejná databáze: Počet a věkové složení obyvatel k 31. 12. - územní srovnání* [online]. © 2017 [cit. 2017-12-07]. Dostupné z:

<https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt->

parametry&z=T&f=TABULKA&katalog=30845&pvo=DEM01a&pvoch=3069&sp=A&skupId=606&filt
r=G~F_M~F_Z~F_R~F_P~_S~_U~301_null_&pvokc=100&c=v3~2

¹⁷³ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Index stáří v roce 2005* [online]. © 13. 5. 2009 [cit. 2017-12-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xl/030703104>

¹⁷⁴ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Veřejná databáze: Počet a věkové složení obyvatel k 31. 12. - územní srovnání* [online]. © 2017 [cit. 2017-12-07]. Dostupné z:

<https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt->

parametry&z=T&f=TABULKA&katalog=30845&pvo=DEM01a&pvoch=3069&sp=A&skupId=606&filt
r=G~F_M~F_Z~F_R~F_P~_S~_U~301_null_&pvokc=100&c=v3~2

¹⁷⁵ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Střední délka života se zvyšuje* [online]. © 26. 6. 2015 [cit. 2017-12-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xj/stredni-delka-zivota-se-zvysuje>

údaje o naději dožití pro osoby, kterým bylo v období od 1. 1. 2015 do 31. 12. 2016 přesně 65 let a dále došlo k zprůměrování hodnot za obě pohlaví tak, aby každý kraj měl pouze jednu konečnou hodnotu naděje dožití pro osoby, kterým bylo ve zmíněném období 65 let (viz Tabulka 2).

Tabulka 2: Naděje dožití v krajích České republiky pro osoby, kterým bylo 65 let v období 1. 1. 2015 - 31. 12. 2016

název kraje	Naděje dožití: muži (v letech)	Naděje dožití: ženy (v letech)	Naděje dožití: průměr (v letech)
průměr ČR	16,30	19,94	18,12
Hlavní město Praha	17,38	20,25	18,82
Středočeský kraj	16,22	19,37	17,80
Jihočeský kraj	15,80	19,34	17,57
Plzeňský kraj	16,19	19,13	17,66
Karlovarský kraj	15,23	18,97	17,10
Ústecký kraj	15,03	18,01	16,52
Liberecký kraj	16,31	19,70	18,01
Královéhradecký kraj	16,65	20,02	18,34
Pardubický kraj	16,15	19,96	18,06
Kraj Vysočina	16,72	19,96	18,34
Jihomoravský kraj	16,38	20,30	18,34
Olomoucký kraj	16,25	19,67	17,96
Zlínský kraj	15,99	19,85	17,92
Moravskoslezský kraj	15,47	19,30	17,39

Vytvořila autorka na základě zdroje¹⁷⁶

Na základě výše uvedené tabulky lze konstatovat, že Ústecký kraj je krajem s výrazně nejnižší průměrnou nadějí dožití osob ve věku 65 let ze všech krajů České republiky, kdy tato hodnota dosahovala v uvedeném období průměrné hodnoty 16,52 let, tedy o více než rok a půl méně, než bylo průměrem v České republice a o více než 2 roky méně než v Hlavním městě Praze, kde byla zaznamenána hodnota sledovaného údaje nejvyšší. Ústecký kraj je také jediným krajem, kde zprůměrovaná naděje dožití pro obě pohlaví ve věku 65 let nepokořila hranici 17 let.¹⁷⁷

Na základě shora uvedených informací lze tuto kapitolu uzavřít s tím, že z hlediska věkové struktury obyvatelstva patří Ústecký kraj na jednu stranu mezi

¹⁷⁶ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Veřejná databáze: Naděje dožití a pravděpodobnost úmrtí* [online]. © 2017 [cit. 2017-12-07]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&z=T&f=TABULKA&sp=A&skupId=1289&filtr=G~F_M~F_Z~F_R~F_P~_S~_U~301_null_&katalog=30845&pvo=DEMD002KR&c=v3~8

¹⁷⁷ Tamtéž

nejmladší kraje naší republiky, dále se jedná o kraj s jedním z nejnižších indexů stáří a také s absolutně nejnižší průměrnou nadějí dožití pro osoby ve věku 65 let. Na druhou stranu se jedná o kraj, ve kterém se za pouhé tři roky zvýšil počet osob starších 65 let o více než 15 tisíc a ve kterém v současné době žije více než 150 tisíc osob starších 65 let. Na základě Tabulky 1 lze rovněž tvrdit, že každý rok přibude do seniorské skupiny obyvatel (65 let a více) v Ústeckém kraji zhruba 5 tisíc osob. Vzhledem k postupnému stárnutí populace lze předpokládat posilování tohoto trendu, a tak by v horizontu následujících 10 let mohl počet osob starších 65 let v Ústeckém kraji přesáhnout hranici 200 tisíc, přičemž spolu se zvyšujícím se počtem osob v seniorském věku lze předpokládat i stoupající zájem seniorů o pestřejší nabídku volnočasových aktivit, včetně možnosti vzdělávání. Uvedený fakt dokládá vysokou aktuálnost tématu této bakalářské práce, a proto následující kapitoly přinášejí přehled konkrétních možností vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji.

3.1 MOŽNOSTI FORMÁLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ V ÚSTECKÉM KRAJI

Přestože čeští senioři využívají možností formálního vzdělávání, jehož úspěšným absolvováním by dosáhli vyššího stupně vzdělání¹⁷⁸, jen velmi zřídka¹⁷⁹, bylo by vhodné se pro úplnost o možnostech formálního vzdělávání, které je po splnění určitých podmínek otevřeno rovněž seniorům, krátce zmínit. Dále by bylo na místě uvést, že v Ústeckém kraji jsou potencionálním zájemcům nabízeny možnosti doplnění středoškolského, vyššího odborného i vysokoškolského vzdělání (viz dále).

Na úvod je nutné zmínit, že uchazeči o doplnění středoškolského vzdělání (samozřejmě i ti z řad seniorů) mají v Ústeckém kraji k dispozici široké spektrum možností výběru střední školy. Oficiální údaje z rejstříku škol Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy uvádějí 99 takových zařízení.¹⁸⁰

Vzhledem ke značnému počtu středních škol na území kraje by bylo zjevně bezpředmětné zabývat se jednotlivými z nich více dopodrobna, a tak můžeme na

¹⁷⁸ PALÁN, Z. *Andragogický slovník: Formální vzdělávání* [online]. [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <http://www.andromedia.cz/andragogicky-slovník/formalni-vzdelavani>

¹⁷⁹ HAŠKOVCOVÁ, H. *Fenomén stáří*. 2. vyd. Praha: Havlíček Brain Team, 2010, s. 137. ISBN 978-80-87109-19-9.

¹⁸⁰ MŠMT ČR. *Rejstřík škol a školských zařízení* [online]. © 2013-2017 [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <https://profa.uiv.cz/rejskol/>

základě provedené generalizace alespoň uvést, že z výše uvedených 99 středních škol je největší počet z nich lokalizován do okresu Děčín (21), Most (17) a Litoměřice (16), naopak nejméně středních škol se nachází v okresech Chomutov (9) a Louny (11).¹⁸¹ Celkem 34 středních škol v Ústeckém kraji navíc vedle denní výuky provozuje výuku také formou dálkového, kombinovaného či distančního studia.¹⁸²

Poměrně pestrou paletu možností mají také ti zájemci o studium, kteří chtějí usilovat o získání vyššího odborného vzdělání. Tuto vzdělávací příležitost je v Ústeckém kraji schopno nabídnout hned několik vzdělávacích institucí, přičemž rejstřík Ministerstva školství hovoří o 9 vyšších odborných škol (dále jen VOŠ) na území Ústeckého kraje. VOŠ bychom tak dle citovaného rejstříku našli takřka ve všech okresech Ústeckého kraje, kdy v okrese Děčín se jedná o VOŠ ve Varnsdorfu a v Děčíně, dále pak v okrese Ústí nad Labem v samotném okresním městě, v okrese Litoměřice jsou to VOŠ ve Štětí, Roudnici nad Labem a Litoměřicích, v okrese Teplice se pak VOŠ nachází v Dubí u Teplic, v okresech Most a Chomutov jsou VOŠ situovány do okresních měst.¹⁸³

Zaměření VOŠ v Ústeckém kraji je značně rozdílné, navíc pouze 2 z celkového počtu VOŠ jsou vedeny jako soukromé, což otevírá dveře ke studiu širší skupině zájemců. Jistou výhodou představuje i kombinovaná či dálková forma studia, která na některých VOŠ v Ústeckém kraji probíhá.¹⁸⁴

Na pomyslné špici žebříčku formálního vzdělání pak stojí možnost doplnění vysokoškolského vzdělání a zisku akademického titulu. V Ústeckém kraji se nachází nemálo možností k vysokoškolskému studiu a to na vysokých školách veřejných i soukromých.

Největší veřejnou vysokou školou Ústeckého kraje je Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem (dále jen UJEP), která je již od roku 1991, kdy byla UJEP slavnostně otevřena, vědeckým centrem celého regionu. Dle oficiálních stránek této instituce v současné době na UJEP studuje na 12 tisíc studentů, kteří studují

¹⁸¹ MŠMT ČR. *Rejstřík škol a školských zařízení* [online]. © 2013-2017 [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <https://profa.uiv.cz/rejskol/>

¹⁸² ATLAS ŠKOLSTVÍ. *Seznam středních škol v ČR* [online]. © 2012-2017 [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <http://www.atlasskolstvi.cz/stredni-skoly?studyform=4>

¹⁸³ MŠMT ČR. *Rejstřík škol a školských zařízení* [online]. © 2013-2017 [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <https://profa.uiv.cz/rejskol/>

¹⁸⁴ ATLAS ŠKOLSTVÍ. *Seznam vyšších odborných škol v Ústeckém kraji* [online]. © 2012-2017 [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <http://www.atlasskolstvi.cz/vyssi-odborne-skoly?region=ustecky-kraj>

desítky oborů na celkem 8 fakultách.¹⁸⁵ Vedle sídla UJEP v Ústí nad Labem probíhá výuka v rámci UJEP částečně také v dalších městech Ústeckého kraje (například v Chomutově a dříve také v Mostě¹⁸⁶). V souvislosti s činností UJEP a v návaznosti na vzdělávání seniorů je třeba zmínit také U3V při UJEP¹⁸⁷ (viz kapitola Možnosti neformálního vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji).

Další možnost k vysokoškolskému studiu na území Ústeckého kraje představují detašovaná pracoviště či konzultační střediska univerzit sídlících v jiných městech. Takovouto studijní možnost představuje například Fakulta dopravní děčínského pracoviště Českého vysokého učení technického (dále jen ČVUT), která studentům nabízí celkem 4 technicky a logisticky zaměřené studijní obory (tři bakalářské a jeden magisterský), přičemž některé z oborů lze studovat také kombinovanou formou.¹⁸⁸ Při fakultě dopravní ČVUT v Děčíně dále funguje také U3V. Od roku 2006 dále začala ČVUT, konkrétně fakulta strojní, vyučovat na detašovaném pracovišti v Chomutově, avšak pro malý zájem z řad studentů výuka v rámci tohoto pracoviště dlouhodobě neprobíhá.¹⁸⁹

Stejně širokou nabídku jako uvedená dopravní fakulta v Děčíně nabízí Univerzitní centrum Vysoké školy chemicko-technologické Praha - Unipetrol, které je situováno do areálu Chempark v Litvínově-Záluží. Tamější studijní obory jsou vedle chemie zaměřeny dále na technologie a životní prostředí.¹⁹⁰

Na obdobném principu jako v odstavcích výše fungují v Litoměřicích a v Mostě sídlící konzultační střediska Provozně ekonomické fakulty České zemědělské univerzity, které zájemcům nabízí kombinované studium zaměřené na veřejnou správu

¹⁸⁵ UJEP. *O nás: historie* [online]. [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <https://www.ujep.cz/cs/historie>

¹⁸⁶ UJEP. *Fakulta životního prostředí: Detašované pracoviště Most* [online]. [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <http://fzp.ujep.cz/most.php>

¹⁸⁷ UJEP. *Univerzita třetího věku* [online]. [cit. 2017-09-11]. Dostupné z: <https://www.ujep.cz/cs/univerzita-tretiho-veku>

¹⁸⁸ ČVUT. *Pracoviště Děčín* [online]. [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <https://cvutdecin.cz/>

¹⁸⁹ FOUKAL, J. *Na ČVUT v Chomutově se nedaří nalákat studenty* [online]. © 30. 1. 2015 [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: http://chomutovsky.denik.cz/zpravy_region/na-cvut-v-chomutove-se-nedari-nalakat-studenty-20150130.html

¹⁹⁰ VŠCHT. *Studuj v Litvínově: Obory studia* [online]. [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <http://studuj-v-litvinove.vscht.cz/vyber-si-obor/unicre/bakalarske>

a regionální rozvoj, přičemž daný obor lze studovat v bakalářském i v navazujícím magisterském programu.¹⁹¹

Poměrně široké portfolio oborů nabízí dále Hornicko-geologická fakulta v Mostě spadající pod Vysokou školu báňskou - Technickou univerzitu v Ostravě. Na zmíněné fakultě je možné v bakalářském programu studovat celkem 10 oborů (3 prezenčně a 7 kombinovaně), magisterský program je zde veden pouze kombinovanou formou a na výběr mají studenti z celkem 7 oborů. Jak již název fakulty napovídá, obory se zpravidla věnují tématům hornictví a těžby nerostných surovin, geologii či environmentálnímu inženýrství.¹⁹²

Jak již bylo zmíněno výše, v Ústeckém kraji dále působí i soukromé vysoké školy. Za všechny lze jmenovat například Bankovní institut vysoká škola a. s., konkrétně jeho regionální pracoviště v Teplicích přinášející ekonomicky zaměřené obory v bakalářském programu.¹⁹³ Za zmínku stojí jistě i Vysoká škola aplikované psychologie, s. r. o. se sídlem v Terezíně na Litoměřicku, která zájemcům o studium nabízí bakalářské programy v oboru psychologie, které jsou vedeny prezenčně i kombinovaně.¹⁹⁴ Pravděpodobně největší výběr oborů ze soukromých vysokých škol v Ústeckém kraji pak nabízí Vysoká škola finanční a správní, kdy její studijní středisko v Mostě otevírá v akademickém roce 2017/2018 celkem 8 programů (4 bakalářské a 4 navazující magisterské), specializovaných na ekonomiku, management či právní studia.¹⁹⁵

Jak je patrné z výše uvedeného přehledu, nabídka formálního vzdělávání v Ústeckém kraji by se dozajista dala označit minimálně za pestrou, v souvislosti s tématem vzdělávání seniorů je však třeba mít na paměti, že tento druh vzdělávání má určitá specifika a musí být veden podstatně jiným způsobem, než je tomu u většiny výše uvedených možností formálního vzdělávání, které jsou primárně určeny mladším

¹⁹¹ ČZU. *Provozně ekonomické fakulta: Konzultační střediska* [online]. © 2016 [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <https://www.pef.czu.cz/cs/r-7008-studium/r-7022-konzultacni-strediska>

¹⁹² VŠB. *Hornicko-geologická fakulta: Nabídka studijních oborů v Mostě* [online]. © 2017 [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <https://www.hgf.vsb.cz/cs/studium-vyuka/studijni-obory-most/>

¹⁹³ BIVŠ. *Bankovní institut vysoká škola, a.s. - regionální pracoviště Teplice* [online]. [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <http://www.teplice.cz/bankovni-institut-vysoka-skola-a-s-regionalni-pracoviste-teplice/os-1352>

¹⁹⁴ VŠAPS. *Vysoká škola aplikované psychologie: informace o studiu* [online]. © 2011-2017 [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <http://www.vsaps.cz/>

¹⁹⁵ VŠFS. *Vysoká škola finanční a správní: Studijní středisko Most - nabídka oborů* [online]. [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <http://www.vsfs.cz/?id=2557-univerzita-3.-veku>

studentům. Právě z výše uvedeného důvodu tak valná většina seniorů volí spíše možnosti neformálního vzdělávání, které jsou jim svojí formou přizpůsobeny. Možnosti neformálního vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji jsou dále přiblíženy v následující kapitole.

3.2 MOŽNOSTI NEFORMÁLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ V ÚSTECKÉM KRAJI

Níže uvedené řádky přinášejí přehled možností neformálního vzdělávání seniorů, které jsou seniorům v Ústeckém kraji k dispozici. Jedná se tedy zejména o:

a) Univerzity třetího věku (U3V)

Nejvýše na pomyslném žebříčku náročnosti neformálního vzdělávání seniorů stojí univerzity třetího věku, přičemž v Ústeckém kraji jich funguje hned několik.

Největší co do počtu nabízených kurzů a také měst v Ústeckém kraji, ve kterých lze tyto kurzy navštěvovat, je U3V při Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem. Tato U3V je členem Asociace U3V a uchazečům nabízí možnost studia již od akademického roku 1994/1995.¹⁹⁶

Senioři, kteří si chtějí prostřednictvím studia na U3V při UJEP obohatit své znalosti o nové poznatky z oblastí jako jsou věda, historie, kultura či politika, musí pro studium na U3V při UJEP splňovat určité podmínky, mezi které patří vedle řádně podané přihlášky a zaplaceného poplatku za studované kurzy také dosažení minimální věkové hranice 50-ti let a minimálně středoškolského vzdělání zakončeného maturitou. Splnění poslední uvedené podmínky není ke studiu na U3V při UJEP bezpodmínečně nutné, nicméně takovýto studující nespĺňuje podmínky pro získání Osvědčení o absolvování U3V (viz dále).¹⁹⁷

Studium na U3V při UJEP probíhá formou cvičení, přednášek, seminářů a exkurzí (viz Příloha A) v rámci jednotlivých kurzů, jež jsou vedeny akademickými pracovníky UJEP případně externími vyučujícími. Kurzy probíhají po dobu čtyř semestrů, studium je tedy konstruováno jakožto dvouletý cyklus, který může být

¹⁹⁶ UJEP. *Univerzita třetího věku* [online]. [cit. 2017-09-11]. Dostupné z: <https://www.ujep.cz/cs/univerzita-tretiho-veku>

¹⁹⁷ Tamtéž

zakořeněn dvěma způsoby. Jedním z nich je získání Osvědčení o absolvování U3V, které získá studující, který splní všechny podmínky pro studium na U3V (viz výše), nemá více než 50% absenci na kurzech po celou dobu studijního cyklu, absolvuje kurz Diplomový seminář a v daném termínu odevzdá závěrečnou/diplomovou práci. Po splnění těchto podmínek obdrží studující při slavnostní promoci Osvědčení o absolvování U3V. Druhou možností zakončení studia je získání Potvrzení o absolvování kurzů, které obdrží posluchač s minimálně 50% účastí na studovaném kurzu (středoškolského vzdělání zakončeného maturitou či odevzdání závěrečné práce pro získání Potvrzení o absolvování kurzů není podmínkou).¹⁹⁸

V aktuálním studijním cyklu 2017 - 2019 je uchazečům o studium k dispozici 72 kurzů z celkem 9 oblastí, které zahrnují vedle studia cizích jazyků, umění a kultury, přírodních věd, ekonomie či historie také kurzy z oblasti etiky, filozofie a náboženství, psychologie a zdravotnictví, informačních technologií nebo cvičení a sportu. Podobně jako oblasti studia jsou rozdílné i semestrální poplatky za studium jednotlivých kurzů, které se pohybují od 300 do 3 000 Kč. Výuka valné většiny kurzů pak probíhá v Ústí nad Labem, vybrané kurzy lze studovat i na pobočkách U3V při UJEP v Litoměřicích, Roudnici nad Labem, Kadani nebo Žatci.¹⁹⁹

Že koncept U3V nemusí být výsadou pouze veřejných vysokých škol, dokládá program U3V při Vysoké škole finanční a správní v Mostě. Při této soukromé univerzitě působí již od roku 2006 U3V, která v zimním semestru akademického roku 2017/2018 přináší již 24. vzdělávací cyklus. Podobně jako U3V při UJEP nabízí i U3V při VŠFS řadu kurzů z několika rozdílných oborů. Oproti U3V při UJEP je však nabídka kurzů menší a čítá pouze 20 kurzů z celkem 9 oblastí jako jsou psychologie, trénování paměti a osobní rozvoj, cestopisné kurzy, jazykové kurzy nebo třeba oblast kriminalistiky.

Kurzy jsou i na U3V při Vysoké škole finanční a správní ze strany studujícího hrazeny, přičemž semestrální kurzovné činí od 300 do 500 Kč za kurz. Stejně jako na U3V při UJEP získají i zde úspěšní absolventi kurzů Osvědčení o absolvování.²⁰⁰

¹⁹⁸ UJEP. *Univerzita třetího věku: Osvědčení o absolvování U3V* [online]. [cit. 2017-12-10]. Dostupné z: <https://www.ujep.cz/cs/osvedceni-a-potvrzeni>

¹⁹⁹ UJEP. *U3V 2017–2019: Nabídka kurzů pro dvouletý cyklus kurzů 2017 – 2019 Univerzity třetího věku UJEP Ústí nad Labem* [online]. © 22. 8. 2017 [cit. 2017-12-10]. Dostupné z: <https://www.ujep.cz/cs/u3v-2017-2019>

²⁰⁰ VŠFS. *Univerzita 3. věku: Studijní středisko Most* [online]. [cit. 2017-12-10]. Dostupné z: <http://www.vsfs.cz/?id=2557-univerzita-3.-veku>

Studium v rámci programu U3V nabízí v Ústeckém kraji dále také pobočka U3V při ČVUT. Děčínské pracoviště Fakulty dopravní ČVUT nabízí zájemcům několik kurzů v rámci U3V. Tyto kurzy jsou z části zaměřeny na téma dopravy a uchazeči o studium se tak mohou přihlásit například na kurz Vývoj elektrických drah nebo Letecká doprava kolem nás aneb nebojme se létání. Vedle těchto kurzů nabízí U3V při ČVUT v Děčíně také méně tematicky zaměřené kurzy, které jsou otevřenější širšímu poli zájemců o studium. Mezi takovéto kurzy lze zařadit Německý jazyk pro mírně pokročilé, Politický systém České republiky nebo Základní práce na počítači pro začátečníky. Obdobně jako ve dvou výše uvedených případech je i zde studium kurzů zpoplatněno, přičemž poplatek za jeden kurz činí 500 Kč za semestr.²⁰¹

b) Virtuální univerzity třetího věku (VU3V)

Vedle vzdělávacích příležitostí nabízených klasickými U3V mají senioři v Ústeckém kraji rovněž několik možností k navštěvování kurzů v rámci virtuálních univerzit třetího věku, jejichž princip je blíže popsán v kapitole Obecné možnosti vzdělávání seniorů. Na problematiku vzdělávání seniorů v rámci kurzů VU3V je zaměřen portál vzdělávání seniorů - E-senior (<https://e-senior.czu.cz/>), který funguje pod hlavičkou ČZU a který přináší řadu aktuálních informací k dané problematice.

Právě na základě informací z výše uvedeného webu můžeme konstatovat, že v rámci VU3V mají čeští senioři možnost navštěvovat až 26 kurzů v rámci studijního programu Svět okolo nás, za jehož organizací stojí Provozně ekonomická fakulta ČZU. Na uvedeném webu je k nahlédnutí také přehledná interaktivní mapa znázorňující jednotlivá konzultační střediska, ve kterých lze studovat kurzy jako jsou například Astronomie, Historie a současnost české myslivosti, Lidské zdraví či Vývoj a současnost Evropské unie.²⁰² Právě díky této mapě víme, že v Ústeckém kraji se nachází celkem 12 takových středisek. Největší počet, konkrétně čtyři střediska, se nacházejí v okrese Děčín (ve městech Benešov nad Ploučnicí, Děčín, Jílové a Varnsdorf), po třech střediscích mají k dispozici senioři v okresech Teplice (jedno v Teplicích-Řetenicích a dvě střediska se nacházejí přímo v Teplicích) a Litoměřice

²⁰¹ ČVUT. *Univerzita třetího věku: Nabídka pro seniory, kteří chtějí být aktivní.* [online]. [cit. 2017-12-10]. Dostupné z: <https://cvutdecin.cz/u3v.html>

²⁰² ČZU. *E-SENIOR: Portál vzdělávání seniorů: přehled virtuálních kurzů* [online]. [cit. 2017-11-15]. Dostupné z: <https://e-senior.czu.cz/course/view.php?id=12>

(v Roudnici nad Labem, Litoměřicích a Štětí). Jedno středisko se poté nachází v okrese Chomutov (přímo v Chomutově) a v okrese Most (ve městě Litvínov).²⁰³

Zajímavé je rovněž porovnání toho, jak si na tom Ústecký kraj stojí z hlediska počtu konzultačních středisek VU3V v porovnání s ostatními kraji. Dle údajů z výše uvedeného serveru E-senior je z celkového počtu 236 konzultačních středisek absolutně nejvyšší počet z nich situován do Středočeského kraje (celkem 31), vysoký počet středisek je dále k dispozici v kraji Plzeňském a Jihočeském (shodně 28) a pak také v kraji Královéhradeckém (23 středisek) a Olomouckém (22 středisek).²⁰⁴ Přihlédneme-li tedy k faktu, že Ústecký kraj je co do počtu obyvatel 5. nejlidnatějším krajem České republiky, je zde počet středisek VU3V připadající na určitý počet obyvatel výrazně nižší v porovnání s kraji s menším počtem obyvatel a větším počtem konzultačních středisek VU3V (např. v Jihočeském kraji připadalo k 31. 12. 2016 takřka 3x více konzultačních středisek VU3V na 1000 osob ve věku 65 a více let, než tomu bylo ke stejnému datu v Ústeckém kraji).²⁰⁵ Je poměrně těžké jednoznačně říci proč tomu tak je, nicméně jistým vysvětlením může být fakt, že v Ústeckém kraji funguje poměrně rozsáhlá síť pracovišť, případně poboček tradičních U3V (viz výše), a tak se můžeme domnívat, že velká část poptávky po kurzech U3V je zde pokryta právě nabídkou kurzů U3V při UJEP, případně jeho pobočkami či některými z výše uvedených U3V, které se na území Ústeckého kraje nachází. Tuto ideu potvrzují i údaje o počtu středisek VU3V v Hlavním městě Praze, kde jich je evidováno pouze 6²⁰⁶, nicméně nabídka kurzů v rámci tradičních U3V je tam nepřehledná, a zřejmě proto není nutné tyto kurzy nikterak razantně doplňovat i o kurzy v rámci VU3V.

²⁰³ ČZU. *E-SENIOR: Portál vzdělávání seniorů: seznam konzultačních středisek* [online]. [cit. 2017-11-15]. Dostupné z: <https://e-senior.czu.cz/course/view.php?id=5>

²⁰⁴ Tamtéž

²⁰⁵ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Veřejná databáze: Počet a věkové složení obyvatel k 31. 12. - územní srovnání* [online]. © 2017 [cit. 2017-12-07]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&z=T&f=TABULKA&katalog=30845&pvo=DEM01a&pvoch=3069&sp=A&skupId=606&filter=G~F_M~F_Z~F_R~F_P~_S~_U~301_null_&pvokc=100&c=v3~2

²⁰⁶ ČZU. *E-SENIOR: Portál vzdělávání seniorů: seznam konzultačních středisek* [online]. [cit. 2017-11-15]. Dostupné z: <https://e-senior.czu.cz/course/view.php?id=5>

c) Akademie třetího věku (A3V)

V Ústeckém kraji jsou zastoupeny i další možnosti vzdělávání seniorů, které by se svojí formou daly označit za méně náročné než výše uvedené U3V nebo VU3V. Jednu takovou možnost představují bezesporu akademie třetího věku (A3V).

Zřejmě z důvodu poměrně vysokého počtu U3V a VU3V se na území Ústeckého kraje nenachází nikterak závratný počet A3V. Za pravděpodobně nejaktivnější A3V je možné označit A3V fungující ve spolupráci se Střediskem knihovnických a kulturních služeb v Chomutově v jehož prostorách jednotlivé kurzy a přednášky v rámci A3V probíhají. Uvedená A3V je koncipována jako vzdělávací cyklus přednášek určený osobám v seniorském věku. V aktuálním ročníku 2017/2018 je program tvořen celkem 8 přednáškami, které probíhají jednou do měsíce a účastníci A3V si mohou vybrat, zda chtějí navštěvovat pouze jednotlivé přednášky a nebo se účastnit celého cyklu. Od zvolené varianty se potom odvíjí poplatky za účast, kdy cena za celý cyklus je stanovena na 200 Kč, vstupné na jednotlivé přednášky pak činí 30 Kč. Jednotlivé přednášky se věnují nejrůznějším problematikám od otázky zdraví nebo historie až po cestopisné přednášky. V červnu potom čeká na účastníky zakončení aktuálního ročníku, který je v pořadí již osmnáctým.²⁰⁷

Za zmínku stojí jistě i A3V pořádaná Střední školou a Mateřskou školou o. p. s. v Litoměřicích. V rámci této vzdělávací možnosti bylo seniorům ve školním roce 2013/2014 nabídnuto celkem 13 kurzů, z nichž některé probíhaly jednou do měsíce, některé jednou za 14 dní a další dokonce jednou týdně. Zájemci tak měli na výběr opravdu bohatou nabídku kurzů a to od kurzů zaměřených na manuální činnosti (práce s textilem nebo dřevem či aranžování květin), cizí jazyky, počítačovou a finanční gramotnost, historii, problematiku životního prostředí nebo pohybové cvičení. Každý kurz byl hrazen samostatně, přičemž ceny kurzů se pohybovaly od 600 do 1000 Kč za semestr. Otázkou však zůstává, zda a do jaké míry A3V pořádaná uvedenou organizací funguje v současné době, jelikož program na aktuální školní rok nebyl dohledán.²⁰⁸

²⁰⁷ STŘEDISKO KNIHOVNICKÝCH A KULTURNÍCH SLUŽEB CHOMUTOV. *Akademie 3. věku: Základní informace* [online]. [cit. 2017-12-19]. Dostupné z: <https://www.skks.cz/vzdelavani/akademie-3-veku>

²⁰⁸ STŘEDNÍ ŠKOLA A MATEŘSKÁ ŠKOLA O. P. S. LITOMĚŘICE. *Akademie třetího věku* [online]. © 15. 6. 2015 [cit. 2017-12-19]. Dostupné z: <http://ssamsltm.cz/index.php?type=Post&id=504&ids=495>

d) Univerzity volného času

Poměrně dlouhou historii mají v oblasti vzdělávání seniorů také univerzity volného času, které, jak již bylo uvedeno dříve, nejsou určeny pouze seniorům, nicméně jsou seniory hojně navštěvovány.

V případě Ústeckého kraje je třeba představit činnost Univerzity volného času při Městské knihovně v Litvínově, která v letošním roce slaví již 11 let její existence. Zdroje uvádějí, že v rámci 20 pořádaných semestrů proběhlo více než 400 přednášek z celkem 75 oborů. Od roku 2007 do roku 2017 si cestu na tyto přednášky našlo na 700 posluchačů.²⁰⁹

Na rok 2018 má Univerzita volného času při Městské knihovně v Litvínově naplánován 21. a 22. semestr. V rámci 21. semestru bude pro posluchače uspořádáno celkem 5 cyklů, z nichž jsou některé zaměřeny na historii, jiné naopak na cestopis či trénování paměti.²¹⁰

e) Kluby seniorů, kluby důchodců, seniorská centra a ostatní možnosti institucionalizovaného vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji

Následující odstavce jsou věnovány možnostem institucionalizovaného vzdělávání seniorů, do kterého lze mimo jiné zařadit kluby seniorů či důchodců, nejrůznější spolky a centra pro aktivizaci seniorů. V níže uvedených odstavcích je tak představeno poměrně široké portfolio institucí v Ústeckém kraji, jejichž náplň činnosti se alespoň částečně dotýká vzdělávání seniorů. Bohužel ne všechny subjekty o sobě publikují velké množství informací a tak uvedený přehled vznikl na základě údajů, jež byly dostupné.

Dle dostupných zdrojů funguje v okrese Děčín hned několik klubů pro seniory. Jedním z nich je klub Zlatý podzim, který sídlí v Bezručově ulici v Děčíně. Tento klub, který má otevřeno každé pondělí, středu a pátek od 9 do 17 hodin, nabízí zejména seniorům řadu aktivizačních činností jako jsou besedy o zdravém životním stylu,

²⁰⁹ HOMÉRLIVE.CZ. *Studenti Univerzity volného času slavnostně ukončili semestr* [online]. © 18. 12. 2017 [cit. 2017-12-19]. Dostupné z: <http://www.homerlive.cz/studenti-univerzity-volneho-casu-slavnostne-ukoncili-semestr/>

²¹⁰ MĚSTSKÁ KNIHOVNA LITVÍNOV. *Aktuální akce* [online]. © 19. 12. 2017 [cit. 2017-12-19]. Dostupné z: <https://www.knihovna-litvinov.cz/akce>

přednášky či jiné kulturní, společenské a vzdělávací akce. Klub funguje ve spolupráci s Centrem sociálních služeb Děčín a jeho zřizovatelem je samotné město Děčín.²¹¹

Další takovouto institucí ve zmíněném okrese je Seniorský Klub dobré pohody, který sídlí rovněž v Děčíně, konkrétně v ulici Litoměřická. Podobně jako ve Zlatém podzimu probíhají i v Seniorském Klubu dobré pohody vzdělávací přednášky a besedy. Za všechny lze zmínit například přednášku věnovanou léčivým rostlinám a jejich vlivu na lidské zdraví nebo přednášku na téma Tichá linka a její možnosti, která byla zaměřena na principy využívání linky pro sluchově postižené.²¹² Pro případné zájemce nabízí tento klub také pravidelný internetový koutek, který je pořádán každý pátek a to od 13 do 17 hodin.²¹³

Za zmínku jistě stojí i činnost Klubu seniorů při a.s. TOS Varnsdorf. Tento klub je přímo určen pro bývalé zaměstnance závodu TOS Varnsdorf a jeho hlavní náplní je organizování poznávacích a do jisté míry tudíž vzdělávacích zájezdů pro bývalé zaměstnance, dnes seniory. Uvedený klub má navíc mnohaletou tradici a to již od roku 1971.²¹⁴

V okrese Ústí nad Labem, konkrétně v samotném krajském městě, působil od roku 2009 klub seniorů Elixír. Tento klub byl pro seniory otevřen v ústecké čtvrti Všebořice a nabízel seniorům kromě příjemného posezení v místní kavárně a možnosti využití internetového připojení také řadu vzdělávacích besed a přednášek nebo třeba kurzy trénování paměti. Z finančních důvodů byl ale Elixír ke konci roku 2015 uzavřen s tím, že jako jeho náhrada bude městem Ústí nad Labem zřízen tzv. Městský klub pro seniory.²¹⁵ Ten byl skutečně na začátku roku 2016 otevřen v prostorech kulturního domu v Ústí nad Labem a hned od začátku se těšil vysoké návštěvnosti, kdy na první

²¹¹ CENTRUM SOCIÁLNÍCH SLUŽEB DĚČÍN. *Klub seniorů „Zlatý podzim“* [online]. [cit. 2017-12-20]. Dostupné z: <http://www.cssdecin.cz/index.php/klub-senior-zlaty-podzim>

²¹² SENIORSKÝ KLUB DOBRÉ POHODY. *Aktuality* [online]. [cit. 2017-12-20]. Dostupné z: <http://seniorsky-klub-dobre-pohody.webnode.cz/aktuality/>

²¹³ SENIORSKÝ KLUB DOBRÉ POHODY. *Úvod* [online]. [cit. 2017-12-20]. Dostupné z: <http://seniorsky-klub-dobre-pohody.webnode.cz>

²¹⁴ DOLEJŠ, J. *O činnosti klubu seniorů při a.s. TOS Varnsdorf* [online]. Firemní noviny HORIZONT. č. 10/2010. [cit. 2017-12-20]. Dostupné z: <http://www.tosvarnsdorf.cz/cz/o-spolecnosti/historie/firemni-noviny/archiv-cisel-horizont/rocnik-2010/cislo-10/o-cinnosti-klubu-senioru-pri-tos-varnsdorf.html>

²¹⁵ HAUPTVOGELOVÁ, G. *Ústí nad Labem bude mít od příštího roku vlastní klub seniorů* [online]. © 16. 6. 2015 [cit. 2017-12-20]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/sever/informacezeveru/_zprava/usti-nad-labem-bude-mit-od-pristih-roku-vlastni-klub-senioru--1502273

otevřací den dorazilo na 150 seniorů. Díky výhodné poloze v centru města, bezbariérovému vstupu a také značné rozlehlosti prostor je klub poměrně vyhledávaným cílem seniorů, kteří se zde mohou účastnit kurzu malování, trénování paměti či práci na počítači, které byly do nově vzniklého klubu odkoupeny ze zrušeného klubu Elixír doktorem Jiřím Madarem, náměstkem primátorky města Ústí nad Labem.²¹⁶

O tom, že se nejrůznější instituce zaměřené na aktivizaci a vzdělávání seniorů těší v krajském městě velké oblibě, svědčí vedle rostoucího počtu členů těchto klubů²¹⁷ také samotný počet klubů. Z uvedeného důvodu byla 27. 1. 2016 jmenována Rada Seniorů, která mimo jiné schvaluje plán akcí výše zmíněného Městského klubu seniorů. V této radě také zasedají zástupci dalších klubů a spolků, které se v Ústí nad Labem a jeho okolí věnují aktivitám pro seniory, potažmo jejich vzděláváním. Za všechny lze uvést například Klub důchodců Loko depa Ústí nebo Klub seniorů Spolchemie, které vznikly podobně jako výše popisovaný Klubu seniorů při a.s. TOS Varnsdorf pro aktivizaci formou sdružování bývalých zaměstnanců uvedených podniků.²¹⁸

Další institucí zaměřenou na aktivizaci seniorů na území města Ústí nad Labem je Senior klub, který funguje pod záštitou YMCA v ústecké části Krásné Březno a je pro seniory otevřen každý poslední čtvrtek v měsíci. Bližší informace k připravenému programu bohužel Senior klub neuvádí.²¹⁹

Také v okrese Litoměřice se nacházejí organizace zaměřené na vzdělávání seniorů. Jednou z nich je Klub seniorů při Svazu důchodců České republiky, který dle dostupných zdrojů sídlí v Alešově ulici v Litoměřicích a který pořádá pravidelné akce, přednášky, rekondiční cvičení, výtvarné práce nebo návštěvy divadel a výstav. Brány

²¹⁶ ŠUJAN, K. *Seniori v Ústí si dají sraz v domě kultury* [online]. © 6. 1. 2016 [cit. 2017-12-20]. Dostupné z: https://ustecky.denik.cz/zpravy_region/seniori-v-usti-si-nove-daji-sraz-v-dome-kultury-20160106.html

²¹⁷ ŠUJAN, K. *Seniori se hromadně hlásí do klubů a svazů* [online]. © 26. 2. 2016 [cit. 2017-12-20]. Dostupné z: https://ustecky.denik.cz/zpravy_region/seniori-se-hromadne-hlasi-do-klubu-a-svazu-20160226.html

²¹⁸ STATUTÁRNÍ MĚSTO ÚSTÍ NAD LABEM. *Rada seniorů* [online]. [cit. 2017-12-20]. Dostupné z: <http://www.usti-nad-labem.cz/cz/uredni-portal/obcan/socialni-oblast/rada-senioru.html>

²¹⁹ YMCA. *Senior klub* [online]. [cit. 2017-12-20]. Dostupné z: <http://usti.ymca.cz/verejnost/seniorklub/>

tohoto klubu jsou zájemcům otevřeny vždy v pondělí a ve čtvrtek, přičemž kapacita klubu je stanovena na 40 osob.²²⁰

Zajímavý koncept představuje také litoměřický Spolek LiPen, kdy se jedná o instituci poskytující značně rozličnou nabídku služeb, které jsou vedeny na mezigenerační bázi a nejsou tudíž cíleny pouze na seniory. Spolek LiPen na jedné straně organizuje tzv. Klub aktivního stáří, ve kterém právě seniorům přináší kurzy anglického jazyka, trénování paměti, vlastivědné procházky nebo arteterapii. Dále v rámci Spolku LiPen funguje tzv. Klub tvůrčího psaní, který se zaměřuje na kreativní psaní a jeho následnou publikaci.²²¹ Dle dostupných zdrojů je však také Klub tvůrčího psaní hojně navštěvován právě seniory.²²²

Již od roku 2008 je spolkem Senior Teplice provozováno centrum pro seniory s názvem Kanape. Toto centrum, které patří díky pořádaným akcím k neaktivnějším v okrese Teplice, sídlí v Lípové ulici v centru Teplic a nabízí seniorům řadu služeb a vzdělávacích akcí téměř po celý týden (otevřeno je denně od pondělí do čtvrtka). Vedle kurzů anglického a německého jazyka, které probíhají ve spolupráci s Jazykovou školou Houdek, jsou seniorům nabízeny také hodiny jógy a kondičního cvičení nebo kurzy tvořivých ručních dovedností. Jednou za dva týdny je navíc v centru Kanape pořádána vzdělávací přednáška či beseda a to s řadou odborníků na nejrůznější témata. V lednu 2018 například proběhla v Kanapi přednáška na téma Bylinky jako lék.²²³ Do činnosti zmíněného centra patří vedle již uvedených aktivit také pořádání výletů po okolí a také zahraničních zájezdů.²²⁴

Poměrně aktivní institucí v oblasti vzdělávání seniorů je také teplický společenský klub Zvonkohra a spol. s podtitulem Senzační senioři, který byl založen v březnu roku 2014 jako klub osob ve zralém věku, které se chtěly vyrovnat se změnou životních okolností, strávit příjemné chvíle a poznat nové přátele. Členové klubu se

²²⁰ KOMUNITNÍ PLÁNOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB LITOMĚŘICE. *Klub seniorů* [online]. © 2017 [cit. 2017-12-20]. Dostupné z: <http://komplanlitomerice.cz/article/klub-senioru/59/10/0>

²²¹ KOMUNITNÍ PLÁNOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB LITOMĚŘICE. *Spolek LiPen* [online]. © 2017 [cit. 2017-12-20]. Dostupné z: <http://komplanlitomerice.cz/article/spolek-lipen/60/16/0>

²²² MINKOVÁ, K. *Senioři ze Spolku LiPen pokřtili svou první knihu* [online]. © 18. 12. 2015 [cit. 2017-12-20]. Dostupné z: https://litomericky.denik.cz/zpravy_region/seniori-ze-spolku-lipen-pokrtili-svou-prvni-knihu-20151218.html

²²³ SENIOR TEPLICE. *Centrum Kanape* [online]. © 2007-2017 [cit. 2017-12-21]. Dostupné z: <http://www.seniorteplice.cz/kanape>

²²⁴ SENIOR TEPLICE. *Centrum Kanape: Fotogalerie* [online]. © 2007-2017 [cit. 2017-12-21]. Dostupné z: <http://www.seniorteplice.cz/fotogalerie>

schází pravidelně každý měsíc v prostorech společenského sálu Regionální knihovny v Teplicích a k tomu navíc jednou až dvakrát do měsíce pořádá klub akci mimo tyto prostory.²²⁵ Ze vzdělávacích aktivit pro seniory lze ve spojitosti s klubem Zvonkohra zmínit poznávací výlety, kurzy práce na počítači²²⁶, trénování paměti, kurz sebeobrany seniorů nebo také přednášku v rámci VU3V na téma genealogie.²²⁷

Rovněž v okrese Most funguje nemalé množství klubů, které organizují určitou formu vzdělávání seniorů. Jedním z nich je Klub seniorů v Meziboří, který kromě pravidelných zájezdů na kulturní akce pořádá pro seniory v průběhu roku také akce vzdělávacího charakteru. O bezpečnosti chodců přednášeli ve zmíněném klubu zástupci Policie ČR, ožehavým tématem, na které byli senioři v rámci besedy taktéž upozorněni, byla problematika podomního a podvodného prodeje.²²⁸

Zajímavé také je, že spolu kluby seniorů na rozmezí okresů Teplice a Most poměrně značně kooperují. Klub seniorů v Meziboří například spolupracuje s Klubem důchodců Braňany²²⁹, který dále spolupracuje se Senior klubem Bílina²³⁰ (dle dostupných zdrojů bohužel poslední dva uvedené kluby nepořádají vzdělávací akce, a proto jim není věnován větší prostor).

V samotném okresním městě Most potom působí hned několik organizací, fungujících na bázi klubů pro seniory. Jedním z nich je Klub seniorů v Mostě, jehož zřizovatelem je město Most a který sídlí v ulici Javorová v Mostě. Tento klub funguje jako společenské středisko, které mosteckým seniorům nabízí vedle pravidelných výletů a vycházek po okolí také vzdělávací akce jako například přednášky osobnostní a sociální výchovy, kurz sebeobrany pro seniory, posezení u kávy s němčinou nebo počítačový kurz Nebojte se počítače.²³¹

²²⁵ SPOLEČENSKÝ KLUB ZVONKOHRA A SPOL. *O klubu* [online]. [cit. 2017-12-21]. Dostupné z: <http://kss-zvonkohra.sensen.cz/o-klubu/>

²²⁶ SPOLEČENSKÝ KLUB ZVONKOHRA A SPOL. *Pozvánka na květen 2017* [online]. [cit. 2017-12-21]. Dostupné z: <http://kss-zvonkohra.sensen.cz/aktuality/2016/pozvanka-na-kveten-2017/>

²²⁷ SPOLEČENSKÝ KLUB ZVONKOHRA A SPOL. *Pozvánka na listopad 2017* [online]. [cit. 2017-12-21]. Dostupné z: <http://kss-zvonkohra.sensen.cz/aktuality/2016/pozvanka-na-listopad-2017/>

²²⁸ HOMÉRLIVE.CZ. *Senioři v Meziboří se nenudí* [online]. © 10. 2. 2017 [cit. 2017-12-21]. Dostupné z: http://www.homerlive.cz/seniori-v-mezibori-se-nenudi/?upm_export=print

²²⁹ OBEC BRAŇANY. *Klub důchodců Braňany* [online]. © 2017 [cit. 2017-12-21]. Dostupné z: <http://www.branany.cz/spolky-sdruzeni/klub-duchodcu-branany/>

²³⁰ SENIOR KLUB BÍLINA. *Senior klub Bílina* [online]. © 2017 [cit. 2017-12-21]. Dostupné z: <http://www.seniorklubbilina.estranky.cz/>

²³¹ OFICIÁLNÍ WEB MĚSTA MOST. *Klub seniorů v Mostě* [online]. [cit. 2017-12-21]. Dostupné z: <http://www.mesto-most.cz/vice-informaci-klub-senioru/ds-3847/p1=24853>

Na podobném principu funguje také Klub seniorů v Mostě č. 2, který představuje další příležitost, kde se mohou senioři v Mostě vzdělávat. Dle webových stránek má klub téměř 140 členů, pro které klub pravidelně připravuje vzdělávací akce zaměřené na počítačovou gramotnost nebo manuální zručnost. Řada členů Klubu seniorů v Mostě č. 2 také využívá možnosti studia na U3V a proto je program klubu uzpůsoben tak, aby nekolidoval se studiem U3V.²³²

Velmi aktivní je v otázce vzdělávání a aktivizace seniorů také Městská knihovna Most, která v rámci Klubu SenSen MKM, jež se připojil k celonárodnímu projektu Senzační senioři, pořádá velké množství vzdělávacích akcí a pravidelných kurzů určených právě seniorům. Na tomto místě je třeba upozornit například na jazykové kurzy (výuka anglického, německého a francouzského jazyka), dále na počítačové kurzy (výuka práce s programy Word, Excel, Powerpoint; práce s internetem) nebo na oblast zvyšování manuální zručnosti seniorů. Zmíněné kurzy probíhaly v období od září do prosince roku 2017 a byly finančně zpoplatněny (od 100 do 600 Kč za kurz).²³³

Programy vzdělávání nabízejí seniorům také nejrůznější seniorské kluby v okrese Chomutov. Jedním z neaktivnějších je v tomto ohledu Klub seniorů Chomutov, který má hned dvě pobočky, kdy jedna se nachází v ulici Písečná a druhá v ulici Bezručova v Chomutově. Klub nabízí svým takřka 400 registrovaným členům vedle pravidelných zájezdů na kulturní a společenské akce, také vzdělávací besedy, přednášky a dále například možnost zdarma využívat internetové připojení v místní kavárně. Činnost tohoto klubu je zajišťována Sociálními službami Chomutov.²³⁴

Přímo v Chomutově dále existuje Klub aktivního života, který je zřizován Střediskem knihovnických a kulturních služeb Chomutov. V aktuálním ročníku se jedná o cyklus celkem 8 přednášek zaměřených na nejrůznější témata. Klub aktivního života funguje na principu Akademie volného času, kdy je program vzdělávacího cyklu otevřen všem, kteří mají zájem o vlastní vzdělávání bez ohledu na věk. Z dostupných zdrojů lze nicméně usuzovat, že právě senioři jsou častými návštěvníky těchto

²³² KLUB SENIORŮ V MOSTĚ Č. 2. *Pravidelné akce Mosteckého klubu seniorů* [online]. © 2017 [cit. 2017-12-21]. Dostupné z: <http://www.klub-senioru-2.estranky.cz/clanky/pravidelne-akce-mosteckeho-klubu-senioru/>

²³³ MĚSTSKÁ KNIHOVNA MOST. *Klub SENSEN MKM: Letošní kurzy* [online]. [cit. 2017-12-21]. Dostupné z: <http://www.knihovnamost.cz/text/letosni-kurzy>

²³⁴ SOCIÁLNÍ SLUŽBY CHOMUTOV. *Klub seniorů* [online]. © 2017 [cit. 2017-12-21]. Dostupné z: <http://www.soschomutov.cz/klub-senioru/>

vzdělávacích přednášek (osoby, které současně navštěvují A3V pořádanou stejným zřizovatelem mají navíc zlevněné vstupné na přednášky v rámci Klubu aktivního života).²³⁵

Svoji činností dokonale zapadá do konceptu vzdělávání seniorů také Klub aktivních seniorů sídlící v Chomutovské ulici ve městě Jirkov. Klub je otevřen od pondělí do čtvrtka a to vždy odpoledne. Hlavním cílem jmenovaného klubu je aktivizace a smysluplné naplnění volného času seniorům v Jirkově a jeho okolí. Za tímto účelem pořádá Klub aktivních seniorů vedle výletů také výuku finanční gramotnosti, popřípadě informačních technologií. Velmi aktivní je také pěvecký sbor Jirkovské seniorky, který je jakýmsi přesahem zmíněného klubu, jelikož řada členek pěveckého sboru se rekrutuje právě z Klubu aktivních seniorů.²³⁶

O možnost vzdělávání v klubech seniorů a jim podobným zařízením nejsou ochuzeni ani senioři v posledním okrese Ústeckého kraje, v okrese Louny. Přímo v Lounech, konkrétně v ulici Přemyslovců, totiž funguje Klub seniorů, jehož historie sahá až do roku 2003. Z důvodu navýšení kapacity se musel klub již 5 krát stěhovat, přičemž v současnosti nabízí seniorům vedle pohybových aktivit také pravidelné kurzy německého jazyka a nespornou výhodu přináší také počítačová učebna, ve které probíhají hodiny výuky práce na počítači.²³⁷

Za bezesporu zajímavý a na velmi vysoké úrovni připravený pak lze označit projekt Třetí věk, který je pořádán již od roku 2006 Městskou knihovnou Louny. Uvedený projekt je jeho samotnými organizátory označován jako vzdělávací cyklus celoživotního vzdělávání a na rozdíl od výše uvedených klubů, které pořádají vzdělávací aktivity spíše volnější formou, lze v případě studia v rámci projektu Třetí věk hovořit o náročnosti na pomezí A3V a U3V. Na účastníky projektu Třetí věk čekají přednášky a interaktivní semináře, které jsou vedeny odbornými vyučujícími a lektory. Samotné studium potom probíhá v pětiletých cyklech, celkem se jedná o 10 semestrů, kdy po dokončení tohoto cyklu není problém nastoupit cyklus další. Na

²³⁵ STŘEDISKO KNIHOVNICKÝCH A KULTURNÍCH SLUŽEB CHOMUTOV. *Klub aktivního života* [online]. [cit. 2017-12-21]. Dostupné z: <https://www.skks.cz/vzdelavani/klub-aktivniho-zivota>

²³⁶ OFICIÁLNÍ STRÁNKY MĚSTA JIRKOV. *Klub aktivních seniorů* [online]. © 2017 [cit. 2017-12-21]. Dostupné z: <http://www.jirkov.cz/socialni-sluzby-/seniori-osoby-zdravotne-znevychodnene/klub-aktivnich-senioru/>

²³⁷ KLUB SENIORŮ V LOUNECH. *O nás* [online]. © 2017 [cit. 2017-12-21]. Dostupné z: <http://www.lclubsenior.estranky.cz/clanky/o-nas/>

začátku semestru si účastníci studia zvolí obory, kterým se budou chtít daný semestr věnovat, přičemž nespornou výhodou je fakt, že studující nejsou omezeni předchozím dosaženým vzděláním. Co se týká rozmanitosti oborů, tak ta je opravdu pestrá. Studující mohou navštěvovat přednášky z celkem 27 oborů (např. cizí jazyky, historie, věda a technika, politologie a mnoho dalších). Pokud zhodnotíme splnění cíle projektu, kterým je mimo jiné kvalitní náplň volného času, nelze než konstatovat, že cíl projektu je zde bezpochyby naplňován.²³⁸

Do otázky vzdělávání seniorů mohou případným pořádáním občasných či pravidelných vzdělávacích akcí a kurzů pro seniory zasahovat i další organizace (např. kulturní domy, domovy pro seniory, domy pro děti a mládež či soukromé vzdělávací agentury a školy).²³⁹ Příkladem za všechny budiž výše uvedená spolupráce centra Kanape se soukromou Jazykovou školou Houdek.

Vedle výše uvedených institucí, které se přímo zaměřují na seniory, potažmo jejich vzdělávání, přinášejí seniorům možnosti ke vzdělávání také další organizace pořádající akce, které nemusí být primárně určeny pouze pro seniory a jejich obsah nemusí být prvoplánově zamýšlen jako vzdělávací, nicméně právě senioři jsou častými návštěvníky takovýchto akcí a díky informacím, které jsou jim na akci předány, dochází do určité míry k jejich vzdělávání. Právě na takovéto možnosti vzdělávání seniorů je zaměřena následující kapitola.

3.3 DALŠÍ MOŽNOSTI VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ V ÚSTECKÉM KRAJI

Následující odstavce přináší přehled dalších možností vzdělávání, které jsou seniorům v Ústeckém kraji k dispozici. Do této kategorie byly autorkou zařazeny možnosti, které nemusí být pořádány pouze institucemi zaměřenými na vzdělávání seniorů. Níže uvedené možnosti tak mají charakter spíše ojedinělých akcí (besed, přednášek, seminářů apod.), které zpravidla nejsou periodicky opakovány, jejich záměrem nemusí být primárně vzdělávání, dokonce ani nemusí být nutně určeny pouze

²³⁸ MĚSTSKÁ KNIHOVNA LOUNY. *Třetí věk: O projektu* [online]. [cit. 2017-12-21]. Dostupné z: <http://tretivek.mkl.cz/treti-vek/o-projektu>

²³⁹ ŠPATENKOVÁ, N. a L. SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015, s. 99. ISBN 978-80-247-5446-8.

seniorům, nicméně jsou právě seniory hojně navštěvovány a z určitého úhlu pohledu přispívají k jejich vzdělávání.

V souvislosti s tématem bakalářské práce nelze jistě opomenout činnost obecních, městských či regionálních knihoven. Tyto instituce pořádají v průběhu celého roku mnoho akcí, které předávají jejich návštěvníkům cenné informace a lze tak hovořit o určité formě vzdělávání. Výhodou takových akcí také je, že akce bývají velmi často zdarma nebo za minimální vstupní poplatek. Níže uvedené řádky tak přinášejí přehled vybraných akcí, které byly knihovnami uskutečněny a které se svým zaměřením jeví jako vhodné pro skupinu obyvatel v seniorském věku.

Městská knihovna Děčín přináší každý měsíc několik přednášek, které jsou zaměřeny na nejrůznější témata (cestopis, historie či umění). Tyto přednášky jsou často v režii odborníků na daný obor a návštěvníci akce tak mají jedinečnou příležitost se k dané problematice dozvědět opravdu mnoho informací. Například 4. 10. 2017 se v děčínské knihovně pod vedením Ing. Lubomíra Nového konala přednáška s názvem *Po stopách předků, tvorba rodokmenu*.²⁴⁰

Opravdu širokou paletu akcí přináší Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem, která díky velkému množství poboček nabízí akce nejrůznějšího charakteru několikrát do týdne. V době předvánoční pořádala uvedená knihovna například akci s názvem *Tvořivá dílna ve Vědecké půjčovně*, kdy se jednalo o jakýsi workshop, na který byly přímo zvány seniorky se zálibou ve vyšívání a háčkování.²⁴¹ Ve stejném období proběhla pod vedením Mgr. Michaely R. Kajlíkové v sále vědecké knihovny přednáška na téma *Symboly a svátky křesťanského roku*.²⁴² Zcela jistě pak stojí za zmínku akce *Seminář trénování paměti*²⁴³ nebo kurz *Senioři píší Wikipedii III* (viz Příloha B). Druhá jmenovaná akce probíhala v šesti dvouhodinových blocích v listopadu a prosinci roku 2017 a jednalo se pro velký úspěch již o její třetí opakování. Zmíněná akce byla zaměřena na aktivní seniory, kteří mají zájem o smysluplné využití

²⁴⁰ MĚSTSKÁ KNIHOVNA DĚČÍN. *Po stopách předků: tvorba rodokmenu* [online]. © 25. 9. 2017 [cit. 2017-12-11]. Dostupné z: http://www.dcknihovna.cz/ud%C3%A1lost/po-stopach-predku-tvorba-rodokmenu/?instance_id=4433

²⁴¹ SVKUL. *Tvořivá dílna ve Vědecké půjčovně* [online]. © 2017 [cit. 2017-12-11]. Dostupné z: <http://www.svkul.cz/detail-akce/tvoriva-dilna-ve-vedecke-pujcovne/>

²⁴² SVKUL. *Symboly a svátky křesťanského roku II.* [online]. © 2017 [cit. 2017-12-11]. Dostupné z: <http://www.svkul.cz/detail-akce/symboly-a-svatky-krestanskeho-roku-ii/>

²⁴³ SVKUL. *Seminář trénování paměti* [online]. © 2017 [cit. 2017-12-11]. Dostupné z: <http://www.svkul.cz/detail-akce/seminar-trenovani-pameti-13/>

pravidelně pořizovány fotografie ze kterých vyplývá, že častými návštěvníky těchto přednášek jsou právě senioři.

Kromě stálých expozic jsou nejrůznější besedy, přednášky a akce vedle výše uvedených knihoven pořádány i městskými, oblastními a regionálními muzei. Za všechny lze uvést komentovanou výstavu s prohlídkou na téma Minerály Českého středohoří pořádanou 6. 12. 2017 Muzeem města Ústí nad Labem²⁵², přednášku pod taktovkou Mgr. Jitky Šrejberové, Ph.D. k výstavě Horní města Krušných hor pořádanou 12. 12. 2017 ve spolupráci s Regionálním muzeem v Teplicích²⁵³, akci s prvky workshopu na téma Ebru - tajemná technika Dálného východu konanou 9. 12. 2017 v prostorách Oblastního muzea v Litoměřicích²⁵⁴ nebo program Století Číny - Čína historická a současná pod vedením PhDr. Jaroslava Jančíka a Ing. Stanislava Štýse, DrSc., který je doprovodem k dlouhodobé expozici Terakotovy armády Oblastního muzea v Mostě²⁵⁵.

Mezi další možnosti vzdělávání, které jsou seniorům v Ústeckém kraji, ostatně stejně jako jinde, k dispozici, je možné vedle sebevzdělávání²⁵⁶ zařadit také využívání masmédií²⁵⁷, kdy v poslední době nabývá na významu zejména využívání internetu, kam se přesouvá velká část obsahu z tradičních dříve hojně využívaných médií jako je periodický tisk či rozhlas. Jistou míru oblíbenosti si zachovává z tradičních médií pouze televizní vysílání.²⁵⁸ Z výše uvedeného důvodu proto není divu, že je na oblast počítačové gramotnosti seniorů kladen v posledních letech poměrně značný důraz (viz kapitola Obecné možnosti vzdělávání seniorů), který bezesporu přináší pozitivní dopady

²⁵² MUZEUM MĚSTA ÚSTÍ NAD LABEM. *Program prosinec 2017* [online]. [cit. 2017-12-11]. Dostupné z: <http://www.muzeumusti.cz/kalendar-akci.aspx>

²⁵³ REGIONÁLNÍ MUZEUM V TEPLICÍCH. *Přednáška k výstavě „HORNÍ MĚSTA KRUŠNÝCH HOR“* [online]. [cit. 2017-12-11]. Dostupné z: <http://www.muzeum-teplice.cz/doprovodne-akce/919.prednaska-k-vystave-horni-mesta-krusnych-hor/>

²⁵⁴ OBLASTNÍ MUZEUM V LITOMĚŘICÍCH. *Ebru – tajemná technika Dálného východu* [online]. © 25. 9. 2017 [cit. 2017-12-11]. Dostupné z: http://www.muzeumlitomerice.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=200065&id=1414

²⁵⁵ OBLASTNÍ MUZEUM V MOSTĚ. *Století Číny* [online]. © 2017 [cit. 2017-12-11]. Dostupné z: <https://www.muzeummost.cz/cz/vystavy-akce/stoleti-ciny>

²⁵⁶ PETŘKOVÁ, A. a R. ČORNANIČOVÁ. *Gerontagogika: úvod do teorie a praxe edukace seniorů: studijní texty pro distanční studium*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, s. 82. ISBN 80-244-0879-1.

²⁵⁷ ŠPATENKOVÁ, N. a L. SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015, s. 100. ISBN 978-80-247-5446-8.

²⁵⁸ ČTK. *Sledováním médií stráví lidé průměrně osm hodin denně* [online]. © 7. 6. 2015 [cit. 2017-12-11]. Dostupné z: <https://www.denik.cz/ekonomika/sledovanim-medii-stravi-lide-prumerne-osm-hodin-denne-20150607.html>

a to například v podobě rostoucího počtu seniorů, kteří jsou tzv. „on-line“.²⁵⁹ Využívání internetu u seniorské populace je možné chápat jako jakousi „nenásilnou“ formu vzdělávání, kdy senioři nemusí nutně navštěvovat weby zaměřené na jejich vzdělávání, přesto jsou do jisté míry vzdělávání už jen samotnou prací na počítači a s internetem, kdy rozvíjejí svoje dovednosti v oblasti počítačové gramotnosti, což lze v dnešní době, kdy se celá řada dění přesouvá právě na internet, považovat za nespornou výhodu. Takto nabyté zkušenosti s moderními technologiemi potom mohou senioři zužitkovat například při komunikaci se členy rodiny, se kterými nemohou být v pravidelném osobním kontaktu, nicméně právě díky internetu (např. díky sociálním sítím) může být takový senior v obraze co se týká života svých nejbližší. Toto tvrzení může autorka z vlastní zkušenosti potvrdit.

3.4 ŘÍZENÉ ROZHOVORY S AKTIVNÍMI ÚČASTNÍKY VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ V ÚSTECKÉM KRAJI

V rámci bakalářské práce bylo provedeno pět řízených rozhovorů s aktivními účastníky vzdělávání seniorů, kteří využívají některých z nabízených možností vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji. Tyto rozhovory, které se uskutečnily v období od října do prosince roku 2017, byly pořízeny za účelem doplnění celé problematiky informacemi o praktickém fungování vzdělávacího procesu seniorů na území Ústeckého kraje a dále ve snaze o případné potvrzení či vyvrácení informací uvedených v teoretické části bakalářské práce.

3.4.1 POUŽITÁ METODIKA

Provedené rozhovory, ve kterých byli účastníci vzdělávání seniorů dotazováni na využívané možnosti vzdělávání, motivaci nebo bariéry v procesu jejich vzdělávání, byly koncipovány jakožto rozhovory pomocí návodu. Pro všech pět provedených rozhovorů bylo tak stanoveno jednotné schéma otázek, díky kterému bylo ulehčeno následné porovnávání a vyhodnocování získaných informací.²⁶⁰ Respondenti byli do rozhovorů vybráni metodou nabalování, která bývá rovněž označovaná jako „snowball

²⁵⁹ KUNC, T. *Téměř 90 % seniorů je připojeno k internetu* [online]. © 24. 12. 2016 [cit. 2017-12-11]. Dostupné z: <http://www.tretivek.cz/201612/temer-90-senioru-je-pripojeno-k-internetu/>

²⁶⁰ HENDL, J. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum, 1999, s. 111. ISBN 80-246-0030-7.

*sampling*²⁶¹, kdy primárně oslovení respondenti předali autorce kontakty, případně zprostředkovali rozhovor s dalšími účastníky vzdělávání seniorů. Tato metoda byla pro získání respondentů vyhodnocena jako nejvhodnější.

Účastníci rozhovorů byli na úvod seznámeni s tématem bakalářské práce a poté jim byly kladeny otázky podle předem připravené osnovy rozhovorů. Transkripce pořizovaných rozhovorů byla následně zpracována v duchu metody tzv. shrnujícího protokolu. Tento způsob přepisu nepracuje s rozhovorem v plném znění, ale redukuje jeho rozsah tak, aby byl snížen objem textu při zachování hlavního obsahu, smyslu a myšlenek respondenta.²⁶² Všechny pořizené rozhovory, upravené v souladu s výše uvedeným, jsou obsahem příloh E až I této bakalářské práce.

Metodou použitou pro vyhodnocení pořizovaných rozhovorů bylo tzv. otevřené kódování, v rámci kterého byla v zaznamenaných rozhovorech nalezena klíčová slova, fráze či delší pasáže, vztahující se k určitému tématu. Tyto klíčové části rozhovoru byly následně označeny jako kódy a podle vzájemné souvislosti byly přidělovány do nadřazených, shrnujících kategorií kódů.²⁶³

3.4.2 VYHODNOCENÍ POŘÍZENÝCH ROZHovorů

Jak již bylo uvedeno, celkem se uskutečnilo pět řízených rozhovorů s účastníky, resp. účastnicemi vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji. Nejprve tedy budou jednotlivé respondentky krátce představeny a následně bude provedeno vyhodnocení pořizovaných rozhovorů.

První respondentkou byla paní Helena T., které je 71 let, žije již 8 let sama ve městě Krupka nedaleko Teplic, má tři děti, pět vnoučat a prakticky celý život pracovala jako číšnice. Paní Helena následně zprostředkovala rozhovor s paní Marií M., která žije se svým synem v Teplicích, je o rok starší než paní Helena a byla zaměstnána jako kuchařka ve školce. Oba rozhovory se uskutečnily v průběhu října 2017 (viz Příloha C).

Dalším, kdo se do rozhovorů zapojil, byla paní Olga S. z Ústí nad Labem. Paní Olze je 68 let, je rozvedená a má dvě děti a dvě vnučky. Je to vystudovaná zdravotní

²⁶¹ JEŘÁBEK, H. *Úvod do sociologického výzkumu*. Praha: Karolinum, 1992, s. 50-51. ISBN 80-7066-662-5.

²⁶² HENDL, J. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum, 1999, s. 153-154. ISBN 80-246-0030-7.

²⁶³ ŠVARŤÍČEK, R., K. ŠEĐOVÁ a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007, s. 211-222. ISBN 978-80-7367-313-0.

sestra, která pracovala v ústecké nemocnici. Paní Olga navíc přispěla nejen vlastním rozhovorem, ale rovněž zprostředkováním rozhovoru s paní Miroslavou K. a také předáním kontaktu, na základě kterého proběhl rozhovor s paní Martou H. Paní Miroslava žije střídavě v Ústí nad Labem a v Mostě, je jí 66 let, má dva syny a v současné době pracuje na zkrácený úvazek jako vrátná. Bývalá úřednice paní Marta žije s manželem v rodinném domě mezi Ústím nad Labem a Děčínem, má dva syny a je jí 70 let. Rozhovor s paní Olgou proběhl v listopadu (viz Příloha D), zbylé dva rozhovory potom v prosinci 2017.

Pro vyhodnocení rozhovorů metodou otevřeného kódování byly na základě rozsahu rozhovorů stanoveny tři hlavní kategorie kódů. Jedná se o kategorie: Motivace seniorů ke vzdělávání, Bariéry ve vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji, Hodnocení dostupných možností vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji.

Ke kategorii sdružující kódy s tématem motivace seniorek ke vzdělávání je třeba uvést, že prakticky pro všechny seniorky byla motivací snaha zbavit se samoty, poznat nové přátele ve stejném věku a se stejnými zájmy, smysluplně naplnit svůj volný čas třeba za pomoci rozvíjení osobních znalostí a dovedností. Paní Helena například uvádí: *„Po smrti manžela jsem nechtěla zůstat sama.“* nebo *„Měla jsem tehdy hodně volného času, který jsem chtěla nějak smysluplně vyplnit.“*. Podobně se k tématu motivace vyjádřila také paní Marie: *„...ted' když to vidím, tak jsem žila hodně osamoceně.“* nebo *„Taky jsem tady potkala nové kamarádky...“*. Také paní Olgu motivovalo zapojení do společnosti: *„...aspoň přijdu mezi lidi.“* a možnost procvičit své znalosti: *„...člověk se tak trochu pocvičí, že ta hlava nezahálí.“*, paní Miroslava byla motivována snahou o to: *„...ten volný čas, který jsem v důchodu získala, strávit nějak, aby to dávalo smysl, ne jenom to prolajdačit.“* a paní Marta viděla motivaci v učení nových a rozvíjení dříve nabytých znalostí: *„Tak se chci učit i ted', možná se to už ted' nenesí, ale mě to prostě baví.“*. Na základě vyhodnocení uvedené kategorie kódů došlo k potvrzení informací, uvedených k otázce motivace seniorů ke vzdělávání v teoretické části této práce.

Druhá sdružená kategorií kódů se zabývala bariérami, které účastnice vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji pociťují, přičemž respondentky hovořily o bariérách subjektivního i objektivního charakteru. Podrobně se k oběma skupinám vyjádřila paní Helena, která k subjektivním bariérám uvedla: *„Nejprve jsem se tam bála a docela dlouho jsem se k návštěvě rozhoupávala.“* nebo *„Dříve jsem považovala počítač za něco*

zbytečného...“, z bariér objektivních zmínila: *„...dojíždění do Teplic...“*, *„...kurz německého jazyka pro pokročilé a ten kurz byl už plný...“*, *„...že je podmínkou ke studiu maturita...“* nebo *„Kdybych se o Kanapi nedozvěděla od mé sestry, která se o něm dozvěděla od svoji kamarádky, tak bych ho nikdy nezačala navštěvovat“*. Také paní Marie zmínila bariéry subjektivní: *„Myslím, že bych na to už neměla hlavu“* i objektivní: *„...je překážkou můj zdravotní stav a zdravotní stav mého syna.“* nebo *„Mělo by se o nabízených možnostech vzdělávání pro nás důchodce víc mluvit“*. O obou druzích bariér promluvila také paní Olga: *„Já jsem se tomu nejdřív bránila, že mi to k ničemu nebude a teď už si to nemyslím.“*, *„...o žádné nabídce nevím, člověk zná jenom to, co se kde doslechne...“*, na překážku v podobě nedostatečné informovanosti upozornila také paní Miroslava: *„...potom jsem si náhodou všimla, že tam pořádají i nějaké akce pro důchodce.“* Paní Marta hovořila spíše o překážkách objektivního rázu: *„Manžel je hodně nemocný a musím se o něj starat, všechno kolem chodu domácnosti a domu je na mě.“* nebo *„...pro mě jsou bariérami čas a peníze.“* Podobně jako u problematiky motivace došlo také zde k potvrzení domněnek vyslovených v teoretické části.

V případě hodnocení dostupných možností vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji, tedy v otázce poslední sdružené kategorie kódů, se všechny respondentky shodují na pozitivních dojmech, vyjadřují nad dostupnými možnostmi spokojenost a jejich návštěvu doporučují i dalším zájemcům z řad seniorů. Paní Helena kupříkladu uvádí: *„Já jsem spokojena a hodnotím to určitě pozitivně. Jiným důchodcům bych návštěvu nějakého centra, klubu nebo akce určitě doporučila“*. Paní Marie chválí činnost pořadatelů vzdělávacích programů: *„Líbí se mi, že pro nás důchodce připravují program.“*, paní Miroslava zmínila slova chvály na adresu množství i kvality dostupných možností: *„...možností je tedy hodně, je z čeho vybírat. A jsem spokojená i s kvalitou“*. Stručně a výstižně zhodnotila dostupné možnosti vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji paní Olga: *„Nemůžu si stěžovat.“* a v podobném duchu se vyjádřila také paní Marta: *„...hodnotím zcela pozitivně.“*

4 ZHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ PRÁCE

Tato bakalářská práce přinesla nemálo zajímavých výsledků a bylo by jistě dobré provést závěrečné zhodnocení zjištěných informací. Právě toto zhodnocení je obsahem následujících odstavců.

O tom, že je otázka vzdělávání seniorů velmi aktuální, svědčí velké množství autorů, kteří se na dané téma soustředí, přičemž každý autor může ve své práci na problematiku vzdělávání seniorů nahlížet rozdílně. Tento fakt dokládá například nesoulad v pojmenování mezioborové vědy, zabývající se vzděláváním seniorů, kdy někteří autoři hovoří o gerontopedagogice či gerontagogice, jiní naopak užívají výraz geragogika nebo obecnější označení vzdělávání seniorů.²⁶⁴ Předmětem studia věd zaměřených na problematiku vzdělávání seniorů, ať už budou nazývány jakkoliv, je potom studium a systémové třídění poznatků souvisejících s výchovou a vzděláváním osob seniorského věku.²⁶⁵

Zcela jednoznačná definice není stanovena ani pro hlavní objekt vzdělávání seniorů, tedy pro seniory samotné, a to zejména v otázce věkové hranice, od které je již možné hovořit o daném jedinci jako o seniorovi. Výraz senior byl proto pro tvorbu této práce vymezen dle Šeráka jako osoba ve věku 65 a více let.²⁶⁶ S takto nastavenou věkovou hranicí pro seniory operují ve svých statistikách i další zdroje (např. Eurostat či Český statistický úřad).

Důležitým poznatkem, který je nutný na tomto místě zmínit, je fakt, že vzdělávání seniorů má vedle výše zmíněného objektu také další specifika, jako jsou například funkce, cíle, význam, metody a formy, kterými jsou seniorům v rámci vzdělávacího procesu předávány informace. K otázce cílů vzdělávání seniorů takřka všichni autoři uvádějí, že hlavním cílem je zkvalitnění a zpříjemnění života osobám v seniorském věku. Mühlpachr potom spatřuje hlavní význam vzdělávacích aktivit pro seniory v pomoci při orientaci v postproduktivní etapě života a v předkládání nové

²⁶⁴ ŠPATENKOVÁ, N. a L. SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015, s. 17-18. ISBN 978-80-247-5446-8.

²⁶⁵ PETŘKOVÁ, A. a R. ČORNANIČOVÁ. *Gerontagogika: úvod do teorie a praxe edukace seniorů: studijní texty pro distanční studium*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, s. 19. ISBN 80-244-0879-1.

²⁶⁶ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009, s. 183. ISBN 978-80-7367-551-6.

životní perspektivy.²⁶⁷ Autoři se dále shodují na tom, že důležitou roli v otázce vzdělávání seniorů sehrává motivace seniora se do vzdělávacího procesu zapojit. Na tento fakt je třeba pamatovat i při samotné přípravě programu, resp. témat jednotlivých vzdělávacích příležitostí.²⁶⁸ Na závěr tohoto odstavce je potřeba zmínit, že stejně jako jiným oborům se ani vzdělávání seniorů nevyhýbají určité problémy či bariéry, které je třeba pro řádné fungování vzdělávacího procesu překonávat.

Z provedené kompilace zdrojů dále vyplývá, že přestože byl hlavní rozvoj vzdělávání seniorů, zejména pak jeho praktické realizace, zaznamenáván až od 60. let 20. století, na nutnost vzdělávání v každé etapě lidského života upozorňovali autoři již dávno předtím. Špaténková a Smékalová například zmiňují Jana Amose Komenského a jeho „školu stáří“ nebo přínos dalších v čele s Ruth Benedictovou, Ralphem Lintonem a Erichem Frommem.²⁶⁹ Pravdou však zůstává, že hlavně v posledních 50-ti letech zaznamenala oblast vzdělávání seniorů ohromný posun kupředu a tak není divu, že v současnosti můžeme hovořit o propracovaném systému seniorského vzdělávání s velmi rozsáhlým souborem možností vzdělávání, které mají senioři dnes k dispozici.

Právě otázka možností vzdělávání seniorů v přesném znění: „Jaké obecné možnosti vzdělávání seniorů existují?“ byla stanovena jako první výzkumná otázka před tvorbou této bakalářské práce. Pro zodpovězení výzkumné otázky je tedy třeba uvést, že v České republice jsou seniorům k dispozici možnosti vzdělávání v oblastech formálního i neformálního vzdělávání. Možnosti formálního vzdělávání, zajišťující získání vyššího stupně vzdělání, ovšem nejsou v hledáčku českých seniorů tak často²⁷⁰ jako možnosti vzdělávání neformálního, které přesně reflektují specifika seniorského vzdělávání. Za možnosti, nesoucí prvky neformálního vzdělávání seniorů, lze určitě zmínit univerzity třetího věku, které fungují při řadě českých univerzit a představují z hlediska odbornosti pomyslný vrchol v oblasti neformálního vzdělávání seniorů. Další neformální možnost představují potom virtuální univerzity třetího věku, které do výuky vnášejí prvky distančního vzdělávání a jsou určeny hlavně seniorům, kteří se z určitého

²⁶⁷ MÜHLPACHR, P. *Gerontopedagogika*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 144. ISBN 978-80-210-5029-7.

²⁶⁸ ŠPATENKOVÁ, N. a L. SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015, s. 86. ISBN 978-80-247-5446-8.

²⁶⁹ Tamtéž, s. 26-27

²⁷⁰ HAŠKOVCOVÁ, H. *Fenomén stáří*. 2. vyd. Praha: Havlíček Brain Team, 2010, s. 137. ISBN 978-80-87109-19-9.

důvodu nemohou zapojit do běžného studia v rámci univerzit třetího věku.²⁷¹ Za zmínku stojí jistě i existence akademií třetího věku, které fungují jako cyklus vzdělávacích přednášek pro osoby seniorského věku, hlavně v menších městech, již od 80. let 20. století²⁷², dále univerzit volného času, fungujících jako projekt zájmového vzdělávání na mezigenerační bázi²⁷³, experimentální univerzity určené ke společnému vzdělávání seniorů a jejich vnoučat²⁷⁴ nebo Rozhlasovou akademií třetího věku, která bohužel již od roku 2010 pravidelně nevysílá, nicméně dříve odvysílaný obsah je zdarma dostupný v archivu Českého rozhlasu.²⁷⁵ Nezpochybnitelnou roli v otázce vzdělávání seniorů představují potom nejrozličnější vzdělávací besedy, přednášky, jazykové a počítačové kurzy a řada dalších vzdělávacích aktivit, organizovaných jakožto možnosti institucionalizovaného vzdělávání seniorů v rámci klubů seniorů, klubů důchodců, klubů aktivního stáří, center pro seniory případně dalšími institucemi (např. jako program akademií volného času). Výše uvedené vzdělávací příležitosti mohou mít charakter jednorázových akcí nebo se též může jednat o dlouhodobý a pravidelný vzdělávací cyklus.²⁷⁶ Možnosti vzdělávání seniorů přináší v posledních letech také řada specializovaných internetových serverů. Dále je třeba uvést, že čeští senioři mají k dispozici i možnosti vzdělávání nesoucí prvky informální vzdělávání, mezi které lze zařadit sebevzdělávání, využívání masmédií nebo činnosti běžného života, nesloužící primárně ke vzdělávání, nicméně senioři jsou účastí na nich do jisté míry vzdělávání²⁷⁷ (může se jednat například o návštěvy muzeí nebo knihoven).

Výše popsaný přehled možností vzdělávání seniorů je zaměřen na možnosti dostupné v České republice, podíváme-li se však za hranice naší země zjistíme, že obdobně propracované systémy s množstvím vzdělávacích příležitostí pro seniory

²⁷¹ ČZU. *U3V, VU3V* [online]. © 2016 [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: <https://www.pef.czu.cz/cs/r-7008-studium/r-7023-u3v-vu3v>

²⁷² BENEŠOVÁ, D. *Gerontagogika: vybrané kapitoly*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2014, s. 111. ISBN 978-80-7452-039-6.

²⁷³ ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009, s. 199-200. ISBN 978-80-7367-551-6.

²⁷⁴ ŠPATENKOVÁ, N. a L. SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015, s. 95. ISBN 978-80-247-5446-8.

²⁷⁵ ČESKÝ ROZHLAS. *Rozhlasová akademie třetího věku* [online]. © 1999-2017 [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/dvojka/porady_nevysilane/_porad/460

²⁷⁶ ŠPATENKOVÁ, N. a L. SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015, s. 99-104. ISBN 978-80-247-5446-8.

²⁷⁷ RABUŠICOVÁ, M. a L. RABUŠIC (Eds.). *Učíme se po celý život?: O vzdělávání dospělých v České republice*. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 77-78. ISBN 978-80-210-4779-2.

fungují i v zahraničí. Široké možnosti vzdělávání seniorů v podobě univerzit třetího věku, klubů pro seniory či jiných obdob u nás existujících vzdělávacích příležitostí jsou seniorům k dispozici u všech našich sousedů, dále také v zemích skandinávských či zemích západní Evropy. Jako stát se silnou tradicí ve vzdělávání seniorů lze určitě vypíchnout Francii, naopak ne příliš širokou paletu možností vzdělávání mají senioři v Maďarsku. Mnoho vzdělávacích příležitostí mají také senioři ve Spojeném království, Spojených státech amerických, Kanadě a Austrálii, kdy je ve všech těchto zemích oblast vzdělávání seniorů často spojena s dobrovolnictvím (výuka probíhá například pod vedením bývalých učitelů či jiných dobrovolníků), poslední tři zmíněné státy navíc, hlavně kvůli rozlehlosti svých území, často využívají pro vzdělávání seniorů nové metody, jako třeba e-learning.²⁷⁸

Před nalezením odpovědi na druhou výzkumnou otázku: „Jaké jsou současné konkrétní možnosti vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji?“, bylo nutné provést krátkou charakteristiku zkoumaného území a to zejména z hlediska věkové struktury obyvatel kraje v souvislosti s počtem potenciálních účastníků dostupných možností vzdělávání seniorů. Z provedené charakteristiky vyplynulo, že v Ústeckém kraji, tvořeném 7 okresy, žilo na konci roku 2016 přes 820 tisíc obyvatel, kdy více než 18 % z nich bylo ve věku 65 let a více a bylo je tedy možné, dle zvolené metodiky, označit za seniory. V Ústeckém kraji navíc došlo v posledních letech ke značnému nárůstu průměrného věku obyvatel a také zde bylo zaznamenáno zvýšení celkové hodnoty indexu stáří. V současné době žije na území Ústeckého kraje zhruba 150 tisíc lidí ve věku 65 let a více, dle dostupných statistik lze navíc predikovat stoupající tendenci počtu osob spadajících do této věkové skupiny.²⁷⁹ Tento fakt samozřejmě představuje značný potenciál k rozvoji již dosti obsáhlé nabídky možností vzdělávání seniorů, které jsou v Ústeckém kraji dostupné.

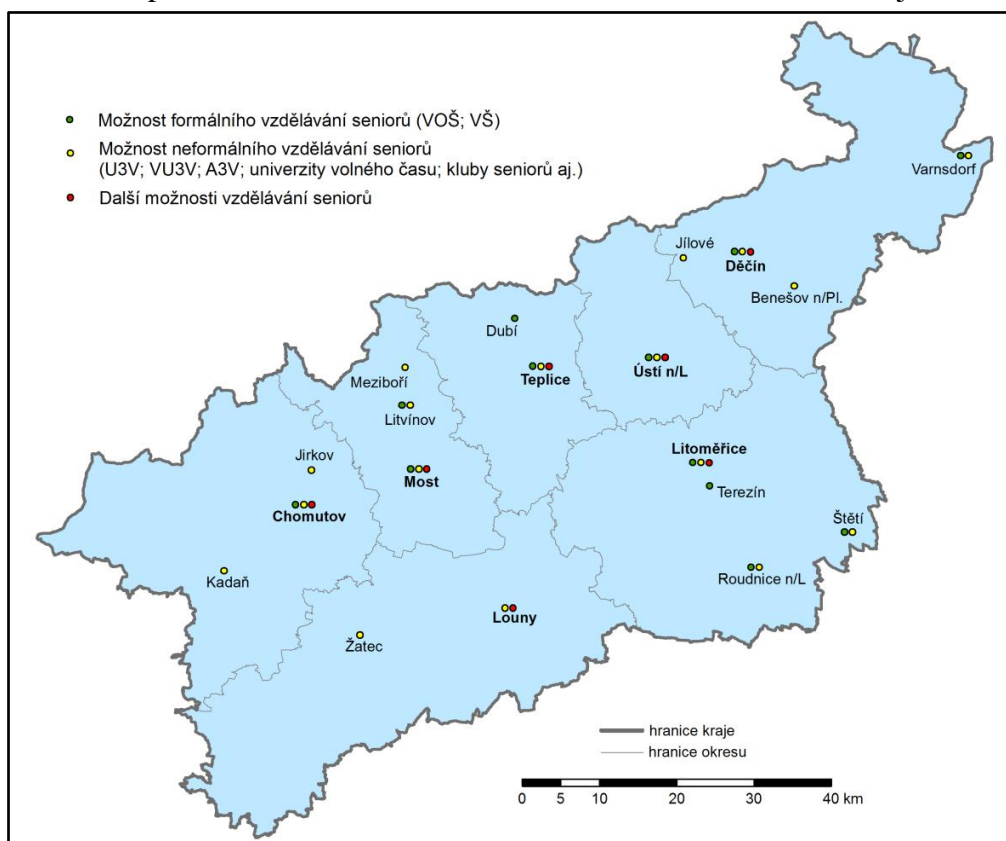
Při hledání odpovědi na výše uvedenou druhou výzkumnou otázku byl na základě dostupných zdrojů vytvořen velmi obsáhlý přehled konkrétních možností

²⁷⁸ ŠPATENKOVÁ, N. a L. SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015, s. 105-110. ISBN 978-80-247-5446-8.

²⁷⁹ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Veřejná databáze: Počet a věkové složení obyvatel k 31. 12. - územní srovnání* [online]. © 2017 [cit. 2017-12-07]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&z=T&f=TABULKA&katalog=30845&pvo=DEM01a&pvoch=3069&sp=A&skupId=606&filt r=G~F_M~F_Z~F_R~F_P~_S~_U~301_null_&pvoch=100&c=v3~2

vzdělávání seniorů, které jsou lokalizovány do měst Ústeckého kraje.²⁸⁰ Následně byla autorkou provedena generalizace, kdy byly nalezené možnosti vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji rozříděny do tří skupin: možnosti formálního vzdělávání seniorů (vyšší odborné školy a vysoké školy), možnosti neformálního vzdělávání seniorů (U3V, VU3V, A3V, univerzity volného času, kluby seniorů a ostatní možnosti institucionalizovaného vzdělávání seniorů) a další možnosti vzdělávání seniorů (převážně městská muzea a knihovny). Níže uvedená Mapa 3 tak pro větší přehlednost pracuje právě již pouze s oněmi třemi skupinami možností vzdělávání seniorů, kdy možnosti formálního vzdělávání jsou znázorněny zeleným bodem, možnosti neformálního vzdělávání jsou znázorněny žlutým a další možnosti vzdělávání seniorů červeným bodem.

Mapa 3: Přehled možností vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji

Vytvořila autorka na základě zdrojů²⁸¹

²⁸⁰ Všechny použité zdroje, na základě kterých byl vytvořen přehled a následné závěrečné zhodnocení konkrétních možností vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji, jsou uvedeny v kapitolách 3.1, 3.2 a 3.3 této bakalářské práce a v seznamu použitých zdrojů.

²⁸¹ Zdroj prostorových dat: ArcČR® 500; Zdroj atributových dat: Přehled možností vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji, který byl vyhotoven autorkou a je obsahem kapitol 3.1, 3.2 a 3.3 této bakalářské práce; Zobrazení: Albersovo

Níže uvedené řádky přináší odpověď na druhou výzkumnou otázku a za tímto účelem předkládají přehled konkrétních možností formálního, neformálního a dalšího vzdělávání, které byly autorkou v Ústeckém kraji nalezeny a shledány jakožto možnosti vzdělávání pro seniory. Přestože jsou formální možnosti vzdělávání ze strany seniorů navštěvovány jen velmi zřídka (viz výše), jedná se zcela nepochybně o dostupnou, byť méně využívanou, možnost a příležitost k jejich vzdělávání a proto byly pro úplnost do celkového přehledu rovněž zahrnuty. Předkládaný text je vhodným doplňkem výše předložené Mapy 3.

V okrese Děčín jsou seniorům z formálních možností vzdělávání dostupné VOŠ v Děčíně a Varnsdorfu a dále pobočka ČVUT rovněž v Děčíně. Z neformálních možností potom U3V při ČVUT v Děčíně, čtyři konzultační střediska VU3V, konkrétně v Benešově nad Ploučnicí, Děčíně, Jílovém a Varnsdorfu a dále tři instituce založené na bázi klubů pro seniory. Jedná se konkrétně o klub seniorů Zlatý podzim a Seniorský Klub dobré pohody v Děčíně a dále o Klub seniorů při TOS Varnsdorf a.s. Z dalších možností vzdělávání lze uvést děčínskou Městskou knihovnu.

Okres Ústí nad Labem nabízí seniorům z formálních možností vzdělávání na VOŠ v Ústí nad Labem nebo řadu studijních oborů na celkem 8 fakultách Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem. Neformální možnosti jsou zastoupeny U3V při UJEP a dále čtyřmi kluby seniorů v Ústí nad Labem - Městský klub pro seniory (nástupce dřívějšího klubu Elixír), Klub důchodců Loko Depa Ústí, Klub Seniorů Spolchemie a Senior klub při YMCA. Z dalších možností stojí za zmínku Severočeská vědecká knihovna a Muzeum města Ústí nad Labem.

V okrese Litoměřice lze z formálních možností vzdělávání uvést VOŠ ve Štětí, Roudnici nad Labem a Litoměřicích, pak také konzultační středisko Provozně ekonomické fakulty ČZU v Litoměřicích a Vysokou školu aplikované psychologie s. r. o v Terezíně. Z neformálních možností dále U3V při UJEP (pobočky v Roudnici nad Labem a Litoměřicích), konzultační střediska VU3V ve Štětí, Roudnici nad Labem a Litoměřicích nebo A3V při Střední a Mateřské škole o. p. s. v Litoměřicích. Přímo v Litoměřicích dále fungují dva kluby seniorů, konkrétně Klub seniorů při Svazu důchodců ČR a Spolek LiPen. Litoměřická Knihovna Karla Hynka Máchy a tamní Oblastní muzeum patří mezi další možnosti vzdělávání pro seniory v okrese Litoměřice.

Na území okresu Teplice působí z formálních možností vzdělávání VOŠ v Dubí u Teplic a Bankovní institut vysoká škola a.s. v Teplicích. Z neformálních možností mají místní senioři na výběr ze tří konzultačních středisek VU3V - dvě jsou v centru Teplic a jedno v místní části Řetenice, dvou institucí nabízejících seniorům zájmové vzdělávání - centrum pro seniory Kanape a společenský klub Zvonkohra a spol. s.r.o. v Teplicích. Svůj přínos v oblasti vzdělávání seniorů má také teplická soukromá Jazyková škola Houdek, mezi dalšími možnostmi lze potom uvést místní Regionální muzeum či Regionální knihovnu.

Bohatou nabídku možností ke vzdělávání mají také senioři v okrese Most, kde funguje hned několik formálních vzdělávacích institucí. Předně je zde VOŠ v Mostě, dále několik možností vysokoškolského studia, kdy vedle dnes již zrušené pobočky UJEP v Mostě působí v tomto regionu pracoviště VŠCHT v Litvínově a přímo v okresním městě funguje konzultační středisko Provozně ekonomické fakulty ČZU, pobočka VŠB a pobočka VŠFS. V oblasti neformálního vzdělávání fungují ve zmíněném okrese U3V při VŠFS v Mostě, konzultační středisko VU3V v Litvínově, Univerzita volného času zajišťovaná Městskou knihovnou Litvínov a dále čtyři kluby pro seniory - Klub seniorů v Meziboří, Klub seniorů v Mostě, Klub seniorů v Mostě č. 2 a klub SENSEN Městské knihovny Most. Do skupiny dalších možností vzdělávání seniorů je možné zařadit akce a expozice pořádané Oblastním muzeem a Městskou knihovnou v Mostě.

Několik možností ke vzdělávání mají senioři taktéž v okrese Chomutov, kdy z formálních možností je zde dostupná VOŠ v Chomutově, pobočka UJEP v Chomutově a v minulosti mělo svoje pracoviště v Chomutově také ČVUT. Neformální možnosti zastupují U3V při UJEP v Kadani, konzultační středisko VU3V v Chomutově, A3V pořádaná Střediskem knihovnických a kulturních služeb Chomutov a tři kluby pro seniory - Klub seniorů v Chomutově, Klub aktivního života organizovaný opět Střediskem knihovnických a kulturních služeb Chomutov a Klub aktivních seniorů Jirkov. Další možnost vzdělávání potom nabízí chomutovská knihovna.

Také okres Louny, poslední okres Ústeckého kraje, nabízí svým občanům v seniorském věku několik možností ke vzdělávání. Z těch neformálních je možné jmenovat U3V při pracovišti UJEP v Žatci, Klub seniorů v Lounech a dále projekt Třetí

věk pořádáný Městskou knihovnou v Lounech. Další možnosti jsou potom nabízeny například skrze zeměpisné přednášky organizované Městskou knihovnou v Lounech.

Odpověď na poslední výzkumnou otázku: „Jak hodnotí možnosti vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji sami senioři, kteří těchto možností aktivně využívají?“ byla získána syntézou odpovědí na otázky položené v rámci řízených rozhovorů, provedených s aktivními účastníky vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji.

Na základě pěti provedených rozhovorů je možné konstatovat, že dotázaní senioři navštěvují zejména neformální a další možnosti vzdělávání seniorů dostupné v Ústeckém kraji. Z konkrétních využívaných možností potom účastníci rozhovorů navštěvují například centrum pro seniory Kanape a klub pro seniory Zvonkohra v Teplicích, ústecký Městský klub pro seniory, děčínský Seniorský Klub dobré pohody a dále také programy a akce pořádané Muzeem města Ústí nad Labem, Severočeskou vědeckou knihovnou v Ústí nad Labem a knihovnami v Teplicích, Mostě a Děčíně. Dále lze konstatovat, že s obsáhlostí nabídky dostupných možností vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji jsou respondenti spokojeni.

Účastníci rozhovorů byli rovněž dotázáni na otázku motivace ke vzdělávání. Prakticky všichni zúčastnění k předmětnému tématu uvedli, že jejich hlavní motivací bylo poznání nových přátel, navštívení zajímavých míst, získání dalších zkušeností, rozvoj dosavadních znalostí nebo zbavení se pocitu osamění. Souhrnně je potom možné hlavní motivaci spatřovat ve snaze o smysluplné a aktivní využití volného času v seniorském věku.

Někteří z respondentů rovněž zmínili fakt, že očekávání, kvůli kterým se do vzdělávání zapojili, byla naplněna, třebaže před první návštěvou vzdělávací možnosti vlastně neměli reálnou představu o tom, co je čeká.

I přes pozitivní dojmy z dostupných vzdělávacích možností uvedli respondenti několik bariér, které v procesu vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji spatřují. Vedle objektivních překážek, jako například různá zdravotní omezení, finanční a časovou náročnost, nutnost dojíždění, nesplnění podmínek ke studiu či omezenou kapacitu některých vzdělávacích kurzů byly zmíněny také překážky subjektivního charakteru, které souvisejí s obavami z nového prostředí, neznámých situací či odmítavého postoje k přijímání nových výzev. Tyto subjektivní bariéry pramení pravděpodobně z vnitřní nedůvěry a patrně také nižší úrovně sebevědomí. Za nedostatečnou byla potom

nejedním účastníkem rozhovorů označena míra propagace možností vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji.

Na výše položenou výzkumnou otázku lze tedy odpovědět tak, že oslovení aktivní účastníci vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji jsou i přes drobné výhrady s dostupnými možnostmi spokojeni, připravovaný program kurzů a akcí hodnotí veskrze pozitivně a to nejen co do nabízeného množství, ale i kvality. Kromě nízké úrovně propagace nespatřují navíc v procesu vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji žádná výraznější negativa, někteří z oslovených by rovněž neváhali návštěvu některé z dostupných možností doporučit dalším seniorům.

ZÁVĚR

Na závěr této bakalářské práce nezbyvá než konstatovat, že všech stanovených cílů práce bylo dosaženo a také byly zodpovězeny všechny položené výzkumné otázky.

Předkládaná bakalářská práce tak přináší ucelený přehled k problematice vzdělávání seniorů a dále se blíže soustředí na otázku možností vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji.

Po úvodu, ve kterém jsou představeny cíle práce, použité metody, volba tématu bakalářské práce či výzkumné otázky následuje první kapitola, která mapuje současný stav vědění v oblasti vzdělávání seniorů a přináší tak přehled autorů a jejich děl, která se stala pro tvorbu bakalářské práce zásadní.

Teoretická část bakalářské práce je obsahem druhé hlavní kapitoly, která je tvořena čtyřmi dílčími kapitolami, jejichž náplní jsou vedle základních pojmů a historie vzdělávání seniorů také obecné možnosti vzdělávání seniorů, které jsou v České republice dostupné a tyto možnosti jsou následně komparovány s možnostmi vzdělávání seniorů v dalších zemích Evropy.

Třetí hlavní kapitola, jež představuje praktickou část bakalářské práce, je zaměřena na otázku možností vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji, přičemž obsahem jejích dílčích kapitol je značně rozsáhlý přehled formálních, neformálních a dalších možností vzdělávání seniorů dostupných na území Ústeckého kraje. Samotnému přehledu přitom předchází krátká kapitola charakterizující zkoumané území. Zmíněnou praktickou část práce dále doplňuje kapitola věnovaná rozhovorům, které byly vedeny se seniory aktivně využívajícími nabízené možnosti vzdělávání.

Poslední hlavní částí bakalářské práce je zhodnocení výsledků práce, které vedle závěrečného shrnutí zjištěných informací přináší odpovědi na stanovené výzkumné otázky.

Hlavní přínos této bakalářské práce lze spatřovat ve výše zmíněném vypracovaném přehledu možností vzdělávání seniorů dle jednotlivých okresů a měst Ústeckého kraje, který kromě prosté lokalizace obsahuje také charakteristiku a případné zhodnocení přínosu daných možností vzdělávání seniorů. Jmenovaný přehled lze zcela po právu označit za přínosný nejen v rámci této bakalářské práce, ale závěry z něj by mohly, vzhledem k minimální sebepropagaci některých možností vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji, sloužit v budoucnu i k dalším účelům (například k tvorbě

propagačních materiálů). S vysokou aktuálností problematiky vzdělávání seniorů lze navíc, zejména z důvodu demografického vývoje a s ním spojeným růstem počtu potenciálních zájemců o možnosti vzdělávání seniorů, počítat i v následujících letech, která do tohoto odvětví jistě přinesou nová témata a metody, jež se stanou výzvami pro ty, kteří se rozhodnou do procesu vzdělávání seniorů zapojit a zvýšit tak kvalitu svého života.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

ADAMEC, P. (Ed). *Současná role celoživotního učení v životě seniorů z multidisciplinární perspektivy: sborník příspěvků ke konferenci konané u příležitosti 25. výročí založení Univerzity třetího věku na Masarykově univerzitě dne 16. září 2015*. Brno: Masarykova univerzita, 2015. ISBN 978-80-210-7940-3.

BENEŠOVÁ, D. *Gerontagogika: vybrané kapitoly*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2014. ISBN 978-80-7452-039-6.

HAŠKOVCOVÁ, H. *Fenomén stáří*. 2. vyd. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. ISBN 978-80-87109-19-9.

HENDL, J. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-246-0030-7.

JEŘÁBEK, H. *Úvod do sociologického výzkumu*. Praha: Karolinum, 1992. ISBN 80-7066-662-5.

MÜHLPACHR, P. *Gerontopedagogika*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-5029-7.

PALÁN, Z. *Základy andragogiky*. Praha: Vysoká škola J.A. Komenského, 2003. ISBN 80-867-2303-8.

PETŘKOVÁ, A. a R. ČORNANIČOVÁ. *Gerontagogika: úvod do teorie a praxe edukace seniorů: studijní texty pro distanční studium*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN 80-244-0879-1.

PRŮCHA, J. a J. VETEŠKA. *Andragogický slovník*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3960-1.

RABUŠICOVÁ, M. a L. RABUŠIC (Eds.). *Učíme se po celý život?: O vzdělávání dospělých v České republice*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4779-2.

ŠAUEROVÁ, M. a K. M. VADÍKOVÁ (Eds.) a kol. *Specifika edukace seniorů: úvod do studia vzdělávání a učení se dospělých*. Praha: Vysoká škola tělesné výchovy a sportu Palestra, 2013. ISBN 978-80-87723-09-8.

ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.

ŠPATENKOVÁ, N. a L. SMÉKALOVÁ. *Edukace seniorů: geragogika a gerontodidaktika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-5446-8.

ŠVARŤÍČEK, R., K. ŠEĎOVÁ a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

VETEŠKA, J. *Přehled andragogiky: úvod do studia vzdělávání a učení se dospělých*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1026-9.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

ČORNANIČOVÁ, R. *Edukácia seniorov: vznik, rozvoj, podnety pre geragogiku*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1998. ISBN 80-223-1206-1.

Seznam použitých internetových zdrojů

A3VBRNO. *Akademie třetího věku v Brně: Základní informace* [online]. © 2014-2017 [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: <http://www.a3vbrno.cz/>

A3VK. *Akademie třetího věku Kopřivnice* [online]. [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: <http://www.kdk.cz/a3vk/>

AKTIVNÍSTÁŘÍ.EU. *Centrum celoživotního vzdělávání (CCV)* [online]. © 2012 [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: <http://www.aktivnistari.eu/56-centrum-celozivotniho-vzdelavani-ccv>

ASOCIACE UNIVERZIT TŘETÍHO VĚKU. *Členové* [online]. [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <http://www.au3v.org/home/clenove>

ASOCIACE UNIVERZIT TŘETÍHO VĚKU. *Dlouhodobý záměr AU3V ČR 2016-2020* [online]. © 29. 1. 2016 [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: <http://docs.google.com/viewer?a=v&pid=sites&srcid=ZGVmYXVsdGRvbWFPbnxhdTN2b3JnfGd4OmYzYTlmODY4Njk2MTBkOA>

ASOCIACE UNIVERZIT TŘETÍHO VĚKU. *Poslání a vize* [online]. [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: <http://www.au3v.org/home/podani-a-vize/poslani>

ASUTV.SK. *Asociácia univerzít tretieho veku na Slovenku: Členovia* [online]. [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <http://asutv.sk/clenovia/>

ATLAS ŠKOLSTVÍ. *Seznam středních škol v ČR* [online]. © 2012-2017 [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <http://www.atlasskolstvi.cz/stredni-skoly?studyform=4>

ATLAS ŠKOLSTVÍ. *Seznam vyšších odborných škol v Ústeckém kraji* [online]. © 2012-2017 [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <http://www.atlasskolstvi.cz/vyssi-odborne-skoly?region=ustecky-kraj>

BENÁČOVÁ, H. a M. VALENTA. *Možnosti informatické výuky seniorů v ČR a EU. Systémová integrace 04/2009* [online]. © 2009 [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <http://www.cssi.cz/cssi/system/files/all/Obenca.pdf>

BILDUNGSFORUM.AT. *Seminare und Kurse* [online]. © 2011 [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <http://www.bildungsforum.at/>

BIVŠ. *Bankovní institut vysoká škola, a.s. - regionální pracoviště Teplice* [online]. [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <http://www.teplice.cz/bankovni-institut-vysoka-skola-a-s-regionalni-pracoviste-teplice/os-1352>

CENTRUM SOCIÁLNÍCH SLUŽEB DĚČÍN. *Klub seniorů „Zlatý podzim“* [online]. [cit. 2017-12-20]. Dostupné z: <http://www.cssdecin.cz/index.php/klub-senior-zlaty-podzim>

ČESKÁ ALZHEIMEROVSKÁ SPOLEČNOST. *Rozhlasová akademie třetího věku* [online]. © 2015 [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: <http://www.alzheimer.cz/databaze-sluzeb/812-rozhlasova-akademie-tretiho-veku/>

ČESKÝ ROZHLAS. *iRadio: Audioarchiv Rozhlasové akademie třetího věku* [online]. © 1999-2015 [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: [http://hledani.rozhlas.cz/iRadio/?stanice\[\]=%C4%8CRo+Dvojka&porad\[\]=Rozhlasov%C3%A1+akademie+t%C5%99et%C3%ADho+v%C4%9Bku&zobrazNevysilane=0](http://hledani.rozhlas.cz/iRadio/?stanice[]=%C4%8CRo+Dvojka&porad[]=Rozhlasov%C3%A1+akademie+t%C5%99et%C3%ADho+v%C4%9Bku&zobrazNevysilane=0)

ČESKÝ ROZHLAS. *Rozhlasová akademie třetího věku* [online]. © 1999-2017 [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/dvojka/porady_nevysilane/_porad/460

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Demografická příručka 2016: Území a obyvatelstvo: Rozloha území, počet obyvatel, hustota obyvatelstva a počet obcí podle krajů a okresů k 1. 1. 2016* [online]. © 24. 11. 2017 [cit. 2017-12-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/45948568/130055170101.pdf/f6a2849d-8915-49d6-814b-ce161482acb1?version=1.0>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Index stáří v roce 2005* [online]. © 13. 5. 2009 [cit. 2017-12-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xl/030703104>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Počet obyvatel v obcích k 1.1.2017* [online]. © 28. 4. 2017 [cit. 2017-12-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/45964084/1300721701.pdf/d9337f5b-a803-492e-acad-6311764fc8b4?version=1.0>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Senioři v krajích: Senioři v Ústeckém kraji 2015* [online]. © 2015 [cit. 2017-11-17]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20540365/33014315u.pdf/19522d30-48f6-4315-a7a8-7ede8073cc90?version=1.7>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Střední délka života se zvyšuje* [online]. © 26. 6. 2015 [cit. 2017-12-07]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xj/stredni-delka-zivota-se-zvysuje>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Veřejná databáze: Naděje dožití a pravděpodobnost úmrtí* [online]. © 2017 [cit. 2017-12-07]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&z=T&f=TABULKA&sp=A&skupId=1289&filtr=G~F_M~F_Z~F_R~F_P~_S~_U~301_null_&katalog=30845&pvo=DEMD002KR&c=v3~8

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Veřejná databáze: Počet a věkové složení obyvatel k 31. 12. - územní srovnání* [online]. © 2017 [cit. 2017-12-07]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&z=T&f=TABULKA&katalog=30845&pvo=DEM01a&pvoch=3069&sp=A&skupId=606&filtr=G~F_M~F_Z~F_R~F_P~_S~_U~301_null_&pvoc=100&c=v3~2

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Veřejná databáze: Počet a věkové složení obyvatel k 31. 12. v Ústeckém kraji* [online]. © 2017 [cit. 2017-10-22]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&z=T&f=TABULKA&katalog=30845&pvo=DEM02&str=v67&c=v3~3__R_P2016&u=v67__VUZEMI__100__3069#w=

ČTK. *Sledováním médií stráví lidé průměrně osm hodin denně* [online]. © 7. 6. 2015 [cit. 2017-12-11]. Dostupné z: <https://www.denik.cz/ekonomika/sledovanim-medii-stravi-lide-prumerne-osm-hodin-denne-20150607.html>

ČVUT. *Pracoviště Děčín* [online]. [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <https://cvutdecin.cz/>

ČVUT. *Univerzita třetího věku: Nabídka pro seniory, kteří chtějí být aktivní.* [online]. [cit. 2017-12-10]. Dostupné z: <https://cvutdecin.cz/u3v.html>

ČZU. *E-SENIOR: Portál vzdělávání seniorů* [online]. [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: <https://e-senior.czu.cz/course/index.php?categoryid=3>

ČZU. *E-SENIOR: Portál vzdělávání seniorů: přehled virtuálních kurzů* [online]. [cit. 2017-11-15]. Dostupné z: <https://e-senior.czu.cz/course/view.php?id=12>

ČZU. *E-SENIOR: Portál vzdělávání seniorů: seznam konzultačních středisek* [online]. [cit. 2017-11-15]. Dostupné z: <https://e-senior.czu.cz/course/view.php?id=5>

ČZU. *Provozně ekonomické fakulta: Konzultační střediska* [online]. © 2016 [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <https://www.pef.czu.cz/cs/r-7008-studium/r-7022-konzultacni-strediska>

ČZU. *U3V, VU3V* [online]. © 2016 [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: <https://www.pef.czu.cz/cs/r-7008-studium/r-7023-u3v-vu3v>

DĚDEK, O. *Zpráva o stárnutí evropské populace* [online]. © 27. 5. 2015 [cit. 2017-09-09]. Dostupné z: <http://www.zavedenieura.cz/cs/narodni-koordinacni-skupina/tiskove-centrum/aktuality/2015/zprava-o-starnuti-evropske-populace-2441>

DOLEJŠ, J. *O činnosti klubu seniorů při a.s. TOS Varnsdorf* [online]. Firemní noviny HORIZONT. č. 10/2010. [cit. 2017-12-20]. Dostupné z: <http://www.tosvarnsdorf.cz/cz/o-spolecnosti/historie/firemni-noviny/archiv-cisel-horizont/rocnik-2010/cislo-10/o-cinnosti-klubu-senioru-pri-tos-varnsdorf.html>

EUROSTAT. *Population structure and ageing: Statistics explained* [online]. © 31. 10. 2017 [cit. 2017-11-17]. Available from: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Population_structure_and_ageing

FF UK. *Univerzita třetího věku* [online]. © 2017 [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: <http://www.ff.cuni.cz/studium/dalsi-vzdelavani/univerzita-tretiho-veku/>

FOUKAL, J. *Na ČVUT v Chomutově se nedaří nalákat studenty* [online]. © 30. 1. 2015 [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: http://chomutovsky.denik.cz/zpravy_region/na-cvut-v-chomutove-se-nedari-nalakat-studenty-20150130.html

HAUPTVOGELOVÁ, G. *Ústí nad Labem bude mít od příštího roku vlastní klub seniorů* [online]. © 16. 6. 2015 [cit. 2017-12-20]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/sever/informacezeseveru/_zprava/usti-nad-labem-bude-mit-od-pristiho-roku-vlastni-klub-senioru--1502273

HOMÉRLIVE.CZ. *Senioři v Meziboří se nenudí* [online]. © 10. 2. 2017 [cit. 2017-12-21]. Dostupné z: http://www.homerlive.cz/seniori-v-mezibori-se-nenudi/?upm_export=print

HOMÉRLIVE.CZ. *Studenti Univerzity volného času slavnostně ukončili semestr* [online]. © 18. 12. 2017 [cit. 2017-12-19]. Dostupné z: <http://www.homerlive.cz/studenti-univerzity-volneho-casu-slavnostne-ukoncili-semestr/>

JANATOVÁ, H. a E. ULIČNÁ. *Zdravé stárnutí I.,II. - aktivizace seniorů v regionech* [online]. © 17. 8. 2011 [cit. 2017-09-09]. Dostupné z: <http://www.szu.cz/tema/podpora-zdravi/zdrave-starnuti-i-ii-aktivizace-senioru-v-regionech>

KING SIGIMUND UNIVERSITY. *About the University* [online]. [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <http://www.uni-zsigmond.hu/>

KLUB SENIORŮ V LOUNECH. *O nás* [online]. © 2017 [cit. 2017-12-21]. Dostupné z: <http://www.lclubsenior.estranky.cz/clanky/o-nas/>

KLUB SENIORŮ V MOSTĚ Č. 2. *Pravidelné akce Mosteckého klubu seniorů* [online]. © 2017 [cit. 2017-12-21]. Dostupné z: <http://www.klub-senioru-2.estranky.cz/clanky/pravidelne-akce-mosteckeho-klubu-senioru/>

KNIHOVNA KARLA HYNKA MÁCHY V LITOMĚŘICÍCH. *Program: Přednáška Zmizelé Sudety a vernisáž výstavy* [online]. [cit. 2017-12-11]. Dostupné z: <https://www.knihovnalitomerice.cz/program/p%C5%99edn%C3%A1%C5%A1ka-zmizel%C3%A9-sudety-a-vernisa%C5%BE-v%C3%BDstavy/>

KNIHOVNA KARLA HYNKA MÁCHY V LITOMĚŘICÍCH. *Program: Strach z osamění a opuštění* [online]. [cit. 2017-12-11]. Dostupné z: <https://www.knihovnalitomerice.cz/program/strach-z-osam%C4%9Bn%C3%AD-a-opu%C5%A1t%C4%9Bn%C3%AD/>

KNIHOVNA LIBEREC. *VU3V* [online]. [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: <http://www.kvkli.cz/sluzby/vzdelavaci-a-kulturni/virtualni-univerzita-3-veku.html>

KOMUNITNÍ PLÁNOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB LITOMĚŘICE. *Klub seniorů* [online]. © 2017 [cit. 2017-12-20]. Dostupné z: <http://komplanlitomerice.cz/article/klub-senioru/59/10/0>

KOMUNITNÍ PLÁNOVÁNÍ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB LITOMĚŘICE. *Spolek LiPen* [online]. © 2017 [cit. 2017-12-20]. Dostupné z: <http://komplanlitomerice.cz/article/spolek-lipen/60/16/0>

KUNC, T. *Téměř 90 % seniorů je připojeno k internetu* [online]. © 24. 12. 2016 [cit. 2017-12-11]. Dostupné z: <http://www.tretivek.cz/201612/temer-90-senioru-je-pripojeno-k-internetu/>

MĚSTSKÁ KNIHOVNA DĚČÍN. *Po stopách předků: tvorba rodokmenu* [online]. © 25. 9. 2017 [cit. 2017-12-11]. Dostupné z: http://www.dcknihovna.cz/ud%C3%A1lost/po-stopach-predku-tvorba-rodokmenu/?instance_id=4433

MĚSTSKÁ KNIHOVNA LITVÍNOV. *Aktuální akce* [online]. © 19. 12. 2017 [cit. 2017-12-19]. Dostupné z: <https://www.knihovna-litvinov.cz/akce>

MĚSTSKÁ KNIHOVNA LOUNY. *Archiv akcí: Národní parky západu USA* [online]. [cit. 2017-12-11]. Dostupné z: <http://www.mkl.cz/archiv-akci/2017/duben/narodni-parky-zapadu-usa>

MĚSTSKÁ KNIHOVNA LOUNY. *Archiv akcí: Srí Lanka* [online]. [cit. 2017-12-11]. Dostupné z: <http://www.mkl.cz/archiv-akci/2017/kveten/sri-lanka>

MĚSTSKÁ KNIHOVNA LOUNY. *Třetí věk: O projektu* [online]. [cit. 2017-12-21]. Dostupné z: <http://tretivek.mkl.cz/treti-vek/o-projektu>

MĚSTSKÁ KNIHOVNA MOST. *Aktuální přehled akcí* [online]. [cit. 2017-12-11]. Dostupné z: <http://www.knihovnamost.cz/aktualni-prehled-akci>

MĚSTSKÁ KNIHOVNA MOST. *Klub SENSEN MKM: Letošní kurzy* [online]. [cit. 2017-12-21]. Dostupné z: <http://www.knihovnamost.cz/text/letosni-kurzy>

MĚSTSKÁ KNIHOVNA TIŠNOV. *Univerzita volného času* [online]. © 2017 [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: <http://www.mktisnov.cz/univerzita-volneho-casu/>

MF DNES. *Senioři převzali diplomy za studium na Univerzitě třetího věku* [online]. © 25. 6. 2015 [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: https://plzen.idnes.cz/senior-univerzita-tretiho-veku-studium-fdn-/plzen-zpravy.aspx?c=A150625_091309_plzen-zpravy_pp

MINKOVÁ, K. *Senioři ze Spolku LiPen pokřtili svou první knihu* [online]. © 18. 12. 2015 [cit. 2017-12-20]. Dostupné z: https://litomericky.denik.cz/zpravy_region/seniori-ze-spolku-lipen-pokrtili-svou-prvni-knihu-20151218.html

MPSV ČR. *Oficiální stránky: Madridský mezinárodní akční plán pro problematiku stárnutí z roku 2002* [online]. [cit. 2017-09-09]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/1205/madrid.pdf>

MPSV ČR. *Oficiální stránky: Senioři a politika stárnutí* [online]. © 26. 10. 2017 [cit. 2017-09-09]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/2856>

MŠMT ČR. *Rejstřík škol a školských zařízení* [online]. © 2013-2017 [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <https://profa.uiv.cz/rejskol/>

MUZEUM HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY. *Akademie volného času* [online]. © 2017 [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: <http://www.muzeumprahy.cz/akademie-volneho-casu/>

MUZEUM MĚSTA ÚSTÍ NAD LABEM. *Program prosinec 2017* [online]. [cit. 2017-12-11]. Dostupné z: <http://www.muzeumusti.cz/kalendar-akci.aspx>

OBEC BRAŇANY. *Klub důchodců Braňany* [online]. © 2017 [cit. 2017-12-21]. Dostupné z: <http://www.branany.cz/spolky-sdruzeni/klub-duchodcu-branany/>

OBLASTNÍ MUZEUM V LITOMĚŘICÍCH. *Ebru – tajemná technika Dálného východu* [online]. © 25. 9. 2017 [cit. 2017-12-11]. Dostupné z: http://www.muzeumlitomerice.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=200065&id=1414

OBLASTNÍ MUZEUM V MOSTĚ. *Století Číny* [online]. © 2017 [cit. 2017-12-11]. Dostupné z: <https://www.muzeummost.cz/cz/vystavy-akce/stoleti-ciny>

OFICIÁLNÍ STRÁNKY MĚSTA JIRKOV. *Klub aktivních seniorů* [online]. © 2017 [cit. 2017-12-21]. Dostupné z: <http://www.jirkov.cz/socialni-sluzby-/seniori-osoby-zdravotne-znevychodneme/klub-aktivnich-senioru/>

OFICIÁLNÍ WEB MĚSTA MOST. *Klub seniorů v Mostě* [online]. [cit. 2017-12-21]. Dostupné z: <http://www.mesto-most.cz/vice-informaci-klub-senioru/ds-3847/p1=24853>

PALÁN, Z. *Andragogický slovník: Formální vzdělávání* [online]. [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <http://www.andromedia.cz/andragogicky-slovník/formalni-vzdelavani>

PALÁN, Z. *Andragogický slovník: Vzdělávání seniorů* [online]. [cit. 2017-11-17]. Dostupné z: <http://www.andromedia.cz/andragogicky-slovník/vzdelavani-senioru>

REGIONÁLNÍ KNIHOVNA TEPLICE. *Největší tajemství třetí říše* [online]. © 2001-2017 [cit. 2017-12-11]. Dostupné z: <http://www.knihovna-teplice.cz/akce/besedy/nejvetsti-tajemstvi-treti-rise/>

REGIONÁLNÍ MUZEUM V TEPLICÍCH. *Přednáška k výstavě „HORNÍ MĚSTA KRUŠNÝCH HOR“* [online]. [cit. 2017-12-11]. Dostupné z: <http://www.muzeum-teplice.cz/doprovodne-akce/919.prednaska-k-vystave-horni-mesta-krusnych-hor/>

SENIOR KLUB BÍLINA. *Senior klub Bílina* [online]. © 2017 [cit. 2017-12-21]. Dostupné z: <http://www.seniorklubbilina.estranky.cz/>

SENIOR TEPLICE. *Centrum Kanape* [online]. © 2007-2017 [cit. 2017-12-21]. Dostupné z: <http://www.senior-teplice.cz/kanape>

SENIOR TEPLICE. *Centrum Kanape: Fotogalerie* [online]. © 2007-2017 [cit. 2017-12-21]. Dostupné z: <http://www.senior-teplice.cz/fotogalerie>

SENIOR.SK. *Představujeme Jednotu důchodců* [online]. © 27. 2. 2006 [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <http://www.senior.sk/view.php?cislocclanku=2006022711>

SENIORSKÝ KLUB DOBRÉ POHODY. *Aktuality* [online]. [cit. 2017-12-20]. Dostupné z: <http://seniorsky-klub-dobre-pohody.webnode.cz/aktuality/>

SENIORSKÝ KLUB DOBRÉ POHODY. *Úvod* [online]. [cit. 2017-12-20]. Dostupné z: <http://seniorsky-klub-dobre-pohody.webnode.cz>

SOCIÁLNÍ SLUŽBY CHOMUTOV. *Klub seniorů* [online]. © 2017 [cit. 2017-12-21]. Dostupné z: <http://www.soschomutov.cz/klub-senioru/>

SPOLEČENSKÝ KLUB ZVONKOHRA A SPOL. *O klubu* [online]. [cit. 2017-12-21]. Dostupné z: <http://kss-zvonkohra.sensen.cz/o-klubu/>

SPOLEČENSKÝ KLUB ZVONKOHRA A SPOL. *Pozvánka na květen 2017* [online]. [cit. 2017-12-21]. Dostupné z: <http://kss-zvonkohra.sensen.cz/aktuality/2016/pozvanka-na-kveten-2017/>

SPOLEČENSKÝ KLUB ZVONKOHRA A SPOL. *Pozvánka na listopad 2017* [online]. [cit. 2017-12-21]. Dostupné z: <http://kss-zvonkohra.sensen.cz/aktuality/2016/pozvanka-na-listopad-2017/>

STATUTÁRNÍ MĚSTO ÚSTÍ NAD LABEM. *Rada seniorů* [online]. [cit. 2017-12-20]. Dostupné z: <http://www.usti-nad-labem.cz/cz/uredni-portal/obcan/socialni-oblast/rada-senioru.html>

STŘEDISKO KNIHOVNICKÝCH A KULTURNÍCH SLUŽEB CHOMUTOV. *Akademie 3. věku: Základní informace* [online]. [cit. 2017-12-19]. Dostupné z: <https://www.skks.cz/vzdelavani/akademie-3-veku>

STŘEDISKO KNIHOVNICKÝCH A KULTURNÍCH SLUŽEB CHOMUTOV. *Klub aktivního života* [online]. [cit. 2017-12-21]. Dostupné z: <https://www.skks.cz/vzdelavani/klub-aktivniho-zivota>

STŘEDISKO KNIHOVNICKÝCH A KULTURNÍCH SLUŽEB CHOMUTOV. *Povídání o bylinkách* [online]. © 2015 [cit. 2017-12-11]. Dostupné z: <https://www.skks.cz/kultura/kulturni-akce/icalrepeat.detail/2017/12/06/310/-/povidani-o-bylinkach>

STŘEDNÍ ŠKOLA A MATEŘSKÁ ŠKOLA O. P. S. LITOMĚŘICE. *Akademie třetího věku* [online]. © 15. 6. 2015 [cit. 2017-12-19]. Dostupné z: <http://ssamsltm.cz/index.php?type=Post&id=504&ids=495>

SVKUL. *Seminář trénování paměti* [online]. © 2017 [cit. 2017-12-11]. Dostupné z: <http://www.svkul.cz/detail-akce/seminar-trenovani-pameti-13/>

SVKUL. *Senioři píší Wikipedii III* [online]. © 2017 [cit. 2017-12-11]. Dostupné z: <http://www.svkul.cz/detail-akce/seniori-pisi-wikipedii-ii/>

SVKUL. *Symboly a svátky křesťanského roku II.* [online]. © 2017 [cit. 2017-12-11]. Dostupné z: <http://www.svkul.cz/detail-akce/symboly-a-svatky-krestanskeho-roku-ii/>

SVKUL. *Tvořivá dílna ve Vědecké půjčovně* [online]. © 2017 [cit. 2017-12-11]. Dostupné z: <http://www.svkul.cz/detail-akce/tvoriva-dilna-ve-vedecke-pujcovne/>

ŠUJAN, K. *Senioři se hromadně hlásí do klubů a svazů* [online]. © 26. 2. 2016 [cit. 2017-12-20]. Dostupné z: https://ustecky.denik.cz/zpravy_region/seniori-se-hromadne-hlasi-do-klubu-a-svazu-20160226.html

ŠUJAN, K. *Senioři v Ústí si dají sraz v domě kultury* [online]. © 6. 1. 2016 [cit. 2017-12-20]. Dostupné z: https://ustecky.denik.cz/zpravy_region/seniori-v-usti-si-nove-daji-sraz-v-dome-kultury-20160106.html

TOMČÍKOVÁ, L. *Dotace na seniory* [online]. © 2017 [cit. 2017-09-09]. Dostupné z: <http://www.dotacni.info/tag/dotace-na-seniory/>

U3V.ORG.UK. *Find a U3V* [online]. © 2000-2015 [cit. 2017-09-10]. Available from: <https://www.u3a.org.uk/find-a-u3a/map-of-all-uk-u3as;>
https://maps.esp.tl/maps/_New-Map-of-UK-U3As/pages/map.jsp?geoMapId=89689&TENANT_ID=125703

UJEP. *Fakulta životního prostředí: Detašované pracoviště Most* [online]. [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <http://fzp.ujep.cz/most.php>

UJEP. *O nás: historie* [online]. [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <https://www.ujep.cz/cs/historie>

UJEP. *U3V 2017–2019: Nabídka kurzů pro dvouletý cyklus kurzů 2017 – 2019 Univerzity třetího věku UJEP Ústí nad Labem* [online]. © 22. 8. 2017 [cit. 2017-12-10]. Dostupné z: <https://www.ujep.cz/cs/u3v-2017-2019>

UJEP. *Univerzita třetího věku* [online]. [cit. 2017-09-11]. Dostupné z: <https://www.ujep.cz/cs/univerzita-tretiho-veku>

UJEP. *Univerzita třetího věku: Osvědčení o absolvování U3V* [online]. [cit. 2017-12-10]. Dostupné z: <https://www.ujep.cz/cs/osvedceni-a-potvrzeni>

UTB. *Univerzita třetího věku* [online]. © 2000-2017 [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: <http://www.utb.cz/chci-studovat/univerzita-tretiho-veku?lang=1>

VAVŘÍN, P. *Vzdělávání pro seniory v České republice*. [online]. [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14187/Vzdelavani_pro_seniory_U3V_EY2012.ppt

VŠAPS. *Vysoká škola aplikované psychologie: informace o studiu* [online]. © 2011-2017 [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <http://www.vsaps.cz/>

VŠB. *Hornicko-geologická fakulta: Nabídka studijních oborů v Mostě* [online]. © 2017 [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <https://www.hgf.vsb.cz/cs/studium-vyuka/studijni-obory-most/>

VŠFS. *Univerzita 3. věku: Studijní středisko Most* [online]. [cit. 2017-12-10]. Dostupné z: <http://www.vsfs.cz/?id=2557-univerzita-3.-veku>

VŠFS. *Vysoká škola finanční a správní: Studijní středisko Most - nabídka oborů* [online]. [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <http://www.vsfs.cz/?id=2557-univerzita-3.-veku>

VŠCHT. *Studuj v Litvínově: Obory studia* [online]. [cit. 2017-09-10]. Dostupné z: <http://studuj-v-litvinove.vscht.cz/vyber-si-obor/unicre/bakalarske>

VZDĚLÁVACÍ INSTITUT STŘEDOČESKÉHO KRAJE. *A3V* [online]. [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: <http://www.visk.cz/a3v-akademie-tretiho-veku>

WORLDU3V.ORG. *A University of the Third Age in Warsaw, Poland* [online]. © 5/2003 [cit. 2017-09-10]. Available from: <http://www.worldu3a.org/resources/u3a-poland.htm>

YMCA. *Senior klub* [online]. [cit. 2017-12-20]. Dostupné z: <http://usti.ymca.cz/verejnost/seniorklub/>

Seznam ostatních zdrojů

Geografická databáze České republiky ArcČR 500[®]

Fotografie a propagační leták ze soukromého archivu autorky

SEZNAM ZKRATEK

A3V	–	Akademie třetího věku
BIVŠ	–	Bankovní institut vysoká škola
ČSÚ	–	Český statistický úřad
ČVUT	–	České vysoké učení technické
ČZU	–	Česká zemědělská univerzita
FF UK	–	Filozofická fakulta Univerzity Karlovy
MKM	–	Městská knihovna Most
SENSEN	–	Senzační senioři
SVKUL	–	Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem
U3V	–	Univerzita třetího věku
UJEP	–	Univerzita Jana Evangelisty Purkyně
UTB	–	Univerzita Tomáše Bati
VOŠ	–	Vyšší odborná škola
VŠAPS	–	Vysoká škola aplikované psychologie
VŠB	–	Vysoká škola báňská
VŠFS	–	Vysoká škola finanční a správní
VŠCHT	–	Vysoká škola chemicko-technologická
VU3V	–	Virtuální univerzita třetího věku

SEZNAM MAP, TABULEK A GRAFŮ

Seznam map

Mapa 1: Průměrný věk obyvatel v krajích České republiky (k 31. 12. 2016)	42
Mapa 2: Podíl obyvatel ve věku 65 a více let na celkovém počtu obyvatel kraje a index stáří v krajích České republiky (k 31. 12. 2016)	43
Mapa 3: Přehled možností vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji	74

Seznam tabulek

Tabulka 1: Věková struktura obyvatelstva Ústeckého kraje (k 31. 12. daného roku)	41
Tabulka 2: Naděje dožití v krajích České republiky pro osoby, kterým bylo 65 let v období 1. 1. 2015 - 31. 12. 2016	45

Seznam grafů

Graf 1: Vývoj průměrného věku obyvatelstva Ústeckého kraje (období 2007 - 2016)	42
---	----

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - Fotodokumentace pořízená na vzdělávací exkurzi U3V při UJEP	I
Příloha B - Propagační leták SVKUL na kurz Senioři píší Wikipedii III.....	I
Příloha C - Fotodokumentace rozhovoru s paní Helenou T.	II
Příloha D - Fotodokumentace rozhovoru s paní Olgou S.	II
Příloha E - Shrnující protokol rozhovoru s paní Helenou T.	III
Příloha F - Shrnující protokol rozhovoru s paní Marií M.	VI
Příloha G - Shrnující protokol rozhovoru s paní Olgou S.	IX
Příloha H - Shrnující protokol rozhovoru s paní Miroslavou K.	XI
Příloha I - Shrnující protokol rozhovoru s paní Martou H.	XIII

Příloha A - Fotodokumentace pořízená na vzdělávací exkurzi U3V při UJEP

Zdroj²⁸²

Příloha B - Propagační leták SVKUL na kurz Senioři píší Wikipedii III

SEVEROČESKÁ
VĚDECKÁ
KNIHOVNA
ÚSTÍ NAD LABEM

Kurz je
zdarma

Senioři píší Wikipedii III

Jste aktivní senior či seniorka a chcete smysluplně využít své znalosti a vědomosti? V tom případě neváhejte a přihlašte se na kurz editování Wikipedie!

Začínáme v úterý 7. 11. od 14.00 hod.
v počítačové učebně v budově knihovny v ul. Velká Hradební 45.
(pokračujeme 14., 21., 28. listopadu a 5. a 12. prosince)

Informace a přihlášky: Václav Školoud, 725 048 773, kurzy@svkul.cz
(od účastníků kurzu se vyžaduje základní počítačová gramotnost)

Zdroj²⁸³

²⁸² Fotografie byla pořízena autorkou v dubnu roku 2016.

²⁸³ Propagační leták byl distribuován v prostorech vědecké části SVKUL v září roku 2017.

Příloha C - Fotodokumentace rozhovoru s paní Helenou T.

Zdroj²⁸⁴

Příloha D - Fotodokumentace rozhovoru s paní Olgou S.

Zdroj²⁸⁵

²⁸⁴ Fotografie byla pořízena autorkou v říjnu roku 2017.

²⁸⁵ Fotografie byla pořízena autorkou v listopadu roku 2017.

Příloha E - Shrnující protokol rozhovoru s paní Helenou T.

1. Můžete na úvod prozradit něco málo o Vaší osobě?

Jmenuji se Helena T., je mi 71 let, jsem již 8 let vdova a žiji v Krupce nedaleko města Teplice. Mám dceru, dva syny a dohromady pět vnoučat. Vyučila jsem se jako číšnice na učilišti v Brně a po většinu života jsem jako číšnice pracovala.

2. Protože se rozhovor týká oblasti vzdělávání seniorů, můžete prosím prozradit, kterých možností vzdělávání seniorů sama využíváte?

Několik let jezdím do centra pro seniory, které se jmenuje „Kanape“. Centrum se nachází nedaleko centra Teplic. Jsou tam pravidelně pořádány přednášky, výlety a jazykové kurzy. Jednou týdně chodím společně s dalšími důchodci z klubu cvičit. Docela často jezdíme s klubem na výlety. V létě jsme byli na několika výletech po okolí a také v zahraničí. V centru nás taky někdy upozorní na přednášku v teplické knihovně, kam občas také zajdu, a taky na akce knihovny v Ústí nad Labem. Do ústecké knihovny chodím jen občas a to většinou, když jsem u dcery. Sama do ústecké knihovny moc nejezdím. Také jsem se účastnila kurzu výuky na počítačích, který byl pro seniory pořádán teplickým klubem pro seniory „Zvonkohra“. Na kurzu jsme se učili nejdřív úplně základy jako co je to myš a klávesnice, jak se počítač zapíná a jak se do něj máme přihlásit. Nakonec jsme zvládali i práci na internetu nebo jednoduchou úpravu fotek. Byla jsem na sebe pyšná, že jsem práci na počítači zvládla. Dříve jsem považovala počítač za něco zbytečného. Něco, na čem hrají moje vnoučata hry, ale nikdy mě nenapadlo, že budu někdy na počítači sama pracovat.

3. Co vnímáte na Vámi zvolené možnosti vzdělávání pozitivně a co naopak negativně?

Dobré je, že se dostanu mezi lidi a na místa, kam bych třeba sama nejela a navíc je všechno organizováno a tak nemusím řešit dopravu nebo ubytování. Finančně to navíc vyjde levněji, než kdybych na stejná místa jela sama nebo bych otravovala děti, aby mě tam zavezly. Také jsem tam potkala nové kamarádky. Dobré také je, že když mi třeba není dobře, tak do centra nemusím jet. Kamarádka začala chodit na univerzitu třetího věku do Ústí nad Labem, ale potom onemocněla a nemohla tam chodit. Nebyla proto na několika přednáškách a musela studia zanechat. V tom je centrum pro seniory určitě lepší - je to dobrovolné. Přednášky jsou často udělané tak, aby nám předali informace přímo z praxe. Měli jsme tam třeba pána od hasičů, který mluvil o bezpečnosti při používání domácích spotřebičů. Asi jedinou negativní věcí bylo, když jsem chtěla začít chodit na kurz německého jazyka pro pokročilé a ten kurz byl už plný. Volno měli na angličtině a němčině pro začátečníky, ale my jsme doma mluvili hodně německy a proto jsem chtěla chodit na němčinu pro pokročilé.

4. Jste s nabídkou dostupných možností vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji spokojena?

Ano, jsem. Myslím, že tady je pro důchodce vzdělávacích možností a akcí dost. Myslím, že každé větší město má svůj klub nebo centrum pro seniory, který se jim věnuje. V Ústí je taky univerzita třetího věku, kde vyučují učitelé z ústecké univerzity a co vím od mojí kamarádky, tak výuka na univerzitě třetího věku je hodně odborná a na hodně vysoké úrovni.

5. Co Vás ke vzdělávání motivovalo?

Po smrti manžela jsem nechtěla zůstat sama a zároveň jsem nechtěla a ani nemohla stále navštěvovat a otravovat děti, vnoučata nebo kamarádky. S příbuznými navíc ani nebydlím ve stejném městě. Měla jsem tehdy hodně volného času, který jsem chtěla nějak smysluplně vyplnit. O centru pro seniory jsem se poprvé dozvěděla od mojí sestry, která o něm slyšela od svojí kamarádky. Chvilí jsem nad návštěvou přemýšlela a potom jsem požádala svojí kamarádku, zda by se mnou do centra nezašla. Od té doby tam chodíme pravidelně.

6. Byla splněna očekávání, kvůli kterým jste se do vzdělávání pustila?

Já jsem vlastně ani žádná očekávání na začátku neměla a pořádně jsem nevěděla, co všechno se v centru pořádá a koná. Nejprve jsem se tam bála a docela dlouho jsem se k návštěvě rozhovávala. Nakonec jsem ráda, že jsem tam šla a myslím, že pokud jsem očekávala využití volného času, tak byla moje očekávání naplněna.

7. Vnímáte nějaké bariéry v oblasti vzdělávání seniorů, potažmo vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji?

Protože nebydlím přímo v Teplicích, je pro mě hlavní bariérou asi dojíždění do Teplic. Je to poměrně nepříjemné, hlavně v zimě, a problém je také v tom, že autobusy a vlaky jezdí do Krupky sice docela často, bydlím ale daleko od zastávky a večer mám strach chodit sama po Krupce. Navíc když probíhá v centru nějaká akce až odpoledne, musím občas odejít dřív, abych se dostala domu rozumně. Další překážkou je omezená kapacita některých kurzů - třeba němčiny pro pokročilé. Jiné překážky mě nenapadají.

8. Považujete nějakou oblast vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji za nedostatečnou?

Jediné co mě napadá, je reklama. Kdybych se o „Kanapi“ nedozvěděla od mé sestry, která se o něm dozvěděla od svojí kamarádky, tak bych ho nikdy nezačala navštěvovat, protože bych o něm vůbec nevěděla.

9. Máte v plánu do budoucna se věnovat dále svému vzdělávání, zůstanete u této možnosti nebo využijete jinou?

Určitě budu i nadále do centra docházet. Pořádané akce a kurzy mě baví, našla jsem si tam nové kamarádky a zjistila jsem se tam mnoho nového. Myslím, že mi kontakt s lidmi, kteří jsou na tom podobně jako já a celkově navštěvování centra pomáhá také po zdravotní stránce. Chvilku jsem uvažovala nad studiem na univerzitě třetího věku v Ústí, ale když jsem se dozvěděla, jak tam výuka probíhá a že je podmínkou ke studiu maturita, tak jsem se rozhodla pouze pro pravidelné návštěvy centra pro seniory a jsem s ním spokojená.

10. Jak byste z Vašeho úhlu pohledu a z Vašich zkušeností zhodnotila vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji jako celek?

Já jsem spokojena a hodnotím to určitě pozitivně. Jiným důchodcům bych návštěvu nějakého centra, klubu nebo akce určitě doporučila.

Příloha F - Shrnující protokol rozhovoru s paní Marií M.

1. Můžete na úvod prozradit něco málo o Vaší osobě?

Moje jméno je Marie M., bydlím celý život v Teplicích. Je mi 72 let, už 15 let jsem vdova a mám jednoho syna, se kterým také bydlím. Vyučila jsem se jako kuchařka a pracovala jsem jako kuchařka ve školce.

2. Protože se rozhovor týká oblasti vzdělávání seniorů, můžete prosím prozradit, kterých možností vzdělávání seniorů sama využíváte?

S mojí kamarádkou chodíme do „Kanape“. To je centrum pro seniory v Lípové ulici v Teplicích. S dalšími důchodkyněmi z centra cvičíme, jezdíme na výlety, chodíme na besedy nebo jsme společně byly na počítačovém kurzu v klubu „Zvonkohra“. Víím, že někteří kolegové z centra chodí i jiné akce, ale já už na to tolik nejsem a navíc mám trochu problém s chozením. Takže v současnosti navštěvuji jenom „Kanape“.

3. Co vnímáte na Vámi zvolené možnosti vzdělávání pozitivně a co naopak negativně?

Libí se mi, že pro nás důchodce připravují program. Každý měsíc dostaneme plán akcí, které se budou konat. Co jsem v důchodu, všechno mi trvá nějak déle a tak je dobře, že dostaneme program klubu dopředu a můžeme si podle toho měsíc naplánovat. Chodí za námi i lidé, kteří se vyznají třeba v léčivých bylinkách a předávají nám zadarmo svoje zkušenosti. Na nic negativního si nepamatují.

4. Jste s nabídkou dostupných možností vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji spokojena?

Ano jsem spokojená. Neznám všechny možnosti, které důchodci mají, ale třeba program v „Kanapi“ mi vyhovuje. Některé kamarádky, které jsem v „Kanapi“ poznala, chodily i na univerzitu třetího věku do Ústí nad Labem. To ale není pro mě. Myslím, že bych na to už neměla hlavu. Jsem už hodně dlouho ze školy a tak mi sezení v lavici už nic neříká.

5. Co Vás ke vzdělávání motivovalo?

S manželem a synem jsme hodně jsme cestovali, hodně času jsme trávili na chalupě a v přírodě obecně. Když manžel odešel a syn začal být nemocný, už jsem nikam nejezdila a většinu času jsem trávila doma se synem. Někdy za mnou přišel někdo z příbuzných nebo kamarádka na kafe a na kanastu, ale teď když to vidím, tak jsem žila hodně osamoceně. K tomu, abych začala chodit do „Kanape“ mě přemluvila moje kamarádka, které také zemřel manžel

a nezvládala tu situaci úplně dobře. Chtěla být mezi lidmi a mě zase zaujala představa toho, že bych na stará kolena mohla ještě něco nového vidět, jezdit na výlety a třeba se i něco naučit. Zdravotní stav syna se potom docela zlepšil a tak jsem s kamarádkou do „Kanape“ začala docházet.

6. Byla splněna očekávání, kvůli kterým jste se do vzdělávání pustila?

Řekla bych, že očekávání předčila. Popravdě jsem nevěděla co všechno „Kanape“ pořádá. Cvičení jógy, i když nemůžu cvičit všechny pozice, určitě prospělo mému zdraví. Ani ve snu by mě taky nenapadlo, že si budu sama prohlížet stránky na internetu. Díky počítačovému kurzu, o kterém jsme se dozvěděly taky v „Kanapi“, to umím. Už jsem ale dlouho s počítačem nepracovala, protože ho doma nemám, tak nevím, jestli bych s tím ještě zvládla pracovat.

7. Vnímáte nějaké bariéry v oblasti vzdělávání seniorů, potažmo vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji?

V mém případě je překážkou můj zdravotní stav a zdravotní stav mého syna. Někdy buď mě nebo jemu prostě není dobře a tak do „Kanape“ nejdu. Občas se to stane i když je nějaká akce a to mě potom mrzí, že se nedozvím něco nového. Dobré ale je, že některé přednášky se konají opakovaně, takže když jednou chybím, tak mám možnost jít na ní třeba za půl roku. Poslední dobou na sobě pozoruji také zhoršující se paměť, a tak je pro mě naprosto nemyšlitelné, že bych začala studovat na nějaké univerzitě třetího věku.

8. Považujete nějakou oblast vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji za nedostatečnou?

Mělo by se o nabízených možnostech vzdělávání pro nás důchodce víc mluvit. Je potom škoda, když se koná nějaká akce a my se o ní dozvíme od kamarádek třeba až zpětně. I „Kanape“ jsme vlastně objevily náhodou. Nevím, jestli je to napsané třeba na internetu, ten doma nemám, ale když jedu trolejbusem, tak je tam spousta letáčků upozorňující na nákupní akce v Olympii nebo v Galerii, ale na žádném letáčku jsem neviděla pozvánku na akci pro důchodce. Přitom v těch trolejbusech jezdí polovina lidí důchodci, kteří často nemají doma internet, takže si to na něm nepřečtou.

9. Máte v plánu do budoucna se věnovat dále svému vzdělávání, zůstanete u této možnosti nebo využijete jinou?

Pokud bude držet zdraví, tak bych do „Kanape“ ráda chodila. Slyšela jsem, že je připravován nějaký kurz na trénování paměti. Už jen kvůli němu bych do „Kanape“ ráda chodila. Jiné možnosti nemám v plánu navštěvovat.

10. Jak byste z Vašeho úhlu pohledu a z Vašich zkušeností zhodnotila vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji jako celek?

Já jsem spokojená. Hodně mě baví přednášky o přírodě a o bylinkách. Není to takové, jako když se na něco koukáte v televizi. Tady s Vámi mluví člověk, který tomu rozumí a Vy se ho můžete zeptat a dozvíte se přesně to, co Vás zajímá. Taky jsem tady potkala nové kamarádky se kterými se občas setkáváme i mimo „Kanape“. Jsem ráda, že jsem se nechala přemluvit a do „Kanape“ jsme začaly chodit.

Příloha G - Shrnující protokol rozhovoru s paní Olgou S.

1. Můžete na úvod prozradit něco málo o Vaší osobě?

Jmenuji se Olga S., je mi 68 let. Narodila jsem se v Ústí nad Labem a žiju tu celý život. Mám dvě dospělé děti, od dcery mám dvě vnučky, syn bydlí stále se mnou. Byla jsem jednou vdaná, manžel se ale nechal rozvést, ještě když děti byly malé, od té doby jsem sama. Pracovala jsem jako zdravotní sestra v ústecké nemocnici.

2. Protože se rozhovor týká oblasti vzdělávání seniorů, můžete prosím prozradit, kterých možností vzdělávání seniorů sama využíváte?

Chodím s kamarádkami do ústeckého klubu důchodců, pokud je něco zajímavého v knihovně, jdeme třeba na přednášky tam, párkrát jsme byly i na akcích v muzeu. Když je pěkná přednáška někde, tak si to mezi sebou řekneme, dohodneme se a zajdeme tam. A od nového roku budu chodit do kurzu počítačů.

3. Co vnímáte na Vámi zvolené možnosti vzdělávání pozitivně a co naopak negativně?

Já to vnímám jen pozitivně, jinak bych tam nechodila. Sejdou se tam s holkama, pobavíme se, je nám dobře, něco se dozvíme, aspoň přijdu mezi lidi.

4. Jste s nabídkou dostupných možností vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji spokojena?

Já moc o žádné nabídce nevím, člověk zná jenom to, co se kde doslechne, ale jo, jsem ráda, že se pro nás v důchodu něco dělá. Navíc ty vstupy na akce jsou uzpůsobené tak, že si to můžeme z penze dovolit.

5. Co Vás ke vzdělávání motivovalo?

Já jsem to ani nikdy nevnímala jako vzdělávání, mě to přišlo normální, že když je pěkná přednáška, že tam zajdu a něco se dozvím. Vyloženě jako za vzděláváním jsem na ty akce nechodila, ale je fakt, že člověk se tak trochu pocvičí, že ta hlava nezahálí. Víte, že jsem třeba přišla na to, že mi najednou nešlo psát? Jak jsem v důchodu, tak nemám potřebu něco psát, pak když jsem to potřebovala, přišla jsem si jako prvňáček. Tak taky proto to dělám, abych úplně nezblblá.

6. Byla splněna očekávání, kvůli kterým jste se do vzdělávání pustila?

Ano.

7. Vnímáte nějaké bariéry v oblasti vzdělávání seniorů, potažmo vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji?

Pro mě je jediná bariéra, že neumím pracovat na počítači. Dneska tam najdete všechny informace a já s tím neumím. To jsem si taky dala za novoroční předsevzetí, že se na ty počítače zapíšu a naučím se to. Já jsem se tomu nejdřív bránila, že mi to k ničemu nebude a teď už si to nemyslím. Všude, kam se podíváte, máte napsáno, že více se dozvíte tam a tam na internetu, taky jízdni řády tam jsou, všechno. Syn, co u mě bydlí, nechal do bytu zavést internet, tak už se s tím musím naučit pracovat.

8. Považujete nějakou oblast vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji za nedostatečnou?

Já ne, to co mě baví a co mě zajímá, to tu je.

9. Máte v plánu do budoucna se věnovat dále svému vzdělávání, zůstanete u této možnosti nebo využijete jinou?

Já zůstanu u toho svého, abych někam chodila pravidelně, to už pro mě není, ale takhle se s holkama dohodneme, kdy a na co půjdeme, pak si ještě zajdeme třeba do kavárny...

10. Jak byste z Vašeho úhlu pohledu a z Vašich zkušeností zhodnotila vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji jako celek?

Nemůžu si stěžovat. Nabídka tady je, myslí se na nás, já jsem spokojená.

Příloha H - Shrnující protokol rozhovoru s paní Miroslavou K.

1. Můžete na úvod prozradit něco málo o Vaší osobě?

Dřív jsem pracovala jako vedoucí kuchyně v krajské nemocnici, pak jsem šla do důchodu, jenomže mám nějaké dluhy, tak jsem si našla práci na zkrácený úvazek a tak si ještě k důchodu přivydělávám jako vrátná. Mám dva syny, manžel mě opustil, když byli malý. Je mi 66 let. Teď mám přítele, ten žije v Mostě, tak teď žiju na dvou místech zároveň, v Ústí i v Mostě.

2. Protože se rozhovor týká oblasti vzdělávání seniorů, můžete prosím prozradit, kterých možností vzdělávání seniorů sama využíváte?

Nejdřív jsem chodila na nějaké akce jenom v Ústí, ale co jsem se v práci seznámila s přítelem Vojtíkem, občas spolu zajdeme na nějakou přednášku i v Mostě. Těším se třeba na leden, to bude v knihovně v Ústí cyklus přednášek o vzniku České republiky, to je taková živá historie, k tomu má člověk co říct, když to pamatuje. Na trénování paměti jsem chodila, to taky byla legrace, nechci se chválit, ale paměť já mám pořád dobrou. I v tom ústeckém klubu občas nějaké přednášky jsou, třeba hodně dávají důraz na takové ty bezpečnostní témata, že tam chodí třeba policajti nebo hasiči. No a v Mostě někdy navštívíme program v knihovně, protože Vojtík od ní bydlí kousek. Dřív jsem tam si tam chodila jenom půjčovat časopisy o pletení, až potom jsem si náhodou všimla, že tam pořádají i nějaké akce pro důchodce, tak jsem tam párkrát zašla.

3. Co vnímáte na Vámi zvolené možnosti vzdělávání pozitivně a co naopak negativně?

Víte, mě to vždycky tak zahřeje u srdce, když se takhle někde sejdeme na nějaké akci, já to ani nevnímám jako nějaké učení, mě to prostě dělá dobře.

4. Jste s nabídkou dostupných možností vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji spokojena?

Ano, to zase musím říct, že je toho teď hodně, já si myslím, že dřív toho tolik nebývalo. Navíc skoro nikde se neplatí vstupné. Je dobré, že na nás důchodce myslí i v tomhle.

5. Co Vás ke vzdělávání motivovalo?

Mě ještě není tolik let, tak chci taky ten volný čas, který jsem v důchodu získala, strávit nějak, aby to dávalo smysl, ne jenom to prolajdačit. A je to pro mě zábava.

6. Byla splněna očekávání, kvůli kterým jste se do vzdělávání pustila?

Ano. Původně jsem tam chodila tak, abych přišla mezi lidi a hlavně mezi tu svoji generaci.

7. Vnímáte nějaké bariéry v oblasti vzdělávání seniorů, potažmo vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji?

Ne.

8. Považujete nějakou oblast vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji za nedostatečnou?

Ne.

9. Máte v plánu do budoucna se věnovat dále svému vzdělávání, zůstanete u této možnosti nebo využijete jinou?

Já jsem spokojená, neplánuji nic měnit.

10. Jak byste z Vašeho úhlu pohledu a z Vašich zkušeností zhodnotila vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji jako celek?

Za mě jsem spokojená, těch možností je tedy hodně, je z čeho vybírat. A jsem spokojená i s kvalitou.

Příloha I - Shrnující protokol rozhovoru s paní Martou H.

1. Můžete na úvod prozradit něco málo o Vaší osobě?

Jsem bývalá úřednice, mám čerstvě sedmdesát let a v důchodu jsem už osm let. Žiju s manželem v rodinném domečku mezi Ústím nad Labem a Děčínem. Mám dva dospělé syny, starší má dvě děti a mladší má teď čerstvě miminko, chlapečka. Synové žijí daleko, jeden se odstěhoval za prací do Prahy a druhý s manželkou bydlí v jižních Čechách. Manžel je hodně nemocný a musím se o něj starat, všechno kolem chodu domácnosti a domu je na mě, takže na koníčky moc času nezbyvá, ale baví mě práce na zahradě a ráda se chodím někam pobavit.

2. Protože se rozhovor týká oblasti vzdělávání seniorů, můžete prosím prozradit, kterých možností vzdělávání seniorů sama využíváte?

Chodím do Klubu dobré pohody v Děčíně, tam třeba jsem navštěvovala přednášky, mě bavily hlavně ty o bylinkách a rostlinné léčbě. Věci, které jsem se tam naučila, jsem si mohla vyzkoušet v praxi a založila jsem si na zahradě bylinkový koutek, bylinky si suším nebo z nich vyrábím mastičky, které rozdávám hlavně v rodině, když má třeba někdo svátek. Taky je výhoda, že je tam internetový koutek, s počítačem sice umím-dělala sem s tím v práci, ale doma ho nemáme, takže si tam třeba zajdu, něco si vyhledám, co mě zrovna zajímá, můžu si to vytisknout a tak. Protože syn pracuje u dráhy, jezdím vlakem levně, tak jezdím hodně i do Ústí, tam chodím hodně do knihovny, půjčuju si knížky a taky navštěvuju besedy a přednášky. Líbí se mi, že pořádají hodně besed s autory knih a taky třeba cestopisné přednášky. Ale musím říct, že i v Děčíně v knihovně pořádají hezké vzdělávací akce a chodí tam přednášet třeba profesori ze školy. Mě baví české dějiny, hodně si o tom čtu, třeba v listopadu tam byla přednáška od profesora historie a to bylo opravdu hodně pěkné!

3. Co vnímáte na Vámi zvolené možnosti vzdělávání pozitivně a co naopak negativně?

Pozitivní pro mě je, že nejsem nikde vázaná, když přijdu, přijdu, když ne, nic se neděje. Někdy mi to prostě nevyjde, mrzí mě to, ale nedá se nic dělat. Známa dělá univerzitu třetího věku, to jí závidím, ale tolik času já nemám, navíc se musím starat o manžela, někdy se mu přitíží, já nemůžu být někde vázaná. I když přiznávám, že ta myšlenka mě láká. Celý život jsem pracovala hlavou, dá se říct, že jsem se pořád něco učila, protože v úřadě se pořád něco měnilo, zaváděly se pořád nějaké novinky. Tak se chci učit i teď, možná se to už teď nenosí, ale mě to prostě baví. Negativní pro mě je finanční náročnost, pro mě někdy i ta stovka je hodně, chtěla jsem chodit na němčinu, protože moje babička byla Němka, takže já německy uměla dobře, chtěla jsem si to osvěžit, ale to stálo moc peněz.

4. Jste s nabídkou dostupných možností vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji spokojena?

Ano, jsem.

5. Co Vás ke vzdělávání motivovalo?

Nedokážu Vám to asi popsat, ale ve mně je něco, co mě nutí jít dál, někam se posouvat a nezůstat stát a čekat na smrt. Když se třeba někde něco naučím a pak si v praxi ozkouším, že to funguje, to je pro mě velká radost a motivace se vzdělávat dál. Taky je pro mě dobré, že se takhle můžu setkávat s lidmi své věkové kategorie, kteří jsou chytří, vzdělaní, můžeme se bavit na úrovni.

6. Byla splněna očekávání, kvůli kterým jste se do vzdělávání pustila?

Ano, byla. Já chodím na takové přednášky, kde mě ta témata oslovují a když mě něco zajímá, tak se třeba zeptám.

7. Vnímáte nějaké bariéry v oblasti vzdělávání seniorů, potažmo vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji?

Jak jsem řekla, pro mě jsou bariérami čas a peníze.

8. Považujete nějakou oblast vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji za nedostatečnou?

Momentálně mě nic nenapadá.

9. Máte v plánu do budoucna se věnovat dále svému vzdělávání, zůstanete u této možnosti nebo využijete jinou?

Zatím zůstanu u svého klubu důchodců a přednášek v knihovně. Samozřejmě ta univerzita třetího věku mě láká, ale teď na to prostě nemůžu.

10. Jak byste z Vašeho úhlu pohledu a z Vašich zkušeností zhodnotila vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji jako celek?

Já to hodnotím zcela pozitivně. Víte, když je nějaká akce určena seniorům, ti přednášející myslí i na takové věci, že všechno nám dávají napsané velkým písmem, mluví do mikrofonu, aby to bylo nahlas, to je dobré. Ale samozřejmě to neznámá, že jsme my důchodci hlupáci, jenom už je tu někdy ta únava materiálu a s tím je potřeba počítat.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Lucie Kratochvílová

Obor: Vzdělávání dospělých

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Vzdělávání seniorů a možnosti vzdělávání seniorů v Ústeckém kraji

Rok: 2018

Počet stran textu bez příloh: 72

Celkový počet stran příloh: 14

Počet titulů českých použitých zdrojů: 15

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 1

Počet internetových zdrojů: 112

Vedoucí práce: PhDr. Bohumír Fiala